

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Historický ústav FF

Diplomová práce

Jarmila Kosíková

Josef Fišer

(život a dílo regionálního historika)

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.**

České Budějovice 2007

Josef Fišer

(1878 – 1944)

ANOTACE

Předložená práce podává portrét Josefa Fišera (1878 – 1944), ředitele gymnázia, regionálního historika, kronikáře, kulturního pracovníka a člena řady spolků. Josef Fišer se narodil v Klenčí pod Čerchovem, ale většinu svého života prožil v Moravských Budějovicích, kde stanul v čele nově zřízené české střední školy.

Cílem diplomové práce je zachycení života, historického díla a obrazu Josefa Fišera v očích jeho současníků. Práce se snaží také vystihnout roli Fišera jako středoškolského pedagoga.

Josef Fišer je pro moravskobudějovický region bezesporu významnou osobností. Až do dnešní doby však o něm nevyšla žádná monografie. Stěžejní roli měly proto při vytváření této diplomové práce vedle Fišerovy osobní pozůstalosti uložené v pobočce Státního okresního archivu Třebíč v Moravských Budějovicích, především novinové a časopisecké články nebo studie, které vyšly u příležitosti výročí Fišerova narození či úmrtí.

Text je rozdělen do šesti kapitol, které jsou pro přehlednost rozčleněny na podkapitoly. K práci jsou rovněž připojeny textové a obrazové přílohy, které slouží k doplnění celého textu.

ANNOTATION

Submitted diploma thesis shows the portrait of Josef Fišer (1878 – 1944), the headmaster of a grammar school, regional historian, chronicler, cultural worker and a member of a range of societies. Josef Fišer was born in Klenčí pod Čerchovem, but he spent the majority of his life in Moravské Budějovice, where he stood in the head of a newly established Czech high school.

The aim of this work is the interpretation of Josef Fišer's life, historical work and the picture of his personality in the eyes of his contemporaries. This diploma thesis also describes Josef Fišer as a high school pedagogue.

Josef Fišer is undisputedly important person for the region of Moravské Budějovice. Up to present days there hasn't been published any monograph about him. Therefore Josef Fišer's personal works saved in the branch of the State district archive in Třebíč – in Moravské Budějovice – played the crucial role in the creation of this work. In the first line there were newspaper's and periodical's articles or studies published in the occasion of the Fišer's death or birth jubilee.

The whole text is divided into six chapters, which are subdivided into subchapters. Textual or picture enclosures are joined to the diploma thesis to enrich the whole text.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedení pramenů a literatury.

Prohlašuji také, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne

.....

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych chtěla poděkovat všem, kteří přispěli ke vzniku mé práce. Děkuji pracovníkům pobočky Státního okresního archivu Třebíč v Moravských Budějovicích za pomoc při hledání pramenů k tématu diplomové práce. Děkuji rovněž Josefu Pittnerovi, synovci historika Josefa Fišera za poskytnuté informace a Jiřímu Dvořákovi za jeho cenné rady a velkou trpělivost.

Na závěr bych chtěla poděkovat mým rodičům za morální a finanční podporu během celého studia, bez níž by tato práce nemohla vzniknout.

OBSAH

ÚVOD	9
I. DĚTSTVÍ A MLÁDÍ (1878 – 1911)	14
I.1 Rodina Josefa Fišera	14
I.2 Univerzitní studia	22
I.3 Pedagogické začátky	29
II.1 Z historie Moravských Budějovic	33
II.2 Období první světové války	39
II.3 Po první světové válce	42
II.4 Počátky historického bádání a práce v muzeu	46
II.5 Veřejná činnost	51
II.5.1 Člen obecního zastupitelstva	51
II.5.2 Konzervátor památkového úřadu a důvěrník kronikářsko-rodopisného odboru	52
II.5.3 Z dalších aktivit Josefa Fišera	55
III. ZÁVĚR ŽIVOTA (1938 – 1944)	59
III.1 Rok 1938	59
III.2 Na odpočinku	62
III.3 Úmrtí „vzorného syna Chodska“	64
IV. JOSEF FIŠER JAKO PEDAGOG	68
IV.1 Správce gymnazijní knihovny	71
V. JOSEF FIŠER V OČÍCH SVÝCH SOUČASNÍKŮ	74
VI. DÍLO	76
VI.1 Vydané práce	78
VI.1.1 Díla zabývající se moravskobudějovickým okresem	78
VI.1.2 Práce přesahující regionální zaměření	88
VI.2 Nevydané práce	89
ZÁVĚR	92

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY:.....	94
SEZNAM ZKRATEK:.....	99
SEZNAM PŘÍLOH.....	100

ÚVOD

Tématem diplomové práce je charakteristika osobnosti archiváře a ředitele moravskobudějovického gymnázia Josefa Fišera, který prožil svůj bohatý život v letech 1878 až 1944. Narodil se v Klenčí u Domažlic, ale většinu svého života strávil ve městě Moravské Budějovice (dále jen Mor. Budějovice), kde se stal také prvním ředitelem reálného gymnázia. Cílem mé práce bylo zachytit životní osudy, historické dílo a obraz Josefa Fišera v očích jeho současníků. Snažila jsem se rovněž zdůraznit jeho přínos pro město Mor. Budějovice, které využilo všestranně Fišerových schopností ve veřejném, spolkovém i samosprávním životě. Fišer byl členem více jak dvaceti různých spolkových organizací a po mnoho let byl členem obecního zastupitelstva. Je proto obdivuhodné, že při svědomité školní a veřejné činnosti měl ještě dostatek sil k vědecké literární práci věnované historii města Mor. Budějovic a okolí. K této práci neměl vědeckou průpravu, přesto se postupně sám vzdělával a zdokonaloval a veškeré jeho práce se vyznačují přesností a spolehlivostí.

O Josefu Fišerovi doposud nebyla napsána žádná monografie, která by podávala přehled o životě a díle tohoto regionálního historika. Pro sepsání diplomové práce jsem proto použila hlavně novinové a časopisecké články zveřejněné u příležitosti narození nebo úmrtí Josefa Fišera a také články, které kriticky rozebíraly Fišerovy historické práce. Záznam originálu se snažím reprodukovat pokud možná věrně. Jedná se o články, které vycházely například v Časopise Matice Moravské či Časopise Společnosti přátel starožitností nebo o články, jež vycházely v tisku regionální povahy.¹ Mnozí autoři článků se s Fišerem osobně znali. Byli odborníky schopnými zhodnotit jeho historické dílo. Studie, které psali laikové, podávají hlavně informace o Fišerově soukromí. Tohoto charakteru je i studie od Emila Jenerála obsažená v díle „Soupis biografí z Moravskobudějovicka.“² Jelikož neexistuje žádná

¹ Mezi časopisy, které vycházely v Mor. Budějovicích, patří časopis *Horácko*, jenž vycházel v Moravských Budějovicích v letech 1911-1914. Časopis byl krajským orgánem Československé strany národně sociální. Později bylo *Horácko* přeneseno do Třebíče. Mezi další časopisy se řadí *Naše noviny*. Vydavateli byli Jaroslav Palliardi a Stanislav Marák. Ve Znojmě vycházel od roku 1923 časopis *Podyjí*. Vydával ho Stanislav Marák. 1924 byl časopis přejmenován na *Od Horácka k Podyjí*. Další názvy časopisů a novin se nachází v soupisu pramenů a literatury na konci mé práce.

² Emil JENERÁL, *Soupis biografí z Moravskobudějovicka*, Mor. Budějovice 1994.

velká práce o Josefu Fišerovi, byly tyto články a studie velmi přínosné při poznávání jeho osobního života i hodnocení jeho historického díla.

Cenným pramenem při sepisování této diplomové práce byly také výroční zprávy gymnázia v Mor. Budějovicích, které vycházely od roku 1911. Vydávání výročních zpráv bylo v té době povinností každého školského ústavu. Články v nich obsažené sepisoval Fišer. Mnohé příspěvky popisují problémy, se kterými se musel Josef Fišer jako ředitel gymnázia neustále potýkat. Velkým přínosem mi byla také Pamětní kniha města Mor. Budějovice od Františka Jecha, ve které podrobně zaznamenal všechny významné události ve městě od roku 1912.³ Pamětní kniha je k dispozici na městském úřadě v Mor. Budějovicích. Dalším cenným zdrojem pro mě byla díla o historii měst, ve kterých Josef Fišer během svého života působil. Tyto knihy mi pomohly utvořit si představu o době, ve které Josef Fišer žil. Pro Fišerovo rodné městečko Klenčí pod Čerchovem to byla převážně kniha „Klenčí, městečko na Chodsku“ od autorů Baara a Teplého,⁴ na které měl Josef Fišer osobně také svůj malý podíl.⁵ Historii města Zábřeh na severní Moravě zase přesvědčivě líčí práce „Zábřeh - 750 let“ od kolektivu autorů, která vyšla při příležitosti 750. výročí města v roce 2004.⁶ Pro historii Mor. Budějovic je důležité dílo „Dějiny Moravských Budějovic“ napsané taktéž skupinou autorů.⁷ Neméně důležitý je svazek „Moravskobudějovicko Jemnicko,“⁸ vydaný Muzejní a vlastivědnou společností v Brně,⁹ který je poměrně aktuální záležitostí.

Při rekonstrukci Fišerova života a díla jsem zároveň použila veškeré prameny k tématu, které jsou uloženy v pobočce Státního okresního archivu Třebíč v Mor. Budějovicích. Jedná se především o osobní fond Josefa Fišera.¹⁰ Fond převzal po Fišerově smrti od příslušníků jeho rodiny profesor František Jech, Fišerův dlouholetý

³ František JECH, *Pamětní kniha města Moravské Budějovice I.*, Mor. Budějovice 1923.

⁴ František TEPLÝ – Jindřich Šimon BAAR, *Klenčí, městečko na Chodsku*, Praha 1908.

⁵ Josef Fišer napsal úvodní kapitolu nazvanou „Přírodní poměry katastru klenečského“.

⁶ *Zábřeh – 750 let*, Zábřeh 2004.

⁷ Rudolf FIŠER – Jan JANÁK a kol., *Dějiny Moravských Budějovic. Od pravěku do roku 1945*, Třebíč 1997.

⁸ Vladimír NEKUDA - Jan JANÁK, *Moravskobudějovicko. Jemnicko*, Brno 1997.

⁹ Vlastivěda moravská vychází od roku 1897. Dnes představuje monumentální dílo 65 svazků o více než 40 000 stranách.

¹⁰ SOkA Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, fond Josef Fišer (dále jen SOkA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer).

a blízký spolupracovník jak v zaměstnání, tak ve vlastivědném bádání. Tyto písemnosti byly určeny do Síně tradic významných rodáků v moravskobudějovickém Krajinském muzeu a skutečně tam byly i vystaveny. Po zrušení samostatného moravskobudějovického muzea převzalo písemnosti Západomoravské muzeum v Třebíči. Osobní fond Josefa Fišera byl uložen v depozitáři dokumentačního oddělení muzea. Teprve v roce 1996 převzala fond pobočka Státního okresního archivu Třebíč v Mor. Budějovicích.

Fond zachycuje nejen Fišerovy badatelské práce, ale i jeho společenské aktivity a jeho hmotné zázemí od dětských let až do smrti. Fond obsahuje veškeré studijní podklady k historickým a některým přírodovědným studiím a také doklady týkající se zaměstnání, finančních záležitostí, soukromou i služební korespondenci a doklady soukromého charakteru, rodinné fotografie apod.

Fišerovu osobnost bezesporu nejvíce přibližuje osobní korespondence. Nachází se v ní řada dopisů a korespondenčních lístků, které dostával Fišer v letech 1891 – 1943 od svých přátel, ale také od spolupracovníků a žáků. Většina korespondence je psána česky, ale vyskytují se zde i korespondenční lístky psané latinsky, německy a francouzsky a korespondenční lístky psané těsnopisem. Korespondence psaná Josefem Fišerem je také částečně uložena ve fondech adresátů.

Osobní korespondence umožňuje nahlédnout do vztahů okolí k Josefu Fišerovi a porozumět jeho postavení ve společnosti. Zvláště cenným pramenem jsou korespondenční lístky a pohlednice z období první světové války, které skvěle zpřítomňují dimenzi válečné každodennosti: například obavy rodin vojáků o své blízké. Zajímavým pramenem je také Fišerova korespondence¹¹ se spisovatelem Jindřichem Šimonem Baarem,¹² který byl Fišerovým přítelem a zároveň i příbuzným. Tato korespondence osvětluje do značné míry Fišerův vztah k jeho rodišti Klenčí pod Čerchovem a umožňuje proniknout do jeho rodinného prostředí. Zaměřila jsem se také na korespondenci obsaženou v pozůstalosti Jindřicha Šimona Baara, která je

¹¹ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 48, kart. 4. Archiválie jsou označeny bez signatur.

¹² Jindřich Šimon Baar (1867 – 1925) byl spisovatel a kněz. Narodil se v Klenčí pod Čerchovem. Maturoval na gymnáziu v Domažlicích, poté se věnoval studiu teologie. 1892 byl vysvěcen na kněze. Působil v duchovní správě na různých místech v Čechách, naposled jako farář v Ořechu u Prahy, odkud v roce 1919 odešel na odpočinek do svého rodiště, kde v roce 1925 zemřel. Podrobněji viz Helena HUDÍKOVÁ, *Jindřich Šimon Baar*, Plzeň 1975, s. 3 – 5.

částečně uložena v Museu Jindřicha Šimona Baara v Klenčí a částečně v Literárním archívu Památníku národního písemnictví v Praze ve Starých Hradech. Jak se podařilo zjistit, v Museu J. Š. Baara v Klenčí je však uložen pouze jediný nedatovaný dopis od Josefa Fišera.¹³

Badatelsky nejzajímavější jsou ve Fišerově pozůstalosti bezesporu velké studijní soubory k jeho dílům a článkům. Josef Fišer ve svých poznámkách uvádí vždy podrobné přehledy pramenů a literatury, ze kterých čerpal při psaní své práce. Tyto studijní soubory ale bohužel nejsou úplné, protože se již dříve staly předmětem „zájmu“ řady badatelů, což se projevilo ztrátou některých písemností.

Neméně zajímavé jsou i Fišerovy společenskovedné přednášky a projevy. Nachází se mezi nimi například přednášky týkající se příčin neprospěchu žáků středních škol, ze kterých vyplývá Fišerův vztah k uspořádání tehdejšího středního školství.

Při psaní diplomové práce jsem nahlédla také do fondu gymnázia v Mor. Budějovicích,¹⁴ s jehož vznikem je Josef Fišer nerozlučně spjat a do osobního fondu Františka Jecha,¹⁵ nejbližšího Fišerova spolupracovníka a osobního přítele. Jechova pozůstalost mi pomohla především při stručném srovnání způsobu práce obou regionálních historiků. Oba fondy jsou taktéž uloženy v pobočce Státního okresního archivu Třebíč v Mor. Budějovicích.

Diplomová práce se skládá z šesti kapitol, z nichž některé jsou pro lepší přehled rozčleněny na podkapitoly. První kapitola „Dětství a mládí (1878 – 1902)“ líčí Fišerův život do roku 1902. Pokouší se ukázat vztahy a souvislosti, které ovlivnily další Fišerovy životní osudy a jeho povolání. Popisuje Fišerovo dětství, jeho školní léta, univerzitní studia a pedagogické začátky v Zábřehu na severní Moravě.

Druhá kapitola „V Moravských Budějovicích (1911 – 1937)“ je obsahově nejrozsáhlejší. Zachycuje dlouhých šestadvacet let, které strávil Josef Fišer ve funkci ředitele moravskobudějovického gymnázia. Zobrazuje především Fišerovy obtíže s vedením gymnázia, které se zrcadlily rovněž v jeho osobním životě. Usiluje také o

¹³ Pavel KRIVSKÝ, *Literární pozůstalost Jindřicha Šimona Baara (1867 – 1925)*, Praha 1976, s 24.

¹⁴ SOKA Třebíč, pob. M. B., fond Gymnázium v Moravských Budějovicích (dále jen SOKA Třebíč, pob. M. B., f. Gymnázium).

¹⁵ TAMTÉŽ, fond František Jech (dále jen SOKA Třebíč, pob. M. B., f. F. Jech).

vyličení jeho rozsáhlé veřejné činnosti, jeho prvních pokusů o historické bádání apod. Na začátku druhé kapitoly je stručně zaznamenána rovněž historie města Mor. Budějovice, zejména pak boj, které město svedlo o zřízení českého gymnázia.

Třetí kapitola „Závěr života Josefa Fišera (1938 – 1944)“ popisuje poslední léta Fišerova života, oslavu jeho šedesátých narozenin, jeho odchod na odpočinek a následnou smrt. Kapitola končí podrobným popisem Fišerova pohřbu, který proběhl v režii obce Mor. Budějovice, jež se i přes tíživou situaci druhé světové války rozhodla vypravit svému čestnému občanu Josefu Fišerovi důstojný pohřeb na obecní náklady.

Čtvrtá kapitola, která nese jednoduchý název „Dílo“ se zaměřuje na některé vydané i nevydané historické práce Josefa Fišera, jež během svého života napsal. Podrobná bibliografie Fišerových historických prací je uvedena jako příloha v závěru této práce.

Předposlední pátá kapitola této diplomové práce nazvaná „Josef Fišer jako pedagog“ se snaží vytvořit přesvědčivý portrét Josefa Fišera jakožto středoškolského profesora.

Poslední kapitola „Josef Fišer v očích současníků“ se pokouší znázornit postavení Josefa Fišera v očích tehdejší moravskobudějovické veřejnosti.

K sepsání této diplomové práce mě přivedla žádost pracovníků pobočky Státního okresního archivu Třebíč v Mor. Budějovicích, kteří zdůraznili, že Josef Fišer je pro oblast Moravskobudějovicka bezesporu významnou osobností, ale doposud velmi málo probádanou.

Jsem si vědoma toho, že tato práce, zejména v oblasti životopisných dat, není zcela vyčerpávající. S určitou absencí informací o Fišerově osobním životě jsem se potýkala především při rekonstrukci jeho osudů v meziválečném období.

Přesto jsem vděčná všem, kteří mi poskytli materiál k mé práci. Byl to nejen zmíněný archiv v Mor. Budějovicích, ale rovněž pan Bohumil Pittner, synovec PhDr. Josefa Fišera, který mi pomohl doplnit chybějící dílky mozaiky života Josefa Fišera.

I. DĚTSTVÍ A MLÁDÍ (1878 – 1911)

I.1 Rodina Josefa Fišera

Jméno Josefa Fišera zná v dnešní době už jen málokdo, snad několik jeho pamětníků a historiků. Nositel tohoto jména byl však svého času jedním z nejvýznamnějších občanů města Mor. Budějovice, kteří se nesmazatelnou stopou zaplali do života města, na jehož kulturním a politickém rozvoji se značně podíleli. Josef Fišer se stal prvním ředitelem gymnázia, spoluzakladatelem Krajského muzea¹⁶ v Mor. Budějovicích a býval také rádcem všech starostů města, kteří se k němu uchýlovali o radu nejen v záležitostech školských a kulturních, ale i čistě hospodářských. Stal se rovněž zakladatelskou postavou zdejšího regionálního dějepiscství. Místní muzeum a archiv vděčí jeho bohatým organizačním, dokumentačním i záchranářským aktivitám dodnes za mnohé, často podstatné příspěvky k oboru jejich působení.

Josef Fišer se narodil 13. ledna 1878 v městečku Klenčí pod Čerchovem¹⁷ na Chodsku. Chodsko, proslulé bohatou historií, je rodištěm mnoha známých osobností včetně spisovatele Jindřicha Šimona Baara, který byl Fišerovým vzdáleným příbuzným.¹⁸

Jméno Josef zdědil Fišer po svém otci,¹⁹ který pocházel z Klenčí z rodiny obuvníka Jana Fišera. Jan měl za manželku Annu, rozenou Baarovou, sestru dědečka spisovatele Jindřicha Šimona Baara. Otec Josef Fišer se vyučil kovářskému řemeslu a

¹⁶ Muzeum vedl po dlouhá léta regionální historik František Jech. Boris ŠUSTA, *František Jech. Historik a zakladatel Krajského muzea*, Od Horácka k Podyjí 1, 2001, č. 3, s. 1 – 2.

¹⁷ O přesném vzniku Klenčí neexistují bohužel písemné zprávy. Bylo však po obchodní i vojenské stránce jednou z nejdůležitějších zemských strážnic. Brzy zde vznikla vesnice, které dali obyvatelé podle množství klenového stromoví jméno Klenčí. Na město bylo Klenčí povýšeno roku 1690 císařem Leopoldem, který dal městu znak. J.Š. BAAR – F. TEPLÝ, c. d., s. 10.

¹⁸ Oba rody byly spřízněny dvojím svazkem. Děd ředitele Fišera Jan si vzal roku 1835 za ženu Annu Baarovou, sestru Jakuba Baara. Jakub měl již od roku 1824 za ženu Fišerovu sestru Dorotu. Jakub Baar byl dědečkem spisovatele J. Š. Baara. Ředitel Fišer a spisovatel Baar byli tedy bratřenci. F. JECH, *Dr. Josef Fišer, první ředitel moravskobudějovického gymnázia*, Kulturní zpravodaj jihozápadní Moravy I., č. 2, 1938, s. 1-5.

¹⁹ Otec Josef Fišer zemřel v roce 1917 v Klenčí. Je pohřben na klenečském hřbitově. SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 35, kart. 3.

v roce 1874 uzavřel sňatek s Annou Tománkovou, která pocházela z nedalekého Postřekova. Kovář Fišer byl všestrannou osobností. Nevěnoval se jen své kovárně, ale zároveň byl i lidovým „zvěrolékařem“ a pokud toho bylo třeba, trhal lidem zuby. Také byl hloubavým písmákem. Zajímal se o dějiny obce Klenčí, které si pro sebe sepisoval, a o kterých později vyprávěl svým dětem. Oblíbil si především staré pověsti. Nevyhýbal se však ani veřejnému životu obce. V roce 1907 se stal členem představenstva peněžního ústavu Raiffeisenka, která vznikla v Klenčí již v roce 1898.²⁰ V roce 1908 byl poté zvolen členem klenečského obecního zastupitelstva.

S Annou Tománkovou měl pět potomků – dva syny – vedle staršího Josefa ještě Václava, který studoval lesnictví a později se stal státním a lesním kontrolorem na lesním statku Vysoké školy zemědělské v Babicích a tři dcery – Kateřinu, Marii a Markétu. Fišerova rodina žila v Klenčí, kde Josef zdědil po rodičích dům. V domě si zřídil kovárnu, aby se mohl věnovat svému povolání. K dědictví po rodičích patřily také čtyři kusy polí a tři kusy luk v celkové výměře 8 jiter.²¹ Zděděný dům se nacházel v tehdejší Smetanově ulici číslo 10. Fišerovi byli přísně katoličtí a ve stejném duchu vychovávali i své děti. Rodina chodila každou neděli na mše do kostela sv. Martina.²² V místním kostele sloužil tehdy katecheta Jiřík, který přivedl všech pět dětí rodiny Fišerovy k prvnímu svatému přijímání.

Majetkové poměry Fišerovy rodiny nebyly příznivé. Rodina si nestála příliš dobře, otec ji uživil jen s obtížemi. Kovárna neprosperovala a domek byl zatížen dluhy,²³ protože v Klenčí v té době působili tři kováři. Zlaté doby měli pouze v zimě. „*Když se cesta uhladila nebo okluz padl, po celou noc nic jiného nedělali, než že podkovy koňům strhávali, ostrhávali a ráno přibíjeli.*“²⁴ Klenčí bylo tehdy velmi

²⁰ Dne 13. ledna 1898 vznikl druhý peněžní ústav v Klenčí Raiffeisenka. Úřední titul zní: Spořitelní a záložní spolek pro Klenčí a okolí. Nespornou zásluhu o založení Raiffeisenky měl klenečský obchodník Josef Hecht. V roce 1907 měl spolek 198 členů se 208 podíly. Starostou spolku byl Karel Mánes. F. TEPLÝ – J. Š. BAAR, c.d., s. 208.

²¹ SOkA Třebíč, pob.M. B., f. J. Fišer, inv.č. 34, kart. 4.

²² Kostel sv. Martina byl dostavěn a vysvěcen 16. května 1746. Stalo se tak poté, co byl v roce 1737 rozbořen starý dřevěný kostel, kterému hrozilo sesutí. V kostele se nachází hrobka Lamingenů a Stadionů. Další náhrobníky jsou zasazené v kostelní dlažbě a náleží vrchnostenským úředníkům, celníkům a měšťanům. F. TEPLÝ – J. Š. BAAR, c. d., s. 214.

²³ V roce 1888 ležely na domku dluhy v hodnotě 50 zlatých. SOkA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 35, kart. 3.

²⁴ F. TEPLÝ – J. Š. BAAR, c. d., s. 200.

chudé a neprůmyslové město.²⁵ Řada obyvatel proto také rodné městečko opustila a odešla hledat štěstí do ciziny. Nejčastěji odcházeli do Ameriky, Polska nebo Chorvatska.²⁶ Odchody obyvatel z Klenčí do cizích zemí se rozrostly ještě po velkém požáru, který Klenčí postihl v roce 1881. Při požáru shořelo více jak 60 domů.²⁷ „*Cosi jako zoufalství leželo v tom a staré rody prodávaly za každou cenu trosky svého jmění, za stržený obnos kupovali přepravní lístek a šli slepě za štěstím do Ameriky.*“²⁸ Do Ameriky odcházelo za štěstím mnoho rodin. S těmito rodinami pak odjížděli i příbuzní svobodní hoši a dívky. V roce 1899 odešla do Ameriky (do Chicaga) i nejstarší Fišerova dcera Kateřina. V Americe pracovala na farmě. Rodiče s jejím odchodem nesouhlasili, ale Kateřina si nakonec odchod prosadila. Zpočátku psala domů dopisy, ve kterých líčila, jak moc se jí stýská, a že by se nejraději do rodného Klenčí vrátila. Jednu výhodu však pro Fišerovu rodinu její pobyt měl – domů „*pravidelně posílala dolary.*“²⁹ Později se v Americe zamilovala, provdala a už zde zůstala. Když po čase poslala Kateřina domů svoji podobenku, byli všichni překvapeni, „*kerak ji Amerika zcivilizovala.*“³⁰ Vypadala jako velká paní a docela jiný člověk. Rodné Klenčí pak již nikdy nenavštívila.³¹

Josef i jeho mladší bratr Václav byli velmi nadaní žáci. Otec jim věnoval hlubší péči než sestrám a snažil se v nich probudit lásku k tomu, co sám miloval – historii Klenčí. Josef navštěvoval v letech 1884 – 1889 trojtřídní obecnou školu v Klenčí.³² Na vysvědčení měl samé výborné, pouze ve třetí třídě se objevila chvalitebná

²⁵ Zmínku si zasluhuje pouze hrnčířství a výroba zboží z kameniny. Roku 1871 postavil pod Klenčím Sigmund Steiner spolu s Matějem Bohmannem továrnu na sirky. Dále byly v novější době činěny pokusy o domácí výrobu paličkovaných krajků. TAMTÉŽ, s. 205.

²⁶ První obyvatel Klenčí Josef Heindl odjel do Ameriky v roce 1848, po roce však došla do Klenčí zpráva, že dne 26. června 1850 zahynul při kácení dřeva v Monitore. Přesto to ostatní neodradilo a brzy podnikli cestu do dalekého zámoří Josef a Jirí Heindl, za nimi pak Antonín Heindl a Josef Pavlík. Obyvatelé Klenčí odcházeli rovněž do Polska na panství trhanovského hraběte Stadiony a do Chorvatska. TAMTÉŽ, s. 200.

²⁷ TAMTÉŽ, s. 202.

²⁸ Do Chicaga a na farmy ve státě Nebraska odešly rodiny Josefa Riese, Bartoloměje Beneše, Ondřeje Holara, Adama Hrubého, Jana Nového, Josefa a Karla Thomajera, Bartoloměje Mathausera aj. TAMTÉŽ, s. 205.

²⁹ SOkA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 48, kart. 4.

³⁰ TAMTÉŽ.

³¹ TAMTÉŽ.

³² Josef Fišer navštěvoval od 16. 9. 1884 – 3. 7. 1889 trojtřídní obecnou školu v Klenčí. TAMTÉŽ, inv. č. 3, kart. 1.

z tělocviků. Otec, který sám hlubšího vzdělání nedosáhl, si přál, aby Josef získal další vzdělání alespoň na gymnáziu, ale rozpočet rodiny to neumožňoval. Vypadalo to, že se bude Josef stejně jako otec věnovat kovářskému řemeslu a povede rodinnou kovárnu. Josef se dokonce na toto zaměstnání začal připravovat, čemuž se příliš nebránil. Práce kováře ho bavila, později, už jako dospělý, se velmi rád vracel domů, aby si mohl při té příležitosti „zabušit na kovadlině s otcem kovářem.“³³ Kovářství se stalo Fišerovou celoživotní zálibou. V jednom ze svých působišť v Mor. Budějovicích si zřídil dokonce vlastní malou kovárnu, ve které ve volném čase pracoval.³⁴

Práce v kovárně, které věnoval Josef řadu volných chvil, ho však nijak neomezovala v tom, aby si ještě našel čas na zábavu - s oblibou chodil v zimě bruslit na klenečský rybník.³⁵ Zima v Klenčí trvala vždy poměrně dlouho a byla studená. „*Jaro počíná v Klenčí až v polovici dubna nebo začátkem května,*“³⁶ proto bylo dost příležitostí k bruslení.

Josef Fišer se nakonec kovářem nevyučil. Jako nejlepšího žáka trojtřídní obecné školy v Klenčí si ho vybral obecní úřad, který mu udělil Nadaci Karla Čejky.³⁷ Josefa klenečskému obecnímu úřadu doporučil třídní učitel obecné školy Josef Veber, který věřil, že je Josef nadaným žákem a měl by proto dostat příležitost dále studovat. Nadace byla pojmenována po významném občanu obce Karlu Čejkovi.³⁸ Existovala

³³ F. JECH, *Soupis osob literárně, vědecky neb umělecky činných, které se v okrese mor. budějovickém narodily, neb v něm žily*, Mor. Budějovice 1927, s. 206.

³⁴ V moravskobudějovickém muzeu byla dokonce uchovávána skříňka s kovářskými výrobky mladého Josefa Fišera. Při instalaci řemeslnických dílen v Masných krámech byly předměty jednotlivě začleněny do expozice.

³⁵ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 48, kart. 4.

³⁶ F. TEPLÝ – J. Š. BAAR, c. d., s. 7.

³⁷ Nadace Karla Čejky v Klenčí byla založena na podkladě nadační listiny císařského královského místodržitelství v Praze ze dne 9. srpna 1876. Klenečský výbor měl právo přiřknout nadaci po svědomitém uvážení nejvhodnějšímu Klenečskému studujícímu, který musel splňovat několik podmínek: „Mladík tento musí býti příslušníkem obce Klenčí, musí patřiti k národnosti české, musí se každoročně vykázat dobrými mravy a nesmí v žádné třídě propadnouti. Musí přislíbit v hluboké úctě, že bude chvalitebnými mravy a trvalou pílí hleděti toho dobrodiní hodným se státi.“ Pokud by výbor města Klenčí těchto čtyř ustanovení nedbal, měla s nadací Karla Čejky naložit ve svůj prospěch a podle libovůle sousední Potřekovská obec. SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 32, kart. 3.

³⁸ Karel Čejka (1846 – 1873) se narodil v Klenčí. Jeho otec František Čejka pocházel z Trhanova. V Klenčí působil nejprve jako podučitel, později se stal poštovním expeditorem. Za manželku si vzal Barboru Brychtovou, dceru obchodníka se železem a rolníka v Klenčí. Matka Karla Čejky při porodu zemřela. Malý Čejka po ní zdědil celé hospodářství. Studoval v Písku, později v Praze. V Praze však onemocněl, ztratil hlas, a proto se vrátil. Prodal zděděný statek a stal se městským tajemníkem a

od roku 1876. Obecní úřad v Klenčí vybíral jednou za čas nejnadanějšího žáka, který měl předpoklady ke studiu, ale majetkové poměry mu neumožňovaly, aby studoval. Fišer splňoval veškeré předpoklady pro získání podpory Nadace Karla Čejky. Ve škole udivoval velkou pílí, choval se vždy vzorně a na vysvědčení měl samé dobré známky. Poprvé mu byla nadace udělena 7. září 1890.³⁹ Tehdy se jednalo o 124 zlatých, které získal na jeden rok studia.⁴⁰ Příspěvek od klenečského obecního výboru pobíral Fišer celé studium. Každoročně musel předkládat vysvědčení o nemajetnosti, kterým měl prokázat, že jeho otec je „pouze“ majitelem rodinného domku v Klenčí a nepatrného množství polí a není ho proto schopen podporovat. Zároveň předkládal vysvědčení, která dokazovala, že studuje s výborným prospěchem a nemá problémy s mravíky a že je vyznáním katolík. Pokud by se mu zhoršil prospěch, měla mu být nadace odebrána. Strach, že ztratí podporu Klenečského obecního úřadu, byl pro Fišera hnacím motorem. Neustále se snažil, aby prospíval s vyznamenáním.⁴¹ Nadace Karla Čejky mu studium ulehčila. Nebyl už tolik vázán na příjmy rodiny. Chudé prostředí a jeho neustálá snaha být lepší než ostatní se však projevila na jeho povaze. I když se později stal ředitelem gymnázia a dosáhl řady společensky prestižních funkcí, byla pro něj typická spořivost.⁴²

Fišer v dětství a pak v mladých letech neměl mnoho přátel, se kterými by se stýkal. Jednak se v malém Klenčí nenacházelo příliš jeho vrstevníků, jednak byl spíše tišší povahy a nejraději se toulal sám.⁴³ Přesto měl několik kamarádů, na které v pozdějších letech rád vzpomínal. Mezi jeho přátele patřil Jindřich Jindřich, syn

výběřím daní. 1870 v Klenčí založil Měšťanskou besedu. 1872 založil záložnu v Klenčí. Záložna byla důležitou hospodářskou složkou nejen pro Klenčí, ale i pro celé okolí. Umřel předčasně v roce 1873. Jeho závěť ukazuje, jakou láskou lnul ke svému rodišti. Měšťanské besedě odkázal 300 zlatých, záložně 300 zlatých, obci 2000 zlatých, které měly být přiřknuty nadaným studujícím. F. TEPLÝ – J. Š. BAAR, c. d., s. 206.

³⁹ SOkA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 33, kart. 3.

⁴⁰ TAMTÉŽ, inv. č. 32.

⁴¹ TAMTÉŽ, inv. č. 31.

⁴² F. JECH., *Pamětní kniha* I., s. 70.

⁴³ TAMTÉŽ.

řídícího učitele a později hudební skladatel.⁴⁴ Fišer na něj později vzpomínal jako na „*jinocha nevšedního*“⁴⁵, který byl mimořádně skromný a přívětivý.

K jeho nejlepším přátelům patřil také Jindřich Šimon Baar, jeden z nejvýznamnějších klenečských rodáků a Fišerův bratranec. Fišer o devět let staršího a zkušenějšího Baara velmi obdivoval a rád ho doprovázel na jeho toulkách okolní přírodou, „*ve které Baar hledal inspiraci ke svým prvním literárním pokusům*.“⁴⁶ V dospělosti také často vzpomínal, jaké nesmírné vzrušení u nich i v celém Klenčí vyvolali Jiráskovi Psohlavci. Ti vycházeli nejprve od roku 1883 v časopise Květy a roku 1886 pak vyšli knižně. Rod Fišerů poslouchal vyprávění o Kozinovi obzvlášť dojatě. S hrdostí totiž tvrdil, že jeden člen jejich rodu už před Jiráskem o Kozinovi psal. Byl to bratranec Fišerova otce Petr Jakub,⁴⁷ který byl korektorem Národních listů, a který napsal a roku 1868 v Praze vydal „*Povídky a pověsti ze Šumavy*“. Jednalo se o tři povídky, ve kterých načrtl malý obrázek rodného kraje v 17. století. Jedna z těchto povídek, „*Kozina z Chodova*“, líčí dramaticky zápas chodského hrdiny.

Atmosféru, kterou Jirásek na Chodsku vyvolal, dokázal později probudit právě Baar. Také on sám na rozruch vyvolaný Jiráskovým dílem často vzpomínal. Po vydání knihy pravidelně předčítal Psohlavce v místnosti přeplněné pozornými posluchači: „*Zlobné výkřiky, srdcelomný pláč, hlaholný smích i pochvalné výkřiky přerušovaly četbu, která se stala rázem slavnou po celém rodném kraji, šla z ruky do ruky...*“⁴⁸ Všichni toužili po tom, aby si mohli knihu sami přečíst. Problém byl však s počtem výtisků. V celém Klenčí se nacházely pouze dva výtisky, které zakoupil

⁴⁴ Jindřich Jindřich (1876 – 1967) byl českým skladatelem, klavíristou, sbormistrem, etnografem a sběratelem lidových písní. Jeho lidové písně propagovala hlavně nejslavnější pěvkyně Ema Destinová. Narodil se ve staré škole v Klenčí č. 118 jako nejmladší syn zdejšího řídícího učitele Aloise Jindřicha. Studoval v Domažlicích a v Soběslavi. Zemřel v roce 1967 v Domažlicích. Jindřich Jindřich je pohřben na klenečském hřbitově. Jana KOUTNÁ, *Klenčí pod Čerchovem*, Klenčí pod Čerchovem 2002, s. 34.

⁴⁵ F. JECH, *Dr. Josef Fišer*, s. 2.

⁴⁶ TAMTÉŽ.

⁴⁷ Petr Jakub Fišer (1840 - 1868) byl korektorem Národních listů. Roku 1868 vyšla v nakladatelství Bohumila Stýbla Fišerova kniha „*Povídky a pověsti ze Šumavy*“. Knižka čítá 102 stran a obsahuje povídky: Pod Bělčem, Kozina z Chodova, Veselý Beneš, Palič, Němá Háta a pověsti O němém keři, Soudka, Koňský kámen, Boží chleby, Bílý kříž, O Lamingenově stoličce a O Šimonově mlýně, ve kterých načrtl obrázek 17. věku. F. JECH, *Dr. Josef Fišer*, s. 3.

⁴⁸ F. TEPLÝ, *Ze života J. Š. Baara*, Praha 1937, s. 32. (U všech doslovných citací mé práce ponechávám dobový pravopis); F. JECH, *Dr. Josef Fišer*, s. 4; Lenka JIČÍNSKÁ, *K 60. výročí úmrtí Josefa Fišera*, Západní Morava 8, 2004, s. 239 – 240.

řídící učitel obecné školy Srna, a o které byl velký zájem: „*Když roku 1886 vyšli Psohlavci knižně, pan řídící klencký Srna koupil dva exempláře: rozdělil je každý na půl – taková shánka byla po knize – a když kusy obešly městečko, nescházel sice jediný list, ale mnohý nedal se více čísti, literky se utopily v slzách.*“⁴⁹ S Baarem zůstal Fišer ve spojení i po Baarově odchodu z Klenčí, když studoval pražskou bohosloveckou fakultu a také později, když působil jako kaplan na Přimdě, ve Stochově a Uněticích. Ve Fišerově pozůstalosti se nachází několik korespondenčních lístků a dopisů od Baara.⁵⁰ Psal Fišerovi o svých posledních dílech, o starostech s kněžským povoláním, o změnách působiště a vyptával se na jejich společné známé. Informoval ho také o rozsáhlé monografii o Klenčí, na které měl Fišer svůj maličký podíl. Na této monografii pracoval Baar s Františkem Teplým.⁵¹ Měl s ní mnoho starostí, které Fišerovi popisoval. Často si zoufal a přemýšlel, že s prací skončí: „*Věř mi, povídám-li ti, že se mi chtělo kolikrát hodit po léta sháněný materiál do ohně a psát si dál svoje beletrie, ale vždycky mi cosi říkalo, že nenapišeme-li to my, že už to nestluče nikdo. A tak jsem jezdil po archivech a opisoval, až prsty brněly. Však uvidíš...*“⁵² Fišer napsal v monografii nazvané „Klenčí, městečko na Chodsku“, která vyšla v roce 1909, kapitolu pojmenovanou Přírodní poměry katastru klenečského. Jeho práce měla pouhých jedenáct stran, ale byl na ni náležitě hrdý. Práce má podobné rysy jako veškerá pozdější Fišerova díla. Je až matematicky přesná a podrobná. Fišer se v kapitole zabýval přírodním vývojem Klenčí. Baar mu těsně před vydáním monografie v jednom dopise napsal: „*Děkovat ti za tvoji práci nebudu, myslím, že díků ode mě ani nežadáš a nečekáš – ježto jsi svoji studii nepsal pro mě, ale pro své rodiště.*“ S jeho prací byl poměrně spokojený: „*Práce tvoje – respektive vaše, se mi líbí. Je to zcela tak, jak jsem si to představoval – psáno je to trochu suše, ale zato věcně, obsažně a přece populárně. Není třeba na tom měniti ani čárky. V doslovu děkujeme všem, kteří nám (mně a Teplému) při práci pomohli. Tebe tedy*

⁴⁹ F. JECH, *Dr. Josef Fišer*, s. 3.

⁵⁰ SOkA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 48, kart. 4.

⁵¹ František Teplý (1867 – 1945) byl český archivář a historik, římskokatolický kněz. Zabýval se zejména regionální historií jižních a jihozápadních Čech, zvláště Jindřichohradecka a rodného Pošumaví, a dějinami zemědělství a selského stavu. Autor sedmisvazkových Dějin města Jindřichova Hradce, historicko – místopisných monografií Miličína, Předslavic, Švihova a Volyně. *Všeobecná encyklopedie Diderot VIII.*, Praha 1999, s. 54.

⁵² SOkA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 48, kart. 4.

výslovně neuvedeme, ježto bude práce tvá podepsána výslovně V. Fišer.“⁵³ Baar „V. Fišera“ nakonec uvedl i v doslovu v závěru knihy: „Proto vděčně vzpomínáme a vroucí dík vzkazujeme těm, kteří nám práci naši radou a skutkem usnadnili. Jsou to:... V. Fišer, který napsal úvod knihy.“⁵⁴ Byla to jediná práce, na které se Fišer s Baarem podílel. Byl jím však natolik ovlivněn, že po celý Baarův život sledoval poměrně věrně všechnu literaturu o Chodsku, kterou jeho bratranec napsal. Baar byl pro Fišera vzorem, ke kterému vzhlížel. Možná to bylo i věkovým rozdílem, který mezi oběma panoval. Mladší Fišer viděl v Baarovi rádce a konzultoval s ním své problémy.

Jindřich Šimon Baar měl také velkou zásluhu na tom, že byl Fišer bez problémů přijat v roce 1889 na městské gymnázium v Domažlicích. Tady začal studovat díky již zmíněné podpoře klenečského obecního výboru. K přijímací zkoušce na gymnázium ho připravil Baar. Když Josef Fišer nastupoval do prvního ročníku gymnázia, Baar ho právě opouštěl jako maturant. Na gymnáziu vynikal Fišer hlavně v latině, matematice a přírodopise.

Domažlické gymnázium, otevřené v roce 1871, bylo výsledkem chodských národních snah. Již 20. prosince 1869 se rozhodlo obecní zastupitelstvo v Domažlicích, že založí obecné reálné gymnázium. Nejprve se jednalo o tom, že vznikne gymnázium německé, později převládl názor, že by mělo být ryze české. Ve školním roce 1878 –1879 bylo změněno na gymnázium s povinným kreslením. 1882 postavila obec za pomoci městské spořitelny novou budovu a roku 1890 bylo gymnázium zestátněno. Prvním ředitelem gymnázia byl Josef Webr, který se však své funkce již po jednom roce vzdal.⁵⁵

Mladý Fišer začal studovat ještě na gymnáziu obecném, které řídil tehdy v národním duchu ředitel Antonín Škoda, překladatel Homérových básní, rodák z nedalekých Počátek. Antonín Škoda řídil gymnázium dlouhých devatenáct let. Mezi učitele mladého Fišera patřil i chodský spisovatel Jan František Hruška,⁵⁶ jehož

⁵³ TAMTÉŽ.

⁵⁴ F. TEPLÝ – J. Š. BAAR, c. d., 223.

⁵⁵ F. JECH, *Dr. Josef Fišer*, s. 3.

⁵⁶ Jan František Hruška (1865 –1937) byl český dialektolog, národopisec a spisovatel. Je autorem mnoha národopisných článků a studií z okruhu chodských lidových tradic a rázovitých povídek, črt a bajek. Narodil se v Peci pod Čerchovem. Studoval na Domažlickém gymnáziu. Po maturitě, složené s

matka pocházela z Klenčí. Fišera učil v letech 1894 – 1896, když navštěvoval 6. a 7. třídu gymnázia, řečtinu.

Během studia Fišer bydlel v Domažlicích se svým spolužákem z gymnázia Vojtěchem Mrázkem z Kvíčovic. Bydleli u paní Prušákové a za pokoj v soukromém bytě platili po celé studium 11 zlatých.

V roce 1897 složil Fišer na gymnáziu v Domažlicích pod vedením svého třídního učitele profesora Jandy maturitní zkoušku. Profesor Janda vyučoval na gymnáziu náboženství. Josef Fišer měl se svým třídním učitelem velmi dobré vztahy, i po odchodu z domažlického gymnázia si s ním dopisoval a příležitostně ho navštěvoval.⁵⁷

I.2 Univerzitní studia

Po ukončení gymnázia se dal Fišer zapsat ke studiu na filozofické fakultě Karlo - Ferdinandovy univerzity v Praze, kde si zvolil přírodovědecký obor. Ve studiu viděl příležitost, jak se vymanit z područí malého městečka a dostat se do „velikého“ světa.⁵⁸ Ke studiu na univerzitě ho ponoukal i Baar, který sám snil o tom, že bude studovat filozofii, ale majetkové poměry mu to neumožnily a na prosbu matky nakonec začal studovat teologii. K velkému nadšení se však přidávalo i mnoho starostí. Josef Fišer neměl nikde zajištěné bydlení a největší starostí mu činila výše nájmu, který bude muset zaplatit. V té době začal jeho mladší bratr Václav navštěvovat školu lesnictví a rozpočet rodičů, kteří se zatím zbavili dluhů, tím značně trpěl.

Na pomoc přišel Fišerovi jeho bývalý profesor Janda, který mu sehnal dočasné ubytování v Praze u jednoho bývalého žáka domažlického gymnázia: „*Byl zde náš bývalý žák P. Ludvík Kulhánek, katecheta na dívčích měšťanských školách v Praze se*

vyznamenáním, byl v roce 1886 přijat na pražskou filozofickou fakultu, kde se stal žákem Jana Gebauera. *Všeobecná encyklopedie Diderot III.*, Praha 1999, s. 238.

⁵⁷ SOkA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 48, kart. 4.

⁵⁸ TAMTÉŽ.

svou sestrou paní Lorenzovou a ti mi slíbili, že se Vás ujmou a než se v Praze uchytíte, Vám byt a obědy dílem poskytnou. Tedy zanechte všech starostí.“⁵⁹

O vzniklé situaci se radil Fišer také s Baarem. Ten byl Fišerovým listem zděšen. Napsal mu: „Až jsem se otrásl, když jsem si přečetl tvůj list. Budu bydlet u nějaké paní Lorenzové kdesi v Karlíně... Obědy a snídaně si budu kupovat... Nějak to půjde... Tak jsem viděl znovu Jiřího z románu „Santa Lucia“... Budeš se rvát a bít o skývu chleba s drakem, jehož jméno je bída...a i kdyby ti ta pí Lorenzová obědy zdarma s úsměvem sebesladším dávala, zahořkle budou chutnat vždy.“⁶⁰ Baar Fišera přesvědčil, aby zkusil znovu napsat na kolej Arnošta z Pardubic, kde ho předtím odmítli, zda by ho nepřijali a nebytovali. V případě, že by mu kolej nevyhověla, nabízel Baar jako poslední, „náhradní řešení,“ řešení, ke kterému byl nucen sám - vstup do teologického semináře: „Ostatně zkus to, nevyjde-li to, přijmou tě po vánocích jistě do semináře, zkaženo nebude nic.“⁶¹ V semináři poskytovali nadaným studentům školné i zaopatření zdarma. Vyřešily by se tím tedy všechny problémy.

Fišer byl nakonec na Kolej Arnošta z Pardubic za poplatek 60 zlatých ročně přijat.⁶² Vedení koleje pak hlavně požadovalo, aby ji Fišer, až se domůže vlastního postavení, podporoval.

Studium na filozofické fakultě Fišera nadchlo, věnoval se do té doby své jediné velké lásce, přírodopisu a zároveň se vzdělával i v oblasti jazyků – studoval řečtinu, latinu, němčinu a francouzštinu. Za svoji výbornou znalost latiny a němčiny byl později velmi vděčný, když trávil svůj volný čas v archivu a četl různé archiválie.

Na Karlo – Ferdinandově univerzitě se Fišer seznámil s celou řadou studentů, kteří stejně jako on projevovali vědecké snahy, a kteří se později uchytili jako vyučující na vysokých školách: na Karlově univerzitě působili například mineralog a petrograf Dr. František Slavík, který se stal v roce 1938 rektorem, petrograf Dr. Josef Kratochvíl, botanik Dr. Jan Vilhelm, na Masarykově univerzitě v Brně vyučovali Dr. Josef Podpěra, mineralog Dr. Vojtěch Rosický, geolog Dr. Josef Woldřich,

⁵⁹ TAMTÉŽ.

⁶⁰ TAMTÉŽ, inv. č. 49, kart. 5.

⁶¹ TAMTÉŽ.

⁶² Na kolej Arnošta z Pardubic v Praze byl Fišer přijat počínaje 20. listopadem 1897. TAMTÉŽ, inv. č. 32, kart. 3.

zoolog Dr. Jan Zavřel, na vysoké škole zemědělské v Brně působil zoolog Dr. Emil Bayer.

Při svém studiu v Brně navázal Josef Fišer rovněž přátelské styky s Theodorem Novákem,⁶³ bratrem spisovatele Arne Nováka a synem spisovatelky Terezie Novákové. Theodor byl velmi zajímavou a rozporuplnou osobností, která veškerou svou činnost zasvětila až do své smrti přírodním vědám. Theodor zemřel 26. 7. 1901, v pouhých 22 letech. Přípravoval se na státní zkoušky a chtěl si odpočinout v Krkonoších. Svou cestu přerušil v Poděbradech, aby podnikl botanickou cestu k ústí Cidliny. Jeho výlet nakonec skončil tragicky. Spadl do strže a utonul. Jeho smrt Fišerem otrásla. Považoval Theodora za velmi nadaného studenta se slibnou budoucností.⁶⁴

Na univerzitě poznal Josef Fišer také mnoho profesorů, kteří pro něj byli vzorem při jeho pozdější pedagogické činnosti. Mezi jeho vyučující patřil například Tomáš Garrigue Masaryk, první československý prezident. Masaryk nastoupil na univerzitu už v roce 1882 jako mimořádný profesor. Fišera vyučoval během jeho studia dva semestry. V letním semestru 1899 navštěvoval Fišer Masarykův filosofický seminář a poslouchal jeho přednášky o noetice, v zimním semestru 1900 - 1901 se pak účastnil Masarykových přednášek o základech sociologie a praktické filozofii. Fišer později, už ve funkci ředitele moravskobudějovického gymnázia ve svých projevech, které přednášel žákům ve školách nebo na veřejnosti na Masaryka často vzpomínal: „*Masaryk přednášel filozofii nám filozofům a právníkům.... Tam ve starém Klementinu pro sta a sta posluchačů v malých místnostech bývala hlava na hlavě.*“⁶⁵ V přednáškách často oceňoval Masarykovy pedagogické schopnosti: „*Všechna jeho práce za učitelskou katedrou směřovaly k tomu, aby povznášel mládež, aby ji osvobodil z poroby duchovní, mravní a rozumové. Čemu učil, co mluvil, o čem psal, o tom byl přesvědčen a podle toho také žil. Masaryk byl již tehdy pro nás vzorem nedostižným.*“⁶⁶

⁶³ Theodor Novák (1879 – 1901).

⁶⁴ Ve Fišerově pozůstalosti se nachází tři dopisy od Theodora Nováka. SOkA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 48, kart. 4.

⁶⁵ TAMTÉŽ, inv. č. 51, kart. 6.

⁶⁶ TAMTÉŽ.

Univerzita tehdy byla centrem vynikajících osobností. Tomáš Garrigue Masaryk nebyl jediným filozofem, jehož přednášky Fišer navštěvoval. Docházel také na přednášky a semináře profesora Josefa Durdíka,⁶⁷ přednášky profesora Františka Krejčího,⁶⁸ profesora Františka Drtiny⁶⁹ a docenta Františka Čády.⁷⁰

V průběhu svého univerzitního studia se Fišer pilně věnoval vědecké činnosti a začal publikovat svoje práce. Roku 1900 uveřejnil ve Věstníku české společnosti nauk první přírodopisnou práci „Kraj žuly a povaha sousedních hornin u Vltavy nad Svatojánskými proudy“.⁷¹ Jedná se o výsledek práce u docenta Dr. Josefa Barvíře. Tato práce se po rozšíření stala zároveň i jeho diplomovou prací a byl s ní později komisí připuštěn i k rigorózní zkoušce. S Františkem Slavíkem roku 1902 uveřejnil ve Věstníku československé společnosti nauk práci „Datolith pod Lišticí u Berouna“, která vyšla taktéž v roce 1903 v německém překladu v časopise Zentralblatt für Mineralogie.⁷² Současně Josef Fišer pravidelně přednášel v Muzejní společnosti v Brně. Dne 24. února 1902 například přednášel na 3. schůzi II. třídy vědeckého českého odboru „O stáří brněnského syenitu.“⁷³

Během studia se stal v letech 1899 – 1901 volontérem v paleontologickém oddělení českého muzea v Praze u profesora Antonína Friče. V roce 1900 pak podal žádost o místo asistenta nově založeného geologického ústavu při české technice v Brně. Do funkce asistenta byl Fišer zvolen v září 1901 sborem profesorů ústavu, v čele s tehdejšími rektorem Dr. Karlem Zahradníkem. Sbor profesorů ústavu ho znal na základě jeho dvou předchozích publikovaných prací. Se svým studiem na

⁶⁷ Josef Durdík (1837 – 1902) byl český filozof, psycholog, estetik, překladatel, literární kritik a poslanec českého zemského sněmu.

⁶⁸ František Krejčí (1858 – 1934) byl český psycholog a jeden z mála českých pozitivistických filozofů. Je považován za zakladatele moderní české psychologie. Podílel se na založení časopisu Česká mysl a v letech 1900–1931 jej redigoval.

⁶⁹ František Drtina (1861 – 1925) byl filozof, univerzitní profesor a jeden ze zakladatelů skautingu u nás. Jeho synem byl politik Prokop Drtina.

⁷⁰ František Čáda (1855 – 1918) byl profesor filozofie a pedagogiky. V historii české pedagogiky má místo jako průkopník speciální a experimentální pedagogiky, pedopsychologie a pedologie. Studoval dětskou řeč, dětské kresby, věnoval se problematice pracovní výchovy mládeže, péče o postiženou mládež, dětské sebevražednosti. Je zakladatelem Pedologického ústavu v Praze (pozdějšího Ústavu pro výzkum dítěte). Podílel se na založení a redigování časopisu Ochrana mládeže.

⁷¹ F. JECH, *Dílo Dra Jos. Fišera*, Od Horácka k Podyjí 16, 1935, č. 5, s. 30- 34.

⁷² TAMTÉŽ.

⁷³ F. JECH, *Soupis osob*, s. 206.

filozofické fakultě v Praze byl v té době již v podstatě hotov, chyběly mu jen státní zkoušky a proto mu nic nebránilo, aby přesídlil do Brna. V Brně mu ústav zajistil skromný byt po laborantovi Stanislavovi Růžkovi. Růžek si mezitím našel jiný byt. Díky „funkci“ asistenta získával měsíčně čtrnáct set korun, které mu jeho stále těžkou finanční situaci zase značně ulehčily.⁷⁴

Fišerovým bezprostředním nadřízeným v Brně se stal profesor Dr. Jaroslav J. Jahn.⁷⁵ Ten Fišerovi slíbil, že mu vyjde pokud možno vstříc, aby měl čas na přípravu ke státním zkouškám. Fišer pracoval proto ve všední den „jen“ šest hodin a v neděli „úřadoval“ od 9 do 12 hodin. Zároveň Jahn za svůj „ústupek“ požadoval, aby Fišer kvůli naléhavým pracím ve sbírce strávil na ústavu i celé své letní prázdniny.

Fišer se stal Jahnovým asistentem v době největší práce, která vyžadovala obrovskou píli, vytrvalost a odborné znalosti. Česká technika v Brně byla teprve na počátku svého vzniku, byla založena roku 1899. Měla šest ústavů, mezi nimiž byl i ústav mineralogicko – geologický, kde začal Fišer působit. Veškeré sbírky ústavu se teprve zakládaly, vystavovaly a určovaly. Fišer se stal Jahnovou pravou rukou. Opětovně Jahna zastupoval na mineralogických, petrografických i geologických přednáškách. Po celou dobu svého pobytu na vysoké škole vedl Fišer samostatně veškerá krystalografická, mineralogická, paleontologická i geologická praktická cvičení. Zúčastnil se veškerých exkurzí, které Jahn podnikal a po několika měsících exkurze sám řídil. Profesor Jahn měl tehdy osobní problémy. Zemřeli mu oba rodiče a záhy po nich i jeho neteř, jediná dcera jeho ovdovělé sestry, a proto veškerá odpovědnost nakonec ležela na bedrech mladého asistenta, kterému Jahn plně důvěřoval. V jednom z dopisů uložených ve Fišerově pozůstalosti Fišerovi napsal, že se cítí duševně vyčerpan, a proto si přeje, aby se Fišer osobně ujal všech sbírek i přednášek.

⁷⁴ Fišer dostal od c. k. místodržitelství Markrabství moravského přípisem ze dne 22. května 1901 roční remuneraci čtrnácti set korun. SOkA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 39, kart. 3.

⁷⁵ Profesor PhDr. Jaroslav J. Jahn (1899 – 1934) byl prvním vedoucím nově vzniklého mineralogicko – geologického ústavu. Ústav mineralogicko-geologický byl založen v r. 1899 jako jeden z prvních (šesti) ústavů školy. Jahn stál pak v čele ústavu až do r. 1934. Dal základ praktickému studiu stavebního a dekoračního kamene a vypracování inženýrsko-geologických hodnocení území, především pro projekty přehrad. Zabýval se i otázkou výskytu naftových ložisek na Moravě, otázkou lázeňské geologie a minerálních pramenů. Velkou zásluhou profesora Jahna bylo vybudování rozsáhlé sbírky stavebního a dekoračního kamene. Spolu se stratigrafickou sbírkou představovaly jedny z nejuplnějších sbírek tehdejších vysokých škol v Evropě. Podrobněji viz www.wikipedia.cz.

Už tehdy Fišer prokázal, že má talent stát se schopným profesorem. Přednášel velmi poutavě, svým vyprávěním dokázal u ostatních studentů vzbudit opravdový zájem o obor. Jeho přednášky se vyznačovaly velmi pečlivou přípravou. Svědomitě a detailně zaznamenával vše, o čem bude hovořit. Sám Jahn o něm v hodnocení napsal: „*Pan asistent Fišer jevil vždy vlídnou, k povolání učitelskému způsobilou povahu. Na přednáškách si vždy počínal vzorně, vůči svým představeným choval se skromně, s kolegy svými snášel se náležitě.*“⁷⁶ V Brně se přátelil Fišer nejvíce s laborantem Růžkem, který mu pomáhal při jeho prvních krocích. Nabádal ho také k trpělivosti, když mu Jahn později přenechal většinu svých povinností a Fišer měl pocit, že nestíhá plnit veškeré závazky. V době, kdy byl Fišer doma, si často dopisovali.⁷⁷

V únoru 1902 odjel Josef Fišer na přání profesora Jahna do Mnichova, kde si měl rozšířit svoje znalosti. Fišer bydlel u paní Flemmer, v ulici nesoucí název Thierstrasse. Ve Fišerově pozůstalosti se nachází dvě pohlednice, které Jahn poslal Fišerovi do Mnichova. Obsahují podrobné pokyny, čemu se má Fišer věnovat, a které paleontologické sbírky má ještě navštívit. Josef Fišer si měl hlavně projít světoznámé sbírky Zittkovy a Grothovy.⁷⁸ Jahn pověřil Fišera taktéž návštěvou některých svých kolegů, mezi nimi profesora Ammona a profesora Rotha.⁷⁹ Podle jedné z pohlednic od Jahna, ve které děkuje Fišerovi za pohled Hamburgu je zřejmé, že Josef Fišer navštívil v rámci své cesty do Německa také krátce Hamburg.

Z funkce asistenta Josef Fišer v září 1902 na vlastní žádost odešel.⁸⁰ Cítil, že není schopen dostát všem povinnostem na něho kladeným. Bylo totiž třeba, aby se připravoval k přísným rigorózním zkouškám. Toužil získat titul doktora filozofie. Navíc byl hrubě nespokojený s podmínkami, ve kterých jako asistent musel pracovat. Nespokojenost s pracovními podmínkami také vyjádřil ve své výpovědi: „*Místo, které je dnes asistentům vykázáno jest přes všechna příčinění nadřízeného profesora Jar. J. Jahna naprosto nedostatečné. Představuje místo, které asistent při svých*

⁷⁶ SOkA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 49, kart. 5.

⁷⁷ F. JECH, *Dr. Josef Fišer*, s. 3.

⁷⁸ SOkA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 48, kart. 5.

⁷⁹ TAMTÉŽ.

⁸⁰ F. JECH, *Dr. Josef Fišer*, s. 3.

pracích má k dispozici úzkou uličku asi 1 metr širokou mezi 2 skříněmi, jež zakončena jest psacím stolem, ku kterému například se šufletem hornin dostati se může jen s obtížemi a velikou pozorností, aby skříně porouchány nebyly, pouze chodbičkou zmíněnou.“ Fišer měl navíc dosti chatrné zdraví a měl pocit, že by v místě, to jest ve sbírkách, které za pracovnu asistenta jest stanovena“ jeho zdraví mohlo ještě více utrpět. „Místo asistenta jest ve sbírkách, které se v zimě nedají vytopiti tak, aby v nich člověk celý den bez ohrožení zdraví strávit mohl.“⁸¹ Josef Fišer měl svoji vlastní představu o tom, jak by mělo místo asistenta vypadat a tu také do své výpovědi vypsál: „Aby asistent s prospěchem a bez ztráty času pracovati mohl, musí mít místnost následující: 1. musí býti v téže rovině jako sbírky, 2. musí to býti prostora, aby vedle pracovního stolu mohly umístěny v ní být dvě tabule pomocné po každé straně stolu jedna mající délky 2 metry a šířku ½ metru, aby na nich rozložen mohl býti materiál, který má býti zpracován, kde by postavena mohla býti skříň, resp. Police na příruční knihy, katalogy ústavu a.t.d. Kde by státi mohl stolek pro mikroskop, jehož je stále zapotřebí.“⁸² Protože však ústav v té době nebyl schopen jeho „požadavkům“ vyhovět, raději odešel.

Ještě ve funkci asistenta stihl vykonat státní zkoušky na Filozofické fakultě v Praze z matematiky a fyziky pro nižší gymnázia, z češtiny, „jakožto jazyka vyučovacího“, němčiny, „jakožto jazyka obecného a státní zkoušku z přírodopisu pro gymnázia vyšší.“⁸³ Svoje studium na filozofické fakultě v Praze pak završil rigorózní zkouškou z mineralogie a geologie, která se konala v sobotu 28. února 1903 v zasedací síni pražského Klementina mezi 14. a 16. hodinou. Jeho disertační práci se stala již zmíněná, ve Věstníku české společnosti nauk publikovaná, práce „Kraj žuly a povaha sousedních hornin u Vltavy nad Svatojánskými proudy“.

Fišerovo nadání k vědecké práci dokazuje zklamání, které po Fišerově výpovědi z funkce asistenta vyjádřil jeho nadřízený profesor Jaroslav J. Jahn. Kladl do něho velké naděje a pomýšlel na to, že by se Fišer mohl stát v budoucnu jeho nástupcem.

⁸¹ SOkA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 48, kart. 4.

⁸² TAMTÉŽ.

⁸³ 13. prosince 1901 se podrobil u císařské královské komise zkouškám z matematiky a fyziky pro nižší gymnázia, z češtiny jakožto řeči vyučovací a němčiny jakožto jazyka obecného a 13. června 1902 státní zkoušku z přírodopisu pro gymnázia vyšší. TAMTÉŽ, inv. č. 37, kart. 3.

Ještě rok po Fišerově odchodu mu napsal dopis, ve kterém ho informoval o novém místě kustoda při geologických sbírkách zemského muzea: „*Zemský výbor povoluje místo v IX. hodnostní třídě, nového sluhu, pracovnu a příručnou knihovnu, vše jak myslím od 1. IX.*“⁸⁴ Zároveň mu psal, jakou udělal velikou chybu, že ústav opustil a přemlouval ho, aby se ještě dodatečně vycvičil v určování zkamenělin. Nabízel mu samostatné místo a v budoucnu, až bude zřízeno zvláštní oddělení, i mimořádnou profesuru: „*Nemohl byste dodatečně vycvičiti se ještě v určování zkamenělin, abyste se přec mohl ucházeti o místo ono? Nemohl byste si vzíti dovolenou a pracovat u mne (neb v Praze neb ve Vídni) v paleontologii?... Mohl byste jistě obdržeti místo samostatné, výhodné. S postupem až do VI. třídy.... A až bude zřízeno oddělení samostatné, mohla Vám být propůjčena mimořádná profesura.*“⁸⁵ Jahn přesvědčoval Fišera k návratu na ústav, tvrdil, že by mu ono místo pomohl získat, protože on bude tím, kdo bude o obsazení místa rozhodovat. Fišer o Jahnově nabídce uvažoval, sám vážně přemýšlel o návratu k vědecké kariéře, ale nakonec se rozhodl, že místo nepřijme a zůstane v městečku Zábřeh na severní Moravě, kde našel útočiště poté, co Brno a funkci asistenta opustil. V Zábřehu našel zázemí, které velmi dlouho hledal. Slibované místo nakonec dostal Fišerův bývalý spolupracovník František Slavík. Jahn se cítil Fišerovým odmítnutím jeho nabídky opravdu dotčen. Napsal mu: „*Škoda! Lituji toho, že se mé plány tak zhatily.*“⁸⁶

I.3 Pedagogické začátky

Z Brna odešel Josef Fišer do Zábřehu na severní Moravě, kde začal pracovat jako učitel na střední škole. 16. září 1903 byl jmenován provizorním učitelem na soukromém českém vyšším gymnáziu v Zábřehu na severní Moravě⁸⁷ - založeném a

⁸⁴ TAMTÉŽ, inv. č. 48, kart. 5.

⁸⁵ TAMTÉŽ.

⁸⁶ TAMTÉŽ.

⁸⁷ Gymnázium v Zábřehu bylo založeno Ústřední maticí školskou v Praze v roce 1896. 1908 bylo zestátněno. Patřilo k patnácti novým školám, které byly na Moravě vybudovány od roku 1889 do roku 1900 státem, zemí, obcemi a Ústřední maticí školskou v Praze. 1889 vzniklo matiční gymnázium ve Vyškově, 1894 vznikla matiční reálka v Hodoníně a zemská reálka v Novém městě, 1896 matiční gymnázium v Zábřehu, 1897 zemská reálka v Jevíčku, matiční reálné gymnázium v Moravské Ostravě

vydržovaném Ústřední maticí školskou v Praze, při němž byla právě otevřena VII. třída - s dodatkem, že jakmile vyhoví zákonným požadavkům, bude jmenován učitelem skutečným.⁸⁸ Výbor Ústřední matice školské mu nakonec prominul konání formálního zkušebního roku a 1. února 1904 byl jmenován skutečným gymnaziálním učitelem.⁸⁹ V té době byl ředitelem na gymnáziu v Zábřehu Dr. František Kahlík,⁹⁰ severomoravský buditel, historik a geograf. Ten se Fišerovi osobně postaral o byt a vybral „*ten nejpěknější, jaký lze v Zábřehu dostati.*“⁹¹ Po příchodu do Zábřehu bydlel Fišer v bytě u slečen Diblíkových, dcer po advokátovi Diblíkovi. Fišer si velice záhy získal Káhlíkovu důvěru a v době jeho nepřítomnosti nebo nemoci ho zastupoval. Dr. Františka Kahlíka v jeho funkci po odchodu do penze vystřídal známý historik Rudolf Dvořák,⁹² žák Jaroslava Golla a autor „*Dějiny Moravy*“.⁹³ Právě díky Dvořákovi se Fišer začal o historii více zajímat.

Na gymnáziu v Zábřehu vyučoval Fišer přírodopis a matematiku. Jeho pracovní doba činila zpravidla 25 hodin týdně. Zároveň byl také učitelem na Živnostenské škole pokračovací, zřízené při gymnáziu. Vyučoval tu písemnostem, počtům a účetnictvím a po čtyři roky byl také správcem této školy.⁹⁴

Během působení v Zábřehu si Fišera na základě jeho dřívějších přírodovědeckých prací vybralo také Ministerstvo kultu a vyučování, které mu svěřilo recenzi učebnic přírodních věd pro gymnázia. Ve Fišerově pozůstalosti se nachází desítky dopisů týkajících se posudků učebnic. Recenze na přírodovědné učebnice psal

a státní gymnázium v Kyjově, 1899 zemská reálka v Holešově, státní gymnázium v Prostějově a zemská reálka ve Velkém Meziříčí, 1900 státní gymnázium v Boskovicích.

⁸⁸ F. JECH, *Dr. Josef Fišer*, s. 4.

⁸⁹ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 48, kart. 4.

⁹⁰ František Kahlík (1854–1908) byl severomoravský buditel, vynikající pedagog, historik a geograf. Stál u zrodu nového matičního gymnázia v Zábřehu, první české střední školy na severozápadní Moravě, kterou vybudoval doslova od základů, a kterou také léta řídil. Narodil se v Poličné u Valašského Meziříčí. Studoval na německém gymnáziu v Kroměříži a poté na pražské filozofické fakultě obor dějepis zeměpis. Jeho synem je hudební skladatel Václav Kahlík (1891–1951). *Zábřeh – 750 let*, s. 79.

⁹¹ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 49, kart. 4.

⁹² Rudolf Dvořák (1861–1919) byl historikem Moravy. Narodil se v Křetíně na Blanensku. Studoval české gymnázium v Brně a poté historii, zeměpis a němčinu na Filozofické fakultě v Praze. Ovlivnil jej především historik Jaroslav Goll. Nahradil Františka Kahlíka, prvního ředitele matičního gymnázia v Zábřehu, v jeho funkci. *Zábřeh – 750 let*, s. 78.

⁹³ Dějiny Moravy jsou pětisvazkovým dílem, které vznikalo v letech 1899 – 1905. Dějiny zpracovávají látku od počátku dějin Moravy až do roku 1848.

⁹⁴ Správcem živnostenské školy pokračovací byl od 1. října 1907 – do 31. srpna 1911. SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 38, kart. 3.

Fišer více jak devět let,⁹⁵ tedy i ve svém dalším působišti v Mor. Budějovicích. Za jejich psaní dostával finanční odměny.

V Zábřehu byl Fišer spokojený, našel tady nový domov a činnost učitele ho bavila. Kolektiv, do kterého se dostal, se skládal převážně z mladých profesorů, se kterými se Fišer záhy spřátelil. Každoročně se svými kolegy, učiteli Procházkou, Schenkem a Malířem, vyrážel na procházky po Skaličských lesích a na podzim pak „*houfet profesorů chodil na ryzce*.“⁹⁶ Zábřeh mu navíc hodně připomínal rodné Chodsko, a to hlavně svými národními snahami. Fišer sám se tu účastnil „*tuhého národnostního boje, který tehdy vedlo celé Zábřežsko se známým „germanisátorem“ severní Moravy továrníkem Hermannem Brassem, jenž stál u zrodu řady spolků německých*.“⁹⁷ Na pár let se stal předsedou místního odboru Národní jednoty pro severovýchodní Moravu.⁹⁸

V Zábřehu se Fišer také seznámil se svojí budoucí ženou, o tři roky starší Filipou Janěkovou,⁹⁹ dcerou učitele matematiky. Filipa pocházela z Vyškova u Brna a v Zábřehu trávila prázdniny u svých příbuzných. Po dvouleté známosti spolu 17. ledna 1905 uzavřeli ve Slavkově u Brna manželství. Manželství bylo harmonické a trvalo téměř 40 let, až do Fišerovy smrti. Filipa byla Fišerovi velkou oporou. Poté, co začal Fišer publikovat do různých historických časopisů a byl opravdu hodně pracovně vytížený, mu přepisovala Filipa některé historické statě a články, které vytvořil, aby je mohl zaslat do redakcí novin a časopisů.¹⁰⁰

V Zábřehu se manželům Fišerovým narodili dva synové - Josef a Pavel. Ke svým synům měl Fišer velmi vřelý vztah. Snažil se jim dát co nejlepší vzdělání. Žádný ze synů nesdílel bohužel otcovo nadšení z přírodních věd, ani pozdější Fišerovu zálibu v historickém bádání. Na oba však mohl být Fišer právem hrdý. Oba

⁹⁵ Posudky na přírodovědné učebnice psal od roku 1908 do roku 1917.

⁹⁶ SOKA Třebíč, pob. M.B., f. J. Fišer, inv. č. 49, kart. 5.

⁹⁷ Hermann Brass (1855–1938) byl synem zakladatele velmi vlivného rodu textilních podnikatelů v Zábřehu Wilhelma Brasse (1819 – 1897), který v roce 1856 založil firmu na předení a barvení bavlny a po celé monarchii se proslavil vynálezem turecké červeně. Hermann se vedle práce v továrně věnoval zejména prosazování německých zájmů. Stál u vzniku významných německých spolků, několika německých škol a evangelického kostela. *Zábřeh – 750 let*, s. 51.

⁹⁸ F. JECH, *Soupis osob*, s. 25.

⁹⁹ Filipa Janěková se narodila 1. 5. 1875 ve Vyškově. SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 31, kart. 3.

¹⁰⁰ TAMTÉŽ, inv. č. 48, kart. 4.

synové byli vynikající studenti. Starší syn Josef, který se narodil 19. ledna 1907, navštěvoval reálné gymnázium v Moravských Budějovicích. Po čtyřech letech strávených na gymnáziu dostal od obce stipendium, které mu umožnilo pokračovat od roku 1922 ve studiu v Carnotově lyceu v Dijonu. Tady v roce 1925 s vyznamenáním maturoval. Po maturitě strávil rok ve Vídni, kde zahájil studium na právnické fakultě. Jeho poměrně nákladné studium ve Vídni hradil Fišer z vlastních prostředků.¹⁰¹ V roce 1926 - 1929 pokračoval starší syn Josef ve studiu právnické fakulty na Karlově univerzitě v Praze. Tady byl také promován na doktora práv. Své vzdělání završil jednorocním kurzem pro cizince vysoké školy obchodní Ecole des Hautes Études Commerciales, kam odjel za účelem speciálního vzdělání v roce 1929. Fišerův mladší syn Pavel, který se narodil 10. března 1908, navštěvoval nejprve reálné gymnázium v Moravských Budějovicích a pak se stal stejně jako jeho bratr studentem práv. Studoval právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně.

V Zábřehu působil Fišer necelých osm let, poté přišla nabídka od města Moravské Budějovice, aby se stal prvním ředitelem nově zřízeného reálného městského gymnázia.¹⁰²

¹⁰¹ TAMTÉŽ, inv. č. 45, kart. 3.

¹⁰² TAMTÉŽ, inv. č. 49, kart. 5.

II. V MORAVSKÝCH BUDĚJOVICÍCH (1911 – 1938)

II.1 Z historie Moravských Budějovic

Město Mor. Budějovice¹⁰³ se nachází v jižní části Českomoravské vrchoviny. Vznik města nelze přesně datovat. Vzniklo pravděpodobně ve 12., nejpozději v 1. polovině 13. století.¹⁰⁴ Počátky osídlení jsou spojeny s polohou města na vyvýšenině nad brodem přes říčku Rokytku. Mor. Budějovice tak od svého počátku těžily z polohy na tzv. Haberské stezce, spojující Moravu a Čechy.¹⁰⁵

Přelomem ve vývoji města byl nepochybně revoluční rok 1848. Události, které tehdy otřáslou celou Evropou se nevyhnuly ani Mor. Budějovicím.¹⁰⁶ Po zrušení poddanství Moravským zemským sněmem (za účasti zástupce Mor. Budějovic) a následně i Říšským sněmem bylo třeba vytvořit nový systém veřejné správy. V roce 1850 byl ve městě zřízen samostatný berní okres a okresní soud. Soudní i berní okres Mor. Budějovice se stal součástí širšího politického okresu se sídlem ve Znojmě. Po intermezzu v letech 1855-1867, kdy byl moravskobudějovický okres zcela vyčleněn ze znojemského okresu, se tento způsob organizace stal definitivním. Na základě národnostního rozhraničování okresů bylo v Mor. Budějovicích zřízeno roku 1896 okresní hejtmanství, čímž se tento okres s minimem německé populace vyčlenil z převážně německého Znojemska.¹⁰⁷ Městská samospráva byla definitivně zřízena až v r. 1861, kdy přijal Moravský zemský sněm zákon o obecním zřízení a volebním

¹⁰³ Název Budějovice je odvozován od jména Budivoj, někdy též Budislav či Budimír a přípony –ovice. Znamená to vlastně ves lidí Budějových a v těchto souvislostech je upozorňováno, že jméno snad mohlo pocházet od moravského velmože Budivoje, připomínaného v 1. čtvrtině 13. století v zeměpanských službách. Ladislav HOSÁK – Rudolf ŠRÁMEK, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku I. /A-L/*, Praha 1970, s. 128; L.HOSÁK, *K počátkům měst na jihozápadní Moravě*, *Historica* 15, 1964, s. 119.

¹⁰⁴ První písemná zmínka o Budějovicích pochází z roku 1231. Tehdy vzal papež Řehoř IX. pod svoji ochranu vdovu po Přemyslu Otakarovi I. a jeho druhou manželku, dceru uherského krále Bély III., královnu Konstancii Uherskou a to i s jejími věnnými statky, mezi nimiž je jmenována i budějovická provincie. R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 33.

¹⁰⁵ Do dnešních dob si tato trasa udržela svoji důležitost jako spojnice Prahy s Vídní. Zdeněk LÁZNIČKA, *Moravská města*, Brno 1948, s. 59.

¹⁰⁶ Zajímavé je, že ve městě proběhly volby do Frankfurtského sněmu. TAMTÉŽ, s. 60.

¹⁰⁷ Politický okres Moravské Budějovice sestával ze soudních okresů Moravské Budějovice a Jemnice. Lenka KARPÍŠKOVÁ, *Politické dějiny Moravských Budějovic v letech 1848 – 1918* (Diplomová práce), FF MU Brno, Brno 1995, s. 45.

řádu. Volební právo podle tohoto zákona mělo daleko k rovnosti či všeobecnosti. To způsobilo, že i v Mor. Budějovicích s prakticky zanedbatelnou německou menšinou byl zvolen první český starosta poměrně pozdě až v roce 1882.¹⁰⁸

Období druhé poloviny 19. a počátku 20. století charakterizuje všude v Českých zemích obrovský nárůst počtu i aktivit nejrůznějších spolků, převážně organizovaných na národnostním základě. Tento nebývalý zájem o společenskou a veřejnou činnost přinesl nejen kulturní a politický vzestup, ale zanechal po sobě i značné ekonomické hodnoty. Nejinak tomu bylo i v Mor. Budějovicích. Zvyšující se sebevědomí českého etnika i vzrůstající počet lidí ochotných bez osobního zisku pracovat pro obecné blaho byly faktory, které vedly k založení mnoha spolků. Jako jeden z prvních českých spolků na Moravě vznikl Čtenářský spolek slovanský Budivoj. Z podnětu Budivoje byla zřízena Vzájemná záložna, která se zasloužila o rozvoj především drobného podnikání a z jejích prostředků byl postaven Národní dům tzv. Beseda, který slouží obyvatelům města dodnes. Nesmírně významným počinem pro město bylo založení Městské spořitelny. Tento původně německý ústav byl záhy ovládnut Čechy. Jeho činnost podpořila nejen rozvoj průmyslu, ale přinášela prospěch celému městu. Dalšími spolky byli například Okrašlovací spolek, Učitelský spolek Komenský, Veteránský spolek, místní odbor Národní jednoty pro jihozápadní Moravu, místní odbor Ústřední matice školské, Spolek pro okrašlování a ochranu domoviny, Dělnická beseda, Orel, Rybářský spolek, Sirotčí spolek, Akademický klub, Sportovní klub, Dělnický podpůrný a vzdělávací spolek Probuzení, Spolek pro stavbu laciných a zdravých dělnických bytů a mnohé další. Nelze zapomenout na činnost Sokola.

Také politický život doznal mnohých změn. Vznikaly spolky s politickým zaměřením, jako předchůdci politických stran. Významný byl Politický pokrokový klub pro jihozápadní Moravu pod předsednictvím Palliardiho,¹⁰⁹ dále konzervativní

¹⁰⁸ Prvním českým starostou se stal Josef Purcner. R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 105.

¹⁰⁹ Jaroslav Palliardí (1861 – 1922) byl archeolog. Narodil se v Telči v rodině okresního soudce italského původu a po studiích na gymnáziu v Kroměříži a na Právnické fakultě pražské univerzity pracoval čtrnáct roků v kanceláři známého národního činitele notáře Jana Vlka ve Znojmě. V roce 1880 zahájil Palliardí výzkumy na znojenském hradě, nejvíce se ale vědecky proslavil svými odkryvy kulturních vrstev na Starém zámku u Jevišovic. Roku 1897 se stal notářem ve Vranově nad Dyjí a po roce a půl se přestěhoval do Mor. Budějovic. Základ obecného rozvoje národa viděl v pokrokovém učitelstvu a to si jej velice vážilo, i když část učitelů odrazoval svým poměrně málo snášenlivým

Politický spolek pro soudní okres jihlavský, telečský, dačický, jemnický, vranovský, moravskobudějovický a znojenský, Katolickopolitická jednota pro politický okres Mor. Budějovice, konstituovala se sociální demokracie. V tomto období také vzniká městské muzeum a jsou vydávány místní tiskoviny. Pro hospodářství města měl velký význam vznik továrny hospodářských strojů a slévárny Matěje Smrčky.¹¹⁰

Ve druhé polovině 19. století se začalo rovněž výrazně rozvíjet školství. Městečko Mor. Budějovice věnovalo značnou péči školství na všech jeho úrovních. Za přelomový rok pro rozvoj školství Rakousko – Uherské monarchie můžeme považovat rok 1867.¹¹¹ Tento rok přinesl definitivní konec rozhodujícího působení církve ve věcech školství.¹¹² Vznikly nové správní instituce – zemské školní rady, které byly podřízeny přímo Ministerstvu školství. K pravomocím Zemské školní rady patřil mimo jiné dohled na okresní a místní školní rady. Při těchto školních radách působili zemští školní inspektoři. Většina politických okresů měla svoji Okresní školní radu.¹¹³ K takovým patřil i moravskobudějovický okres. V roce 1907 byl na základě zákona z listopadu 1905 prohlášen moravskobudějovický okres za český.¹¹⁴

Mor. Budějovice podstoupily zvlášť houževnatý boj za zřízení české střední školy. Nejbližší české střední školy na západní Moravě byly v Třebíči - tady bylo gymnázium a v Telči – zde působila reálka.¹¹⁵ Spojení s oběma městy bylo obtížné,

ateizmem. Spolu s rodinou vystoupil z církve a zůstal bez vyznání. V roce 1906 byl zakladatelem a předsedou Volné myšlenky v Mor. Budějovicích. Zastupoval Mor. Budějovice na sjezdu Volné myšlenky v Praze. Jeho zásluhou se konal ve dnech 14. a 15. srpna 1920 v Mor. Budějovicích sjezd archeologů. Zemřel v roce 1922 raněn mrtvicí. Jana VIGNATIOVÁ, *Jaroslav Palliardi – padesát let od smrti*, Vlastivědný věstník moravský 24, 1974, s. 94; Antonín STOCKÝ, *Jaroslav Palliardi*, *Obzor prehistorický* 1, 1922, s. 35 – 37.

¹¹⁰ Matěj Smrčka dokázal z velice skromných začátků vybudovat ze svého podniku největší továrnu na západní Moravě. Přitom se aktivně účastnil života města a za jeho předsednictví byla postavena místní sokolovna. R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 106.

¹¹¹ Rakousko – Uherská monarchie vznikla v roce 1867. Pojem Rakousko – Uherská monarchie nebo Rakousko – Uherská říše (zmizel pojem Rakouské císařství) se začal užívat na základě císařského rozhodnutí 14. listopadu 1867.

¹¹² Snaha o vymanění školství z područí církve se objevila už v roce 1848, kdy došlo ke vzniku Ministerstva veřejného vyučování jako nejvyšší instance pro školní záležitosti. Ovšem již roku 1855 po podpisu konkordátu s církví přešly školy znovu pod přímý vliv katolické církve. V. NEKUDA – J. JANÁK a kol. *Moravskobudějovicko. Jemnicko*, s. 433.

¹¹³ Okresní školní rady prezentovaly zájmy příslušných školních okresů. Jednaly o zřizování nových škol. V případě, že okres patřil k jazykově smíšeným oblastem, působily buď dvě školní rady, nebo menšinové školy připadly pod pravomoc některého ze soudních okresů. TAMTÉŽ.

¹¹⁴ R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 195 – 196.

¹¹⁵ V. NEKUDA – J. JANÁK, *Moravskobudějovicko. Jemnicko*, s. 300 – 301, 435 – 436; F. JECH, *Pamětní kniha I.*, s. 72.

rodiče proto posílali děti do německých škol v Jihlavě a ve Znojmě, nebo do Čech, nejčastěji do Pelhřimova.¹¹⁶ O zřízení české střední školy se začalo jednat již v roce 1897 a bezprostřední podnět vyšel ze vzdělávacího odboru Sokola a z místního odboru Národní jednoty pro jihozápadní Moravu.¹¹⁷ Na návrh dr. Josefa Worla a Františka Šusty, moravskobudějovických radních, bylo usneseno jednat o zřízení střední školy s Národní radou v Brně.¹¹⁸ V únoru 1900 byl předložen městské radě Pamětní spis Sokola a Národní jednoty a obecní výbor se usnesl na návrh dr. Josefa Worla a okresního školního inspektora Jana Funtíčka předložit žádost Zemskému výboru v Brně, aby povolil v Mor. Budějovicích zřízení reálného gymnázia. Žádost však byla zamítnuta. Jednání pak byla obnovena v říjnu 1903. O celé záležitosti se dokonce jednalo v roce 1909 v Poslanecké sněmovně říšské rady, kde s návrhem na zřízení učitelského ústavu vystoupili agrární poslanec František Staněk ze Želetavy a sociálně demokratický poslanec Josef Hybeš, ale opět bez úspěchu. Teprve v roce 1911, po složitém dohadování a po opakujícím se nezdaru zřídit v Mor. Budějovicích střední školu nákladem země nebo státu, odhlasoval 13. března 1911 obecní výbor jednomyslně, aby ve městě bylo zřízeno reálné gymnázium typu A nákladem obce.¹¹⁹

Poté bylo samozřejmě třeba najít vhodného ředitele. O ředitelské místo nové střední školy se ucházelo mnoho profesorů, ale protože šlo o ústav soukromý, mohla si rada v Mor. Budějovicích vybrat podle vlastního uvážení. Zástupci města se obrátili na zemské inspektory v Brně Dr. Aloise Vlka a Dr. Jana Mayera, aby jim doporučili někoho, kdo by se na tuto funkci dobře hodil. Inspektoři doporučili městu za ředitele profesora zábřežského gymnázia Josefa Fišera. Zemský inspektor Vlk poznal Fišera během jeho působení na gymnáziu v Zábřehu. Ve Fišerovi viděl v první řadě výborného organizátora, který by byl schopen zajistit přežití nového

¹¹⁶ Na hospodářský význam vyšších škol poukazyval již roku 1865 městský kronikář František Procházka, když navrhoval městské radě zřízení střední školy a argumentoval tím, že roku 1864 studovalo z Mor. Budějovic deset hochů ve Znojmě a za rok se tak vydalo 1 280zlatých. R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 195.

¹¹⁷ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. Gymnázium, inv. č. 11.

¹¹⁸ R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 196.

¹¹⁹ Po nezdaru zřídit v Mor. Budějovicích střední školu nákladem země nebo státu bylo zřízeno reálné gymnázium typu A nákladem obce. Ministerstvo kultu a vyučování vyhovělo žádosti města o zřízení reálného gymnázia 30. června 1911 a Zemská školní rada povolila otevření první třídy, do které bylo přijato 77 žáků a 10 dívek jako privatistky. TAMTÉŽ.

moravskobudějovického gymnázia. Fišera již rok předtím doporučoval za ředitele jiného soukromého ústavu. Rovněž Fišerův nadřízený – ředitel gymnázia v Zábřehu – Rudolf Dvořák - věřil ve Fišerovy výborné pedagogické schopnosti a při psaní posudku na Fišerovu osobu chválou nešetřil: „*Žadatel vedle výborné způsobilosti učitelské a vědecké je podrobně obeznámen s administrativou středoškolskou. Spojuje v sobě energii s klidnou rozvahou a vyspělým úsudkem...*“¹²⁰

Fišer s přijetím nabídky váhal, přece jenom si již v Zábřehu zvykl. Nakonec však na finančně nezajištěné gymnázium v „zastrčených“ Mor. Budějovicích, kde mu jako vědeckému pracovníkovi muselo chybět kulturní i vědecké zázemí, odešel. Zůstával však stále profesorem státního gymnázia v Zábřehu a od počátku roku 1911 - 1912 až do konce školního 1918 - 1919 mu byla udělována každoročně úplná placená dovolená, aby se mohl správně gymnázia věnovat. K podmínkám, které musely Mor. Budějovice splnit, aby Fišera do funkce ředitele získaly, patřila úhrada substituční výlohy státní pokladně vzniklá zastupováním. V případě, že by obec závazek neplnila, měl být Fišer odvolán.¹²¹ V roce 1919 bylo gymnázium zestátněno a Josef Fišer byl jmenován státním ředitelem.

Když byl Fišer v roce 1911 povolán ze Zábřehu do Mor. Budějovic bylo mu teprve 33 let. Moravskobudějovickému obyvatelstvu se poprvé představil jako výborný řečník při zahájení školního roku 18. září 1911 v zasedací síni městského zastupitelstva, když přebíral na slavnostním shromáždění v zasedací síni moravskobudějovické radnice od starosty města Josefa Indry nově zřízené obecní reálné gymnázium: „*Dr. Fišer vyložil snahy, se kterými bude pracovati učitelský sbor, poukázal na kulturní význam nového ústavu a vyslovil naději, že všichni budou při jeho budování nápomocni, vyzval žáky ke slušnému chování a vytrvalé práci a končil*

¹²⁰ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 49, kart. 5.

¹²¹ Zemská školní rada císařského a královského hejtmanství sdělila, že v případě, že obec nebude schopna splácet výlohy, ředitel Fišer musí být odvolán. Obec nebyla již od roku 1913 schopna závazek plnit. Zemská školní rada své výhrůžky nesplnila. Josef FIŠER – F. JECH, *Založení obecného reálného gymnázia*, in: Pětadvacátá výroční zpráva státního československého reálného gymnázia v Moravských Budějovicích za školní rok 1935 – 36, Mor. Budějovice 1936, s. 3 – 5.

*poděkováním městské radě a obecnímu zastupitelstvu i všem i všem přítomným za účast.*¹²²

Mladý Fišer se přijetím místa ředitele dostal do nezáviděníhodné pozice. Stála před ním celá řada úkolů. Hlavně musel vybudovat kvalitní profesorský sbor. První profesorský sbor sestával jen z ředitele a sedmi profesorů. Bylo také třeba materiálně vybavit nový ústav tak, aby se i svým kulturním významem stal „*ozdobou města i kraje*“;¹²³ a především pak veškerou péčí věnovat studentům gymnázia, aby z něho vycházeli „*jinoši vzdělaní a mravně silní, pracovití a dbalí o povznesení své, svého rodného kraje, své vlasti a celého národa.*“¹²⁴ Velkým problémem byl pro Fišera nedostatek financí¹²⁵ a starosti mu způsobovalo také umístění nového gymnázia. Gymnázium se nacházelo v provizorně v budově postavené nákladem Městské spořitelny pro dětskou opatrovnu v Tyršově ulici a dostalo k dispozici v prvním poschodí dvě třídy, sborovnu, ředitelnu a v přízemí místnost pro knihy a sbírky. Pro stavbu definitivní budovy bylo vybráno místo pod hřbitovem.¹²⁶ V neposlední řadě musel Fišer velmi často bojovat s předsudky moravskobudějovických obyvatel, kteří odmítali věřit v úspěch nového gymnázia. Fišer sám napsal: „*Náš ústav byl Popelkou od svého zrození. Nepřátelé ji označovali za dítě mrtvě narozené. Trpěla na všech stranách a jenom její dobře založené, zdravé ústrojí a obětavá láska nezištných pěstounů umožnily, že všechno přečkala a vydržela, že snesla všechna příkoří a nárazy nepřítivných dob, že nezhylnula...*“¹²⁷

Hned v roce 1911 byla při novém gymnáziu založena Gymnazijní Matice, jejímž úkolem bylo pomáhat obci se správou a udržováním gymnázia a podporovat chudé žáky, kteří si studium na gymnáziu nemohli z finančních důvodů dovolit. Jejím prvním předsedou se stal moravskobudějovický starosta Indra. Dr. Josef Fišer se jako nový ředitel gymnázia rovněž do činnosti Gymnazijní Matice zapojil. Od roku 1911

¹²² TAMTÉŽ, s. 5.

¹²³ TAMTÉŽ.

¹²⁴ TAMTÉŽ.

¹²⁵ Městská spořitelna slíbila poskytovat ročně na vydržování ústavu 3 tisíce K. Další finance například na výstavbu nové budovy si musela obec opatřit výpůjčkou. R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 206.

¹²⁶ Stavba nové budovy gymnázia měla mít tři fáze: do 1. září 1914 měla být postavena hlavní fronta, následovat měla postranní křídla a tělocvična. Stavba střední části byla zahájena 23. června 1913. Do zimy byla hrubá stavby hotova a dokončena byla v září 1914. Další přístavby zmařila válka, takže budova zůstala nedokončena. Budovu převzal Fišer 18. září 1914. TAMTÉŽ.

¹²⁷ J. FIŠER – F. JECH, *Založení*, s. 6.

působil nejprve jako člen výboru Gymnazijní Matice, v roce 1919 se stal jejím jednatelem a v roce 1935 se ujal funkce předsedy Gymnazijní Matice. Vystřídal v této funkci prvního předsedu Indru, který zemřel.¹²⁸

Práce spojená s gymnáziem byla velmi obtížná. Vlastně teprve po osmi letech pilné práce mohl Josef Fišer sklidit prvotní úrodu své setby v podobě čtyř desítek prvních abiturientů. Ti měli za sebou nejen dlouhé roky náročného studia, ale mnozí z nich i zkušenost zcela odlišného rázu - přímé účasti na bojištích 1. světové války.

II.2 Období první světové války

V roce 1914 vypukla první světová válka. Období 1. světové války považoval Fišer za jedno z nejtěžších ve své učitelské kariéře.¹²⁹ Objevila se značná řada nových problémů, které musel urychleně řešit. K nejzávažnějším patřilo oslabení profesorského sboru. I když ředitelství gymnázia vesměs žádalo, aby byli alespoň učitelé zproštěni domobranecké služby, ne vždy se dočkalo kladného vyřízení. A jen někdy se podařilo získat za vyučující, kteří narukovali, náhradu. Kvalita profesorského sboru skutečně nebyla během první světové války příliš valná. Na gymnáziu působili vedle vynikajících profesorů i suplenti bez profesorské zkoušky, profesori stíhaní z politických důvodů i Němci, kteří neuměli řádně česky.

Postupné povolávání mužů Rakousko – uherské říše do války se tedy nevyhýbalo ani učitelům, a tak se 2. prosince 1914, ocitl také celý učitelský sbor moravskobudějovického gymnázia u domobranecké přehlídky. Za způsobilé vojenské služby bylo nakonec z deseti členů učitelského sboru (bez dvou výpomocných katechetů) uznáno pět, a to včetně ředitele Fišera.¹³⁰ Vypadalo to, že gymnázium o svého ředitele na delší dobu přijde, ale obecní rada podala ihned žádost o jeho

¹²⁸ Zakládajících členů Gymnazijní Matice bylo sedm. Mezi nimi arcibiskup Dr. František Bauer, druhý konsistorní rada děkan v Moravských Budějovicích František Dostál, Josef Fišer, Václav Čermák, Josef Jindra, Josef Jahoda, Antonín Osvačil, Josef Worel. První ustavující valná hromada se konala 27. srpna 1911. R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 200.

¹²⁹ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 50, kart. 6. Pod tímto inventárním číslem jsou uloženy Fišerovy Válečné paměti Městského reálného gymnázia v Moravských Budějovicích 1914 – 1918.

¹³⁰ TAMTÉŽ, inv. č. 48, kart. 4.

zproštění a ředitelství gymnázia podalo žádost o zproštění vojenské služby pro ostatní učitele. Toho bylo dosaženo u Fišera koncem ledna 1915. Narukovat měl také blízký Fišerův přítel a kolega František Jech. Ten byl odveden a dokonce narukoval do jindřichohradeckých kasáren, ale téhož dne byl nakonec poslán jako nepostradatelný zpět na ústav. Rozhodnutí o jeho zproštění bylo doručeno teprve v den jeho nástupu do vojenské služby v polovině února. Někteří členové učitelského sboru však chyběli téměř po celou válečnou dobu a narukovalo také mnoho studentů. Nejcitelněji ochuzen byl nejvyšší ročník.¹³¹

Významným pramenem k zachycení Fišerova života v období 1. světové války je především korespondence. V osobním fondu Josefa Fišera, uloženém v moravskobudějovické pobočce třebečského okresního archivu je uložen mimo jiné rozsáhlý soubor korespondence z tohoto období.¹³² Kolekce těchto lístků umožňuje, společně s využitím dalších pramenů, nahlédnout do válečných zkušeností či zážitků některých učitelů a studentů moravskobudějovického gymnázia, do jejich vztahu k mateřskému ústavu i do vztahu k Josefu Fišerovi, „*slovutnému*“, „*váženému*“ a „*veleváženému*“, „*ctěnému*“ a „*velectěnému*“, „*nezapomenutelnému*“ a „*milému*“ panu řediteli. Částečně pak i do problémů, které narukování příslušníků gymnázia z obou stran katedry Fišerovi způsobilo.

V korespondenci se nachází zajímavé popisy tehdejší situace na válečných frontách i popisy těžkých údelů lidí, kteří byli nuceni narukovat. Žáci a učitelé, kteří se bojů zúčastnili, často viděli v řediteli své školy jediný spojovací prvek mezi sebou a jejich příbuznými. V jejich dopisech a pohlednicích adresovaných Fišerovi se většinou objevují dotazy po osudech jejich příbuzných, o kterých neměli žádné zprávy. Doufali, že ředitel Fišer jakožto významná osoba s větším vlivem bude mít více informací, popřípadě bude moci něco zjistit. Profesorové gymnázia vesměs psali Fišerovi, aby ho poprosili o „vyreklamování“ z vojny – tedy podávání žádosti o

¹³¹ Gymnázium bylo v té době velice mladým ústavem, od jeho vzniku uplynuly pouhé tři roky. Žáci historicky prvního ročníku nastupovali v září 1914 teprve do kvarty. A tak první čtyři studenti byli do vojenské služby povoláni až v květnu 1916, tedy v roce, kdy dosáhli osmnácti let. Rakouskou uniformu postupně v několika vlnách až do května 1918 obléklo 31 studentů moravskobudějovického gymnázia. SOKA Třebíč, pob. M. B., f. Gymnázium, inv. č. 9, 11, 13, 15.

¹³² K válečnému období 1914 – 1918 se ve fondu nachází 90 lístků, 27 „profesorských“ a 63 „studentských“. TAMTÉŽ, f. J. Fišer, inv. č. 48, kart. 5.

zproštění vojenské služby. Nejvíce pohlednic – celkem 17 - dostal Josef Fišer od Josefa Kováře, osmadvacetiletého suplujícího učitele matematiky a deskriptivní geometrie, který začal na gymnáziu v Mor. Budějovicích učit v září 1914. Přes veškerou Fišerovu snahu nebyla žádost o zproštění vojenské služby kladně vyřízena a mladý učitel byl nucen zůstat ve válce až do jejího konce. Domů se během války dostal na dovolenou pouze jednou a na vojně zažil nemálo krušných chvil. Celý leden 1916 ležel v horečkách, protože na konci prosince onemocněl tyfem. Poté se vydal opět na východní bojiště, kde byl střepinami zraněn do chodidla, po rekonvalescenci pak onemocněl silným střevním a žaludečním katarem. S Kovářovým souhlasem Fišer nechal otisknout dva z dopisů z roku 1915 ve výročních zprávách gymnázia pod názvem „Z dopisů z pole suplujícího učitele Josefa Kováře.“¹³³

Mnoho korespondence adresované řediteli gymnázia pochází od studentů nejvyššího ročníku, kteří byli nuceni narukovat a s nostalgií vzpomínali na své studium na gymnáziu.¹³⁴ Jeden z nich, Jaroslav Haupt,¹³⁵ poslal Josefovi Fišerovi na podzim 1917 dva pohledy z „*pohorského korutanského hnízdečka Völkermarktu*“,¹³⁶ odkud se měl vydat pomáhat „*porazit zrádného jižního nepřítele*.“¹³⁷ Vzpomínal, že ve škole právě začínají taneční a povzdech si, že by raději prožíval i sebevětší práci ve škole. Život tam se nedá srovnat s životem spolužáků ve škole, kteří si ho však nyní nedovedou vážít, „*ba i jemu spílají*.“¹³⁸ Studenti na frontě si často stěžovali na jednotvárný život. Rakouskou uniformu v průběhu války obléklo 31 studentů gymnázia.

Ředitel Fišer přijímal s ulehčením od svých studentů zprávy o jejich dobrém zdraví. Úzkost v něm naopak vzbuzovala opačná sdělení. Bohužel musel přijímat i zprávy o úmrtí některých studentů. Na Piavě obětoval 4. prosince 1917 svůj život

¹³³ J. FIŠER, *Dějiny gymnázia za první světové války*, in: Pátá výroční zpráva obecného reálného gymnázia v Mor. Budějovicích za školní rok 1915 – 1916, Mor. Budějovice 1916, s. 47 – 49.

¹³⁴ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 48, kart. 4.

¹³⁵ Jaroslav Haupt (1899 – 1992) byl středoškolský profesor. Od roku 1953 působil jako vedoucí odboru ministerstva školství, byl také spoluautorem řady německo – českých slovníků. Kromě němčiny překládal i z angličtiny, francouzštiny a španělštiny. E. JENERÁL, *Soupis biografii*, s. 55.

¹³⁶ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 48, kart. 4

¹³⁷ TAMTÉŽ.

¹³⁸ TAMTÉŽ.

František Tržil.¹³⁹ Dne 26. června 1918 pak válka připravila o život i Františka Práška, který napsal Fišerovi šest pohlednic.¹⁴⁰

Z korespondence je zřejmé, že ředitel Fišer získal ke svým studentům otcovský vztah a ti v něm naopak našli zastánce, který se jim snažil všemožně pomáhat. Na počátku studia desetiletým až třináctiletým vyplašeným hošíkům v síni městské radnice, před maturitou pak osmnácti až jedenadvacetiletým mladíkům na prahu dospělosti, prošlým nejen obtížným studiem, ale i válečnou školou života a smrti, se ředitel gymnázia stal více než jen pedagogem.

II.3 Po první světové válce

Konec první světové války očekával Josef Fišer s velkou netrpělivostí. Již od roku 1917 si dopisoval s akademickým sochařem Václavem Machem, který po domluvě s Fišerem začal pracovat na trilogii, která se nachází v budově gymnázia dodnes. Trilogie se skládá ze dvou reliéfů zasazených do zdí a sochy stojící mezi nimi na pilíři schodiště. Dílo mělo představovat utrpení první světové války i následný vytoužený mír.¹⁴¹

Dlouho vytouženého míru se dočkal Josef Fišer teprve v roce 1918. Ohromující zpráva o státním převratu, který vypukl dne 28. října 1918 v Praze i o vzniku samostatného státu, došla do města Mor. Budějovice teprve v úterý 29. října dopoledne ze Želetavy z rodiny poslance Františka Staňka.¹⁴² Josef Fišer na tento den vzpomínal v jednom článku, který vyšel ve výroční zprávě gymnázia: „*Stačilo, aby to*

¹³⁹ J. FIŠER, *Rozloučení*, in: Sedmá výroční zpráva obecního reálného gymnázia v Mor. Budějovicích za školní rok 1917 - 1918, Mor. Budějovice 1918, s. 4.

¹⁴⁰ TAMTÉŽ.

¹⁴¹ Ředitel vyložil žactvu význam trilogie při jejím slavnostním předávání gymnáziu v listopadu 1918. Trilogie představuje osud mládeže za první světové války. Reliéf „Skřivánek vylétl do vzduchu a jásá“ představuje mládež před válkou. Reliéf s nápisem „V dobách temných a nocích bez naděje“ představuje mládež za války, kdy i ona musela do boje a trpěla. Socha s nápisem „28. 10. 1918“ je vítězství obrozeného, mladého národa: „jinoch vyrůstající z kalu a rmutu válečného odhazuje levice poslední vzpomínky na smutné doby minulé a pravici drtí zbytky poslední poroby.“ J. Fišer, *Vznik Československého státu*, in: Osmá výroční zpráva státního reálného gymnázia v Mor. Budějovicích za školní rok 1918–1919, Mor. Budějovice 1919, s. 22.

¹⁴² František Staněk byl zvolen 14. listopadu 1918 Národním shromážděním ministrem veřejných prací. Dne 17. listopadu 1918 pronesl v Sokolovně v Mor. Budějovicích projev o novém státu a jeho potřebách. R. FIŠER – J. JANÁK a kol., *Dějiny*, s. 204.

strážník bubnem oznámil městu a z domů zavlály opět prapory bíločervené a bílomodročervené, za války pochované.“¹⁴³ Informace o převratu dorazila dopoledne v deset hodin ráno také na gymnázium. „Všechny třídy vyrojily se na chodbu. Ústav podobal se pobouřenému úlu, ale prapory český a slovenský, který veselými vlnami bily do gymnazijních oken, byly neklamným znamením, že v úlu vykypěla nevysslovitelná a nevyličitelná radost české mládeže, jíž se otevřel najednou výhled do lepší budoucnosti.“¹⁴⁴ V prvním poschodí do pilíře zavěsil Fišer „fidlovačku“ z nedělního představení, při kterém se hráli žáci a žákyně ústavu pod Fišerovou režii Tylovu hru „Fidlovačka“. „Fidlovačka byla ozdobena zelení, slovanskými stuhami a znakem českého lva, „aby byla ozdobou prvního zákona našeho státu.“¹⁴⁵ Ředitel Fišer poté poslal žáky domů s tím, že mají přijít zase o čtvrté hodině odpolední, kdy se bude po městě konat slavnostní průvod na oslavu nového státu. Před městskou radnicí Josef Fišer vystoupil se svým projevem o důležitosti nového státu.¹⁴⁶

Nová politická situace strhla Fišera, věnujícího se do této doby pouze pedagogické činnosti a historickému bádání, k veřejné práci. Fišerovo velké nadšení z nové politické situace však záhy vystřídaly znovu starosti s gymnáziem a jeho správou. Tyto starosti bohužel s koncem války neustávaly, ale naopak byly čím dál větší. Opět bylo nutno řešit problémy s učitelským sborem, který byl neúplný.¹⁴⁷ Někteří profesorové po skončení války odešli na Slovensko.¹⁴⁸ Koncem roku 1918 byl na ústavu jen ředitel Fišer, jeden definitivní profesor, šest prozatímních profesorů a jeden suplující profesor. Celkem tedy devět učitelských sil, které měly vysoké úvazky. Ředitel Fišer na uvolněná místa vypsál soutěž, ale neozval se ani jeden zájemce. Kvůli nedostatku učitelů se vyučovalo v přeplněných učebnách. Josef Fišer měl obavy, že se škola bude muset zavřít, a proto rozhodl, že je nutné vyučování

¹⁴³ J. FIŠER, *Vznik*, s. 24.

¹⁴⁴ TAMTÉŽ.

¹⁴⁵ TAMTÉŽ, s. 25.

¹⁴⁶ Jako první vystoupil Josef Indra, starosta města Mor. Budějovice. Poté Josef Fišer. TAMTÉŽ.

¹⁴⁷ V roce 1919 bylo na ústavě 8 tříd s 288 žáky a 69 žákyněmi. Z „vojny“ se vrátilo do VIII. třídy 21 žáků, do VII. třídy 4 a do VI. třídy 1 žák. R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 220.

¹⁴⁸ Na Slovensko odešli 4 profesorové a jen za jednoho byla nalezena náhrada, takže od 1. 5. 1919 zbyl na ústavě jen ředitel a 8 profesorů. V. NEKUDA – J. JANÁK, *Moravskobudějovicko. Jemnicko*, s. 305.

omezit a zkrátit.¹⁴⁹ „Bylo téměř jisté, že Moravské Budějovice nezískají potřebných učitelských sil, zvláště, když ještě tři profesori byli na odchodu. V té době kolovaly po celém kraji pověsti, že ústav bude zrušen.“¹⁵⁰ Obec nemohla poskytnout uchazečům o místo profesora žádné výhody a hrozilo nebezpečí, že při všeobecném nedostatku profesorů nikdo na obecní ústav nepůjde. Rok 1918 byl pro obec finančně hrozivý, neboť přírážky k přímým daním měly činit 580% a z toho mělo připadnout 280% na vydržování gymnázia.¹⁵¹ Josef Fišer se v té době začal obávat nejen o své místo ředitele, ale i o hmotné zabezpečení vlastní rodiny. Rodina byla pro Fišera vždy velmi důležitá. Svoje mladší sourozence všemožně podporoval. Víc jak tři roky měl u sebe na bytě stejnojmenného syna svého mladšího bratra Václava,¹⁵² který byl chudokrevný a měl sklon k tuberkulóze. Josef Fišer také přispíval na „ošacení a vzdělání“ dětí své nejmladší sestry Marie, ženy válečného invalidy z první světové války.

Tíživá situace gymnázia se nakonec úspěšně vyřešila. Obec byla nucena uvažovat o jeho zestátnění: „Od počátku školního roku bylo jasno, že ústav se může zachrániti jedině vydatnými podporami od státu a od země, nebo jeho zestátněním.“¹⁵³ Ředitel Fišer proto sepsal na žádost starosty Indry návrh na zestátnění gymnázia, se kterým vystoupil před obecní radou na začátku listopadu 1918. Obecní rada jeho návrh schválila. Poté bylo ovšem třeba rychle jednat a předat celou žádost o zestátnění ministerstvu školství. Stalo se tak v polovině listopadu 1918. Dne 20. listopadu jela za město do Prahy deputace, ve které byl ředitel Fišer společně se starostou Josefem Indrou, notářem Palliardim a přednostou železniční stanice Karlem Geigerem,¹⁵⁴ aby se u ministerstva informovala, zda je naděje na zestátnění. Vrátila se ale bez výsledku, neboť ministerstva se začala teprve

¹⁴⁹ Z 248 vyučovacích hodin bylo vypuštěno 55, jednotlivé předměty byly zkráceny o 1 až 3 hodiny, kreslení a tělocvik se vůbec nevyučovaly. R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 229.

¹⁵⁰ J. FIŠER, *Zestátnění obecného reálného gymnázia*, in: Devátá výroční zpráva státního reálného gymnázia za školní rok 1919 – 1920, Mor. Budějovice 1920, s. 23.

¹⁵¹ R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 230.

¹⁵² Václav se narodil 19. června 1919. U Fišera bydlel od roku 1933. SOkA Třebíč, pob. M. B., f. Josef Fišer, inv. č. 15., kart. 2.

¹⁵³ J. FIŠER, *Zestátnění*, s. 24.

¹⁵⁴ Karel Geiger měl v Praze kontakty jako člen ústředního výkonného výboru Národně demokratické strany. R. FIŠER – J. JANÁK a kol., *Dějiny*, s. 230.

budovat.¹⁵⁵ Fišer informoval o celé záležitosti podrobně v jedné z výročních zpráv gymnázia.¹⁵⁶

Dne 21. ledna 1919 předložilo město žádost aspoň o státní a zemskou podporu, ale neuspělo. Reálnému gymnáziu bylo uděleno právo konat zkoušky dospělosti se státní platností a vydávat o nich vysvědčení. V červnu 1919 maturovalo prvních čtyřicet abiturientů a bylo uznáno další trvání reciprocity mezi ústavem v Mor. Budějovicích a státními středními školami.¹⁵⁷

V březnu 1919 se začalo o možnosti zestátnění gymnázia vyjednávat s poslancem Františkem Svobodou, důvěrným přítelem notáře Palliardiho a ministrem Dr. Františkem Staňkem. Poslanec František Staněk zaslal dne 11. dubna 1919 starostovi Josefu Indrovi dopis, který mu sděloval, že „*ministr Habrmann chová se k požadavku reálného gymnázia sympaticky. Vláda však nechce žádný střední ústav letos zestátnit.*“¹⁵⁸ Zároveň požádal, aby mu byl do Prahy zaslán dopis se sdělením, jaký je celkový roční náklad na udržování reálného gymnázia, co stála stavba a zařízení, kolik má město dluhů a kolik se platí přírážek. Josef Fišer společně se starostou Indrou odjel dne 11. dubna 1919 do Prahy, aby zde odevzdali potřebné dokumenty. Všechny doklady zavezli do Prahy poslanci Františkovi Svobodovi. Josef Fišer jednal osobně s ministrem školství Habrmannem, „*jemuž vysvětlil svízelné postavení moravskobudějovické obce a neschopnost ústav udržet.*“ „*Ministr Habrmann slíbil, že obci vyjde vstříc, dosáhne-li souhlasu ministerstva financí.*“¹⁵⁹ Habrmann se nestavěl ani proti zestátnění gymnázia, ale pochyboval, že by se mu podařilo tuto akci zařadit do rozpočtu. Doporučil, aby obec vypracovala ještě jednu, novou žádost o zestátnění ústavu s dodatečným závěrem, že kdyby celé zestátnění nemohlo být provedeno, žádá gymnázium, aby se provedla alespoň první etapa – převzetí profesorů do státních služeb. Ředitel Fišer novou žádost okamžitě vypracoval a na schůzi městské rady 19. dubna 1919 byla schválena. V žádosti o zestátnění vylíčil stav ústavu a finanční stav obce a v posledním oddílu bylo žádáno o případné převzetí učitelského sboru. Obec, aby ukázala nejlepší vůli, slíbila, že se vzdává veškerého vlivu. Žádost byla ihned

¹⁵⁵ TAMTÉŽ.

¹⁵⁶ J. FIŠER, *Zestátnění*, s. 25.

¹⁵⁷ R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 220.

¹⁵⁸ J. FIŠER, *Zestátnění*, s. 23.

¹⁵⁹ TAMTÉŽ.

odeslána a Josef Fišer podal ve schůzi obecního výboru podrobnou zprávu o dosavadních krocích. 9. května poslanec Svoboda Fišerovi důvěrně sdělil, že se po vyjednávání s ministrem Habrmanem podařilo zestátnění reálného gymnázia zahrnout do státního rozpočtu.¹⁶⁰ Bylo rozhodnuto, že obec postoupí a odevzdá do neomezeného vlastnictví nového československého státu dosavadní gymnazijní budovu s dvorem a všemi pozemky.¹⁶¹

Po více jak osmi letech, kdy gymnázium vydržovala moravskobudějovická obec, bylo tedy zestátněno. Josef Fišer byl jmenován státním ředitelem. Hlavně díky tomu se Fišer načas zbavil části svých starostí s ústavem a mohl se začít soustavněji věnovat vědecké práci a historickému bádání.

II.4 Počátky historického bádání a práce v muzeu

Fišerův odchod ze Zábřehu na jihozápadní Moravu měl důležitý význam pro obnovení jeho přerušené vědecké činnosti. K petrografii se však již nevrátil. Místo toho se začal zabývat dějinami města a okolí, s nimiž úzce srostl. Svoji roli v tom zřejmě sehrálo jeho chodské rodiště a příbuzenské vazby a snad i vliv ředitele zábřežského gymnázia, historika Rudolfa Dvořáka.

Od počátku spolupracoval Fišer nejvíc s historikem Františkem Jechem.¹⁶² Jech vystudoval Filozofickou fakultu Karlo - Ferdinandovy univerzity v Praze, obor historie - zeměpis. Navštěvoval přednášky Čenka Zírta, Josefa Pekaře, Lubora Niedrleho a dalších. Za svých studií v Praze byl také silně ovlivněn literárními kritiky a historiky jako byli Jaroslav Vlček, Václav Tille, Jaroslav Vrchlický nebo Otakar Hostinský. V roce 1912 přišel na moravskobudějovické gymnázium, kde vyučoval dějepis, zeměpis a němčinu. Záhy se stal jedním z nejlepších přátel mladého ředitele

¹⁶⁰ Jednalo se o první rozpočet nového státu.

¹⁶¹ R. FIŠER – J. JANÁK a kol, *Dějiny*, s. 207.

¹⁶² František Jech (1884 – 1953) byl středoškolský profesor a regionální historik. Narodil se ve vsi Donově u Kardášovy Řečice, navštěvoval gymnázium v Jindřichově Hradci, poté filozofickou fakultu v Praze. Do Moravských Budějovic přišel v roce 1912. Na nově založeném obecním reálném gymnáziu se stal suplujícím učitelem. Od roku 1923 se věnoval práci městského kronikáře. Byl členem celé řady spolků a Fišerovým spolupracovníkem v historickém bádání. Jech se zabýval také soupisem osobností regionu, dílem Josefa F. Svobody a Otakara Březiny. B. ŠUSTA, *František Jech*, s. 1 – 2.

gymnázia a zároveň i jeho nejbližším spolupracovníkem a chráněncem. Fišer často Jecha hájil ve sporech s ostatními profesory a okolím.¹⁶³ Jech Fišera na oplátku seznámil s prací svého učitele Josefa Pekaře. Jech s Fišerem jsou dnes označováni za zakladatele moravskobudějovického regionálního dějepisectví.

Přes blízkou spolupráci Jecha s Fišerem byla jejich díla ve výsledku diametrálně odlišná. Jak výstižně poznamenal pracovník brněnské pobočky Historického ústavu Československé akademie věd a zároveň i Fišerův žák a „strážce jeho pozůstalosti“ Gracián Chaloupka,¹⁶⁴ zatímco Jechovy práce rozváděly děj do šířky, byly spíše přehledné a historické problémy jen naznačovaly nebo „svižně“ přecházely, Fišerovy práce zpracovávaly zpočátku jen určitý úsek a pak šly do hloubky až k úplnému vyčerpání a vyřešení problému. Kritici Fišerových historických příspěvků se vesměs shodovali, že jeho práce jsou neobyčejně náročné a pracné. Jednalo se o práce, které byly určeny spíše odborníkům, než široké veřejnosti. Narozdíl od Jecha Fišer více čerpal z historických pramenů. Jeho šíře i hloubka studia pramenů k jednotlivým statím i článkům je i z hlediska časové náročnosti skutečně neuvěřitelná. Souviselo to zřejmě s Fišerovým původním přírodovědeckým zaměřením. Ze svého prvního vědeckého oboru si přinesl smysl pro matematickou přesnost a reálnost spojenou někdy až s mikroskopickým smyslem pro historické detaily. Poctivým studiem pramenů získal postupně všeobecný přehled, který mu později umožnil napsat i práce přesahující jeho původně úzce regionální zaměření.

Fišer tedy narozdíl od Jecha nebyl školeným historikem, chybělo mu vzdělání v oblasti historické metody, ale vlastní pílí si postupně osvojil nutné znalosti z pomocných věd historických, které potřeboval ke studiu listin a knih. Studoval také poctivě historickou literaturu. Ve snaze rozšířit své znalosti navštěvoval Fišer taktéž různé kurzy, které mu měly při jeho historické práci pomoci. Ve Fišerově pozůstalosti nalezneme například doklad o absolvování několikadenního archivního kurzu v Praze,

¹⁶³ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. F. Jech, inv. č. 40, kart. 5.

¹⁶⁴ Gracián Chaloupka (1904 – 1976) byl historik. Narodil se v Krnčicích u Moravských Budějovic. Od roku 1956 působil jako vědecký pracovník brněnské pobočky Historického ústavu ČSAV. Zkoumal počátky moravských měst a systematicky sledoval hlavně vznik měst na jihozápadní Moravě. Zabýval se také hospodářskou, sociální a národnostní strukturou moravských královských měst, hlavně Znojma a Uherského Hradiště. Přispíval do Časopisu Matice moravské, Vlastivědného věstníku moravského, sborníku Brno v minulosti a dnes. Miroslava ČERMÁKOVÁ, *Regionální osobnosti, výběr*, Třebíč 1995, s. 66.

který proběhl v roce 1931.¹⁶⁵ Kurz byl určen pro rozšíření vzdělání středoškolských profesorů dějepisu a přednášeli na něm významní historikové, kteří působili na některých československých univerzitách. Jednalo se například o přednášky profesorů Komenského university v Bratislavě Dr. Václava Chaloupeckého „O Slovanském archivnictví“ a Dr. Josefa Borovičky „Vývoj a stav našich archivů“, dále profesora Karlovy univerzity a archiváře hlavního města Prahy Dr. Václava Vojtíška „O městské správě nebo o přednášky zemského archivního rady Dr. Bedřicha Jenšovského „O patrimoniální správě a „O fondech českého zemského archivu“.¹⁶⁶

Středem Fišerova zájmu se stal nejprve městský archiv, ve kterém nalezl „netušené poklady“. Listinami, které tady byly uloženy, se zatím nikdo nezabýval. Později trávil Josef Fišer mnoho času v archivech v Brně a Praze. Kvůli svému bádání v těchto archivech musel velmi často žádat o dovolenou a nechat se zastupovat některým z kolegů. V roce 1926 požádal Josef Fišer poprvé o uvolnění ze zaměstnání ke studiu v Zemském archivu v Brně a od té doby pravidelně žádal Zemskou školní radu až do února 1938. Z korespondence s archivy je zřejmé, že Josefu Fišerovi jejich pracovníci vycházeli ochotně vstříc s vědomím, že je to člověk schopný a vzdělaný, ale i pracovní velmi vytížený.¹⁶⁷ Pro Fišera byla historie únikem z náročné práce ředitele. Ve Fišerově pozůstalosti se dochovalo také množství dopisů od významných i méně významných historiků, které neváhal Josef Fišer často žádat o radu nebo pomoc při pátrání po nějakém pramenu či literatuře. V jeho pozůstalosti se nachází mimo jiné i dopisy od historiků Josefa Vítězslava Šimáka nebo Ladislava Hosáka.¹⁶⁸

První Fišerovy pokusy o historické bádání se nachází ve výročních zprávách reálného gymnázia. Vydávání výročních zpráv bylo v té době povinností každého školského ústavu. S jejich psaním pomáhal řediteli Fišerovi profesor František Jech. V první výroční zprávě, která vyšla v roce 1912 a shrnula první rok působení gymnázia, se objevila mimo jiné i otištěná listina z městského archivu. V dalších

¹⁶⁵ Archivní kurz proběhl ve dnech 30. 3. – 1. 4. 1931 v Praze. SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 109, kart 23.

¹⁶⁶ TAMTÉŽ.

¹⁶⁷ V pozůstalosti se nachází mimo jiné korespondence s Dr. Josefem Volfem, ředitelem knihovny Národního muzea nebo Dr. Františkem Hrubým, ředitelem Moravského zemského muzea. SOKA Třebíč, pob. M.B., f. J. Fišer, inv. č. 49, kart. 5.

¹⁶⁸ TAMTÉŽ.

zprávách poté počet otištěných listin z archivu stoupal.¹⁶⁹ Později do nich začali Fišer s Jechem vkládat kratší příspěvky týkající se historie města a okolí. Jednou z nejzdařilejších Fišerových prací, které ve výročních zprávách gymnázia vyšly, byla práce „Počátky a historie školy“ (Gymnázia v Mor. Budějovicích), kterou najdeme v rukopisné podobě také ve Fišerově pozůstalosti.¹⁷⁰ Fišer v ní vylíčil složitá jednání kolem vzniku školy a přispěl také k objasnění historie školy během první světové války.

Bohužel hned po dokončení páté výroční zprávy přerušila další pokračování práce první světová válka, která nedovolila gymnáziu vydávat nákladnější výroční zprávy středních škol a ředitele Fišera navíc zapřáhla do výpomocných služeb císařského královského okresního hejtmanství. Do činnosti okresního hejtmanství se museli zapojit i všichni profesorové učitelského sboru a někteří žáci.¹⁷¹ Fišer však shledával na těchto výpomocných službách i něco pozitivního. „Písaření“ na okresním hejtmanství bylo pro něj především vhodnou příležitostí k sbírání válečných dokumentů. Dokumenty, které sebrali, uložili s Františkem Jechem v pomalu vznikajícím muzeu.

Základ nového muzea našli v jedné místnosti prvního poschodí městské radnice, kde se nacházely dvě malé vitríny, které byly pozůstatkem národopisné výstavky z roku 1893. Fišer s Jechem očistili knihy, různé předměty a součásti krojů a vše v rámci možností uspořádali.¹⁷² Rovněž začali prohledávat městský archiv pergamenových listin a starých městských knih uložených ve dvou truhlicích

¹⁶⁹ V první výroční zprávě za školní rok 1912 – 1913 bylo otištěno z městského archivu Mor. Budějovic: „Císař Leopold I. potvrzuje městu Mor. Budějovicím výsady a obdarování českých králů“, ve druhé výroční zprávě za rok 1913 – 1914 bylo otištěno: „Hynek Brtnický z Valdštejna potvrzuje městu Mor. Budějovicím dosavadní výsady a k nim nové připojuje“. Ve třetí výroční zprávě za školní rok 1915 – 1916 vyšlo: „Starý městský vodovod a Městská privilegia“. Ve čtvrté výroční zprávě za školní rok 1914 – 1915 bylo zveřejněno: „Mor. Budějovice na počátku války třicetileté 1618 – 1622“. V páté výroční zprávě za školní rok 1915 - 1916 vyšlo: „Péče o chudé v Mor. Budějovicích v XV., XVI. a v 1. polovině XVIII. stol.“

¹⁷⁰ V tištěné verzi jsou Dějiny moravskobudějovického gymnázia značně zkráceny.

¹⁷¹ Všichni členové učitelského sboru vypomáhali po celý školní rok v kanceláři zdejšího c.k. okresního hejtmanství vždy jeden den všedního dne odpoledne a v neděli dopoledne. V hlavních prázdninách tam pracoval vždy jeden člen po celý den v úředních hodinách. J. FIŠER, *Ústav ve službách vlastenecké pomocné činnosti*, in: Čtvrtá výroční zpráva státního reálného československého gymnázia v Moravských Budějovicích za školní rok za školní rok 1915 - 1916, Mor. Budějovice 1916, s. 2.

¹⁷² F. JECH, *Pamětní kniha I.*, s. 54.

ve starostově kanceláři. Sbírané předměty poté byly za asistence dalších pomocníků, hlavně odborného učitele a později ředitele chlapecké školy Františka Duška a okresního školního inspektora Jana Funtička, uloženy také v historickém kabinetě gymnázia. Nově vznikající muzeum získalo finanční podporu některých spolků. Roku 1918 vydal Okrašlovací spolek spořitelní knížku, kterou muzeu svěřil s vkladem 60 zlatých. Obnos byl dán do úschovy městské radě. Když bylo 29. dubna 1922 ustanoveno prozatímní kuratorium Krajinského muzea, byla spořitelní knížka svěřena pokladníku Františku Antonínovi Kovářovi, úředníku městské spořitelny a byly na ní ukládány další subvence a dary. Fišer se stal předsedou prozatímního kuratoria a Jech se stal správcem muzea.

Práce na muzeu neustále pokračovala. Bylo třeba muzeum přestěhovat do jiných prostorů. Počátkem roku 1924 se odstěhovala rozrůstající se sbírka muzea do tří místností obecního domu číslo 11 na Dolním náměstí, kde byly do října 1923 uloženy sbírky známého archeologa a notáře Palliardiho,¹⁷³ který v Moravských Budějovicích působil jako veřejný činitel. Větší prostory umožnily Jechovi a Fišerovi sbírky muzea lépe uspořádat. Fišer nakonec starosti o muzeum přenechal zcela Jechovi, protože mu jeho povinnosti s gymnáziem nedovolovaly, aby se této činnosti věnoval. František Jech tady odvedl značný díl práce a je po právu považován za zakladatele Krajinského muzea. Muzeum pozvedl na skutečně vysokou úroveň. Jeho největší zásluhou bylo, že se mu podařilo zachránit archivní materiály z celé řady velkostatků, např. Nové Syrovce, Hostim, Šašovice, Lesonice, Budkov, Mor. Budějovice, Budeč, Budišovice apod.¹⁷⁴

¹⁷³ Kompletní Palliardiho sbírku zakoupilo později hlavně zásluhou Palliardiho žáka a spolupracovníka Františka Vidomce muzeum v Brně. V muzeu je trvale uložena. E. JENERÁL, *Soupis biografí*, s. 88.

¹⁷⁴ F. JECH, *Pamětní kniha I.*, s. 17.

II.5 Veřejná činnost

Přes náročnou pedagogickou práci a badatelskou činnost nalézal Josef Fišer ještě tolik času a sil, aby se obětavě věnoval politické, vědecké, umělecké a veřejné práci. Přičiňoval se, aby prospěl městu a okolí a byl členem a funkcionářem různých národních, charitativních, osvětových, vzdělávacích organizací. Pronesl také celou řadu všeobecně vzdělávacích, odborných a slavnostních přednášek, které se konaly při nejrůznějších příležitostech v městě Mor. Budějovice a v obcích celého okresu. V tehdejší moravskobudějovickém okrese nebylo kulturní události, na které by se Josef Fišer významně nepodílel. Byla to práce ve své době velmi důležitá a přitom nezištná a zatím nedoceněná. Josef Fišer byl členem asi dvaceti různých spolků a organizací. Nezanedbatelná byla i jeho spolupráce s městskými a okresními úřady. Zde mu výrazně pomáhala jeho přirozená autorita.

II.5.1 Člen obecního zastupitelstva

Josef Fišer se aktivně zapojil do politického dění města Mor. Budějovice. V roce 1931 se stal vedoucím činitelem Pokrokové realistické strany. Strana se účastnila komunálních voleb poprvé v roce 1927. Nebyla však příliš úspěšná, získala jen 63 hlasů a jeden mandát.¹⁷⁵ Josef Fišer se účastnil v čele této strany komunálních voleb konaných ve městě 27. září 1931. Volby vyhrály socialistické strany.¹⁷⁶ Výsledky pro stranu „pokrokářů“ nebyly o moc lepší než v předchozích volbách. Strana získala 80 hlasů a opět jen jeden mandát, který obdržel Fišer.¹⁷⁷ O vážnosti Josefa Fišera svědčí, že byl zvolen i do městské rady. Stranu „pokrokářů“ však Josef Fišer v roce 1935 opustil. Místo toho vstoupil do sociálně demokratické strany, se kterou dlouho sympatizoval a jejímž členem zůstal až do své smrti. Za sociální demokracii byl v posledních předválečných volbách opět zvolen do obecního

¹⁷⁵ V. NEKUDA – J. JANÁK, *Moravskobudějovicko. Jemnicko*, s. 307.

¹⁷⁶ Sociální demokraté dostali 558 hlasů a sedm mandátů, což byl nejvyšší počet hlasů a mandátů, který se podařilo jedné straně získat. Na druhém místě skončili národní socialisté se 423 hlasy, třetí místo s 377 hlasy patřilo lidové straně. R. FIŠER – J. JANÁK a kol., *Dějiny*, s. 219.

¹⁷⁷ V. NEKUDA – J. JANÁK, *Moravskobudějovicko. Jemnicko*, s. 306.

zastupitelstva. Poslední předválečné volby se konaly v Mor. Budějovicích dne 22. května 1938 za značně rozjitřené situace, den po částečné mobilizaci, kterou republika odpověděla na provokace ze strany Henleinovy Sudetoněmecké strany.¹⁷⁸ Sociální demokracie ve volbách celkově zvítězila a získala deset mandátů, z nichž jeden patřil řediteli Fišerovi.¹⁷⁹ Vedoucím kandidátem byl za sociální demokracii starosta Felix Burian,¹⁸⁰ kterého zvolilo obecní zastupitelstvo starostou města.

Jako člen městské rady měl Josef Fišer na starosti hlavně všechny školní a kulturní záležitosti města, ale nevyhýbal se ani práci hospodářské a sociální. Členem městské rady zůstal až do své smrti v roce 1944.¹⁸¹

II.5.2 Konzervátor památkového úřadu a důvěrník kronikářsko-rodopisného odboru

Od roku 1931 působil Josef Fišer jako konzervátor památkového úřadu v Brně. Náplní jeho práce bylo zajišťování odborné péče o movité i nemovité předměty kulturní povahy. Jednalo se o čestnou funkci, kterou vykonával Fišer bez nároku na honorář. Pod jeho správu spadalo Moravskobudějovicko. Z Fišerova působení v této funkci se dochovala obsáhlá korespondence.¹⁸² V jeho pozůstalosti taktéž najdeme jmenovací dekryty vydávané Ministerstvem školství a národní osvěty, Krajským národním výborem, či Státním památkovým úřadem, legitimace a instrukce k výkonu funkce konzervátora památek.¹⁸³

K Fišerovým zásluhám patří rekonstrukce nástrovní fresky „Poslední soud“ v rotundě sv. Mikuláše z roku 1726, která stojí v Mor. Budějovicích pravděpodobně již od 13. století.¹⁸⁴ K opravě došlo na Fišerův podnět. Fresky opravil malíř Janša.¹⁸⁵

¹⁷⁸ R. FIŠER – J. JANÁK a kol., *Dějiny*, s. 229.

¹⁷⁹ V. NEKUDA – J. JANÁK, *Moravskobudějovicko. Jemnicko*, s. 319.

¹⁸⁰ Felix Burian byl starostou zvolen poprvé v roce 1931. TAMTÉŽ, s. 229.

¹⁸¹ F. JECH, *Pamětní kniha II*, s. 254.

¹⁸² SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 49, kart. 5.

¹⁸³ TAMTÉŽ, inv. č. 110, kart. 23.

¹⁸⁴ Původně románská rotunda stojí na jihovýchodní straně kostela sv. Jiljí. Stavba válcovitého tvaru pochází zřejmě ze 13. století. Její spodní část sloužila jako kostnice, horní jako kaple s nástrovní freskou „Posledního soudu“ z roku 1726. R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 63.

Josef Fišer pomáhal dále například při pátrání po ztraceném obraze Jana Adama z Questenberka, jehož autorem byl barokní umělec Jan Kopecký. V roce 1932 byl Fišer požádán Rudolfem Vrbnou z Holešova, synem Elvíry Vrbnové, majitelky jaroměřického zámku, aby jako konzervátor Památkového úřadu pomohl při pátrání po „ztraceném“ obraze Jana Adama z Questenberka. Měl nahlédnout do inventáře zámku po předchozím majiteli, zda je v něm obraz zapsán. Rudolf Vrbna řediteli Fišerovi v dopise sdělil, že obraz býval v pokoji vedle velkého sálu, kde je též gobelínová garnitura. Jak se ukázalo, obraz nejlepšího barokního portrétisty prodala sama paní Elvíra Vrbnová,¹⁸⁶ vdova po Rudolfovi Kristiánovi Vrbnovi. Elvíra se podobně jako většina příslušníků šlechty dostala po pádu císařského Rakouska do svízelné finanční situace.¹⁸⁷ Prodej byl však podle ústavy nového československého státu nezákonný. Podle ústavy byly prodeje uměleckých skvostů na zámcích bez souhlasu Ministerstva školství a národní osvěty zakázány.¹⁸⁸ Fišerovi se podařilo zjistit, že pozůstalostní spisy hraběte Rudolfa Vrbny, zemřelého manžela Elvíry Vrbnové, se nachází v Jihlavě u Okresního finančního ředitelství k vyměření poplatků. Hrabě Rudolf Vrbna mladší napsal řediteli Fišerovi, že mu děkuje za zprávu, a protože je celý obchod nezákonný, aby „ráčil zařídít“ co nejrychlejší návrat obrazu do Jaroměřic. Celá věc nakonec nebyla vyřízena. Po čtyřech letech dohadování napsalo ministerstvo Okresnímu soudu v Mor. Budějovicích, že se celou věcí nelze dále obírat.¹⁸⁹

V době, kdy působil ředitel Fišer jako konzervátor, se na něj často v dopisech obraceli o pomoc rovněž „prostí“ občané moravskobudějovického okresu, kteří naivně věřili, že úkolem Josefa Fišera je záchrana kdejaké místní kapličky nebo náhrobního kamene.

¹⁸⁵ V korespondenci se vyskytuje pouze příjmení Janša. Bližší údaje o této osobě se nepodařily vypátrat. SOkA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č.49, kart. 5.

¹⁸⁶ Elvíra Vrbnová byla rozená bavorská princezna. Provdlala se za Rudolfa Kristiána Vrbnu, který v roce 1927 zemřel a Elvíru, se kterou měl dva syny, učinil univerzální dědičkou. Podědila však hlavně dluhy, které přesahovaly hodnotu majetku. Alois PLICHTA, *Jaroměřicko. Dějiny Jaroměřic n. Rok. a okolí*, Třebíč 1994, s. 151.

¹⁸⁷ Zpráva o prodeji obrazu se objevila v Lidových novinách z listopadu 1932. Obraz se dostal do držení Artura Feldmanna, který byl advokátem hraběnky Vrbnové. Advokátovi dlužila hraběnka za jeho služby značný obnos. TAMTÉŽ.

¹⁸⁸ TAMTÉŽ.

¹⁸⁹ TAMTÉŽ, s. 156.

Podobný úkol, který plnil Fišer jako konzervátor, dostal v roce 1937 i od Společnosti přátel starožitností, jejímž členem byl od roku 1925. Společnost ho pověřila místním jednatelstvím na Moravskobudějovicku. Jeho povinností bylo zasílat zprávy o památkách umělecko – historických i krásách přírodních, jimž hrozí nebezpečí zániku či poškození.¹⁹⁰

V dubnu roku 1940 si Josef Fišer přibral ke všem svým povinnostem ještě funkci důvěrníka kronikářsko - rodopisného odboru Selského archivu v Brně pro moravskobudějovický okres, která mu byla nabídnuta jeho předsedou historikem Ladislavem Hosákem. Náplní jeho práce bylo udílet rady okresním a obecním archivářům, kteří o to sami požádají. V té době již bývalý ředitel Fišer byl rovněž nápomocen při akci české zemědělské rady nazvané „K počtám starým selským rodům.“ V případě zájmu měl Josef Fišer za úkol vypracovat na základě gruntovních knih, popřípadě matrik¹⁹¹ doklad, který dosvědčoval, že žadatelův rod drží statek po určitou řadu let. Doklady, které Fišer vypracoval, měly stejnou váhu jako potvrzení vydaná kronikářsko – rodopisným odborem. Fišer samozřejmě za správnost údajů přebíral plnou zodpovědnost. Na rozdíl od funkce konzervátora památkového úřadu byla funkce důvěrníka kronikářsko – rodopisného odboru funkcí, za jejíž vykonávání byla finanční odměna.¹⁹²

Z korespondence ve Fišerově pozůstalosti také vyplývá, že byl Fišer v roce 1942 městským kronikářem. V této funkci vystřídal krátce profesora Františka Jecha, který se stal kronikářem již v roce 1923, tedy tři roky po vydání zákona o povinnosti založení obecních kronik.¹⁹³

¹⁹⁰ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 49, kart. 5.

¹⁹¹ Tady lze najít informace k selským rodům od založení matrik, od roku 1700.

¹⁹² Odměna činila 10 Kč. za jeden vypracovaný elaborát. SOKA Třebíč, pob. M.B, f. J. Fišer, inv. č. 45, kart. 5.

¹⁹³ František Jech se k zapisování do pamětní knihy odhodlal až po pečlivé přípravě o pět let později. Avšak již v roce 1926 mu vyšel v časopise *Od Horácka k Podyjí* článek „Co zapisovati do obecních kronik“, ve kterém shrnul základní teoretické principy, kterými se má řídit kronikář při vedení kroniky. Kroniku vedl nepřetržitě do roku 1940, poté opět od roku 1946 do roku 1955. Boris ŠUSTA, *František Jech*, s. 2.

II.5.3 Z dalších aktivit Josefa Fišera

Josef Fišer byl rovněž členem Sokola. Sokol v Mor. Budějovicích byl zřízen z podnětu spolku Budivoj a za pomoci Sokola ve Znojmě. Později se ale orientoval na Sokol v Třebíči.¹⁹⁴ Mezi zakládajícími členy byl dr. Špatinka,¹⁹⁵ který se stal i prvním starostou Sokola a archeolog Jaroslav Palliardi. Josef Fišer působil v letech 1912 až 1915 jako místní vzdělavatel Sokola, v letech 1920 až 1926 se pak stal jeho revizorem.¹⁹⁶ K přijetí funkce vzdělavatele Sokola, který vznikl v městě Mor. Budějovice v roce 1889, ho přesvědčil František Jech.¹⁹⁷ Jech působil v Sokole od roku 1912. Několik let zastával funkci župního vzdělavatele a v roce 1920 inicioval vznik Sokolské župy západomoravské. V roce 1931 vydal Jech „Památník sletu sokolské župy plukovníka Švece v Moravských Budějovicích,“ do kterého Josef Fišer přispěl studií nazvanou „Mor.budějovický hrad – panský dvůr – sokolovna.“¹⁹⁸

Po svém příchodu do Budějovic se Josef Fišer angažoval nejen v Tělovýchovné jednotě Sokol, ale také ve sboru dobrovolných hasičů. Český sbor dobrovolných hasičů vznikl ve městě v roce 1889.¹⁹⁹ Jeho prvním vedoucím byl Jaroslav Novotný.²⁰⁰ Fišer vydal spolu s Františkem Jechem v roce 1929 Památník hasičské župy moravskobudějovické. Fišer do něj přispěl článkem „Z kroniky požárů v Mor. Budějovicích,“ ve kterém vylíčil všechny požáry, které se kdy ve městě staly.²⁰¹

¹⁹⁴ R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 182.

¹⁹⁵ Eduard Špatinka (1838 – 1898) působil od roku 1869 jako advokát v Mor. Budějovicích. Byl klavírním virtuosem, organizátorem hudebního života a čestným občanem města. E. JENERÁL, *Soupis biografí*, s. 90.

¹⁹⁶ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 1, kart. 1.

¹⁹⁷ František Jech opustil Sokol rovněž v roce 1926. V Sokole probíhala již od roku 1923 debata na téma Sokol a socialismus. Velká část příslušníků Sokola odsoudila propojení náboženských myšlenek s idejemi Sokola. Jech se duchovního rozměru v sokolském hnutí zastával. Díky tomu si v sokolském tisku vysloužil přezdívku Sokol – klerikál. V roce 1926 bylo Jechovi znemožněno kandidovat znovu do vedení západomoravské sokolské župy. Proto se vzdal funkce župního vzdělavatele. Se Sokolem po roce 1926 spolupracoval sice dál, ale už ne jako činovník. B. ŠUSTA, *František Jech*, s. 1.

¹⁹⁸ J. FIŠER, *Mor.budějovický hrad – panský dvůr – sokolovna*, in: F. Jech (ed.), *Památník sletu sokolské župy plukovníka Švece v Moravských Budějovicích*, Mor. Budějovice 1931, s. 45 – 100.

¹⁹⁹ Již v roce 1874 byl založen sbor dobrovolných hasičů, který měl však německé velení a po vzniku republiky byl rozpuštěn. Roku 1892 do něho vstoupil továrník Jaroslav Novotný, když se ale nepodařilo počestění spolku, založil s jinými členy roku 1899 hasičský sbor český. Novotný se pak stal sborovým i župním náčelníkem. R. FIŠER – J. JANÁK a kol., *Dějiny*, s. 180.

²⁰⁰ TAMTÉŽ, s. 188.

²⁰¹ Do tohoto sborníku přispěl článkem „Župní organizace“ také František Jech. V. NEKUDA – J. JANÁK a kol., *Moravskobudějovicko. Jemnicko*, s. 521.

V roce 1912 se stal ředitel Fišer členem čtenářsko – pěveckého a ochotnického spolku Budivoje,²⁰² který byl v Mor. Budějovicích založen již v roce 1864. Budivoj vznikl jako druhý nejstarší český spolek v okrese a zároveň se stal nejdůležitějším českým spolkem ve městě Mor. Budějovice. Jeho čestnými členy byli i Antonín Dvořák a Zdeněk Fibich, který věnoval městu dvě své skladby.²⁰³ Spolek zřídil knihovnu, organizoval kulturní a vzdělávací činnost a měl i vlastní časopis.²⁰⁴ Josef Fišer se účastnil mnohých divadelních představení a kulturních akcí které Budivoj pořádal.

Ředitel Fišer zastával od roku 1932 taktéž funkci prvního předsedy Společnosti Otokara Březiny. Krátce po básníkově smrti založili jeho přátelé „Výbor pro uctění památky Otokara Březiny v Jaroměřicích nad Rokytnou“, který v listopadu 1929 rozeslal tiskopis, v němž apeloval na tehdejší kulturní veřejnost, aby finanční i duchovní podporou umožnila uchovat básníkovu pozůstalost v jeho posledním bydlišti. V březnu roku 1932 pak bylo přistoupeno na založení Společnosti Otokara Březiny, spolku s řádnými stanovami.²⁰⁵ V organizaci se kromě Fišera angažovali také například spisovatel Jakub Deml²⁰⁶ nebo sochař František Bílek.²⁰⁷ Společnost byla zrušena z rozhodnutí OV KSČ v Mor. Budějovicích roku 1949.²⁰⁸

²⁰² Stanovy spolku Budivoj schválilo místodržitelství 11. srpna 1864. Jednalo se o jeden z prvních spolků na Moravě. Členy Budivoje se stali příslušníci inteligence, živnostníci a rolníci z města a okolí. Od roku 1866 byl jeho členem farář a v tehdejší době známý regionální spisovatel Václav Kosmák. Od roku 1869 byl předním činitelem Budivoje JUDr. Eduard Špatinka, advokát v Moravských Budějovicích. Lenka SMETANOVÁ, *Čtenářsko – pěvecký a ochotnický spolek Budivoj v Mor. Budějovicích – Zrození, život a zánik*, Západní Morava 3, 1999, s. 15; Srov. Eva VALOVÁ, *Spolkový život v Moravských Budějovicích v letech 1848 – 1918* (Diplomová práce), FF MU Brno, Brno 1994, s. 53.

²⁰³ R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 189.

²⁰⁴ Od roku 1899 vycházel také stejnojmenný časopis. Vydával ho Stanislav Marák. Jednalo se o zábavně poučný časopis pro lid, od čtvrtého ročníku byla vydávána příloha pro děti nazvaná Malý buditel. Buditel zanikl v roce 1909, když Marák město opustil a odešel do Jevišovic. Josef KVÍZ, *St. Marák a Moravské Budějovice*, Od Horácka k Podyjí 14, 1937, č. 4, s. 37 – 39.

²⁰⁵ Prvních pět let Společnosti Otokara Březiny popsal František Jech. F. JECH, *Činnost Společnosti Ot. Březiny v Jaroměřicích n. Rokytnou v prvním pětiletí*, Jaroměřice nad Rokytnou 1935.

²⁰⁶ Jakub Deml (1878 – 1961) byl spisovatel a básník. Narodil se v Tasově. Po absolvování gymnázia studoval na brněnském katolickém semináři, kde se seznámil s literáty Katolické moderny a publikoval své básně v časopise Muzeum a Nový život. Jeho rozhodnutí stát se knězem ovlivnilo přátelství s Otokarem Březinou, se kterým se seznámil v roce 1897. Na kněze byl vysvěcen roce 1902 a působil pak vždy krátce na různých místech západní Moravy, delší dobu pobýval jen v Babicích. V letech 1904-1911 se stýkal s Josefem Florianem a významně se podílel na činnosti jeho staroříšského nakladatelství. Díky svému nonkonformnímu přístupu ke kněžskému poslání se často dostával do sporu se svými nadřízenými a v roce 1909 byl donucen k odchodu z duchovní služby ze zdravotních důvodů. Žil u svého přítele, kněze Ševčíka v Babicích u Mor. Budějovic. V r. 1912 byl penzionován a pobýval střídavě u svých přátel nebo příbuzných v Jaroměřicích, v Šebkovicích, v Třebíči, v Jinošově a na dalších místech.

V roce 1934 se stal Fišer dokonce členem branné organizace – místního výboru Civilní protiletadlové ochrany. Prvním předsedou spolku byl hasičský činitel Edmund Beschauer. V únoru 1936 pořádal spolek přednášky o leteckém nebezpečí a účincích bojových plynů, kterých se Fišer zúčastnil. V červenci se pak konalo vojenské cvičení na téma dobývání a hájení města.²⁰⁹

V letech 1926 – 1935 vykonával Fišer funkci předsedy Okrašlovacího spolku.²¹⁰ Okrašlovací spolek byl v Mor. Budějovicích založen v roce 1882, někdy koncem 90. let zanikl. V roce 1910 byl spolek znovu zřízen. Staral se hlavně o udržování parků a o vysazování silničních stromořadí ovocnými stromy²¹¹.

Mezi nejzáslušnější funkce, které Josef Fišer vykonával, patří funkce předsedy kuratoria Okresního dětského domova, kterou zastával Fišer od roku 1925. Fišer byl rovněž předsedou stavebního odboru a pomáhal při zřizování dětského domova. Josef Fišer se této funkce vzdal ze zdravotních důvodů teprve v dubnu 1944, tedy necelý půl rok před svou smrtí.

Tím však výčet spolků, jejichž byl Fišer členem, zdaleka nekončí. Josef Fišer byl dále například zapisovatelem místní odbočky Československého Červeného kříže, zakládajícím členem Matice moravské, členem výboru odboru Klubu československých turistů, zástupcem ministerstva školství a národní osvěty v ústředním výboru živnostenských škol, místopředsedou rodičovského sdružení, zástupcem obce v kuratoriu městské hudební školy, členem letopisecké a disciplinární komise, předsedou kuratoria Krajinského muzea a místního odboru Národní jednoty, členem spolku ředitelů českých škol středních v Praze, Národohospodářského

V letech 1919 – 1920 byl prezidentským knihovníkem na zámku v Topolčiankách. Zemřel v roce 1961 v Třebíči. Oldřich MAREK, *Nový soupis osoby vědecky nebo umělecky činných, které se v bývalém okrese moravskobudějovickém narodily nebo v něm žily* (Rukopis), Mor. Budějovice 1985, s. 45.

²⁰⁷ František Bílek (1872 – 1941) byl český sochař, grafik, nejvýraznější zjev symbolické sochařské generace. Významnou roli sehrála invenční příbuznost se symbolistní poezií, zejména Otokara Březiny. Věnoval se i kresbě, grafice a keramice. Byl činný i literárně. TAMTÉŽ, s. 34.

²⁰⁸ K obnovení Společnosti Otokara Březiny došlo znovu 7. dubna 1990 především zásluhou Ferdinanda Höfra, který se stal jejím předsedou. Díky němu byl zachráněn a opraven i dům, v němž Otakar Březina bydlel. Dům byl celý přeměněn na Březinovo muzeum. Výbor Společnosti sídlící v Jaroměřicích nad Rokytnou vydává pro své členy dvakrát až třikrát ročně bulletin. Hlavní náplní bulletinu jsou příspěvky týkající se života a díla Otokara Březiny a jemu blízkých osobností, dále informace o kulturních akcích a besedách Společnosti Otokara Březiny, novinkách na knižním trhu a další potřebná sdělení.

²⁰⁹ R. FIŠER – J. JANÁK a kol., *Dějiny*, s. 218.

²¹⁰ F. JECH, *Pamětní kniha* I.s.177; R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 180.

²¹¹ TAMTÉŽ, s. 218.

západomoravského svazu, Husova fondu – spolku na podporu nemajetných studujících, Klubu výtvarných umělců Aleš v Brně, Havlíčkova odboru Ústředního spolku československých profesorů apod.²¹²

²¹² Podrobný výčet funkcí, které Josef Fišer vykonával, nalezneme v pětadvacáté výroční zprávě gymnázia, ve které vypsál Fišer svůj stručný životopis.

III. ZÁVĚR ŽIVOTA (1938 – 1944)

III.1 Rok 1938

V roce 1938 měla být oslava 20. výročí obnovení českého státu. Místo toho však došlo k okleštění českého státu a k obsazení jeho pohraničních oblastí Hitlerovým Německem. Josef Fišer, který byl velkým vlastencem, byl podobně jako ostatní situací pobouřen. Zastával však stejný názor jako většina obyvatel malého města Moravské Budějovice. Nevěřil, že by se situace mohla vyhrotit natolik, aby došlo k válce.²¹³

Na rok 1938 připadalo Fišerovo velké životní výročí – 13. ledna se dožil šedesáti let. Narozeniny ředitele gymnázia samozřejmě neunikly pozornosti veřejnosti, jeho přátel a spolupracovníků. Byla to velká událost pro celé město. Na adresu Josefa Fišera přišlo mnoho různých blahopřání a děkovných dopisů za jeho neúnavnou práci, jak ve funkci ředitele gymnázia, tak v badatelské činnosti. Blahopřání pocházela od kulturních a veřejných spolků, ve kterých působil, od představitelů města, od ředitelů škol, v jejichž maturitních komisích Fišer pravidelně zasedal jako předseda, od vedoucích archivů, které Fišer pravidelně navštěvoval nebo od redakcí časopisů, do kterých přispíval.²¹⁴ Celá řada děkovných dopisů přišla také od současných i bývalých žáků gymnázia v Mor. Budějovicích i v Zábřehu, kteří vzpomínali na jeho laskavé pedagogické vedení. Mnozí se o 60. narozeninách ředitele Fišera dozvěděli z tisku. V novinách a časopisech se objevilo několik článků o oslavenci. Příspěvodatelé chválili především jeho neúnavnou badatelskou činnost. Spolu s Františkem Jechem se jako první a jediný začal zabývat bohatou historií města a okolí. Některé články ho už tehdy označovaly jako zakladatele místního moravskobudějovického dějepisectví. Také gymnázium uspořádalo svému řediteli menší oslavu. Za celý učitelský sbor popřál řediteli profesor František Jech. Jech přednesl Fišerovi řeč, kterou sám složil, a kterou také zapsal do Pamětní knihy

²¹³ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, kart. 5, inv. č. 48.

²¹⁴ TAMTÉŽ.

města.²¹⁵ Žáci přednesli svému řediteli básně a gymnazijní orchestr, který Fišer po léta vedl, zahrál oslavnou píseň.

Rok 1938 byl opravdu bohatý na události. 12. března obsadil Adolf Hitler Vídeň. V Mor. Budějovicích se konal krátce předtím, 6. března, vzpomínkový večer na prvního československého prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka, pořádaný v předvečer jeho narozenin v Národním domě Okresním osvětovým sborem.²¹⁶ Josef Fišer pronesl na této oslavě projev, ve kterém vyzdvihl odkaz prezidenta Masaryka.

Fišer byl velmi schopným a nadaným řečníkem, a proto zastupoval pravidelně městskou radu na veřejnosti. Nejinak tomu bylo i v květnu 1938. Ve městě proběhla oslava narozenin prezidenta republiky Edvarda Beneše. Josef Fišer na ní vystoupil se svým řečnickým příspěvkem. Přednesl přitom zprávu o audienci, které se dostalo zástupcům města dne 27. dubna 1938 na Pražském hradě v souvislosti s předáním diplomu o udělení čestného občanství Mor. Budějovic Edvardu Benešovi.

Prezident Edvard Beneš se stal v pořadí šestým čestným obyvatelem města, mezi které patřil za své zásluhy od roku 1936 i ředitel Fišer.²¹⁷ Prezident Beneš byl

²¹⁵ Slovný pane řediteli! Vaše šedesáté narozeniny nejsou jen význačným dnem ve Vašem světě, jsou také význačným mezníkem v dějinách našeho ústavu. Dějiny našeho ústavu jsou také dějinami Vašeho života a úsekem dějin našeho města. V sousedství prastarého hřbitova, v duchu nejušlechtlejších tradic našeho města založil jste roku 1911 střední školu a věnoval jste jí všechna svá mužná léta. V polích venkovského města vybudoval jste obilnici a z ní rozséval jste šlechtěné sémě po všech končinách naší vlasti. Tisíce žáků a žákyň prošlo Vašima otcovskými rukama a Vaší myslí a starostí. Vaše žeň jest tak veliká, teprve budoucnost bude moci ji přehlédnout, zvážít a ocenit, a tu budete ve vzpomínkách kraje jako pravý syn Chodska, orající pevnou, vytrvalou rukou tvrdou půdu Českomoravské Vysočiny. Dovolte nám tedy, slovný pane řediteli, abychom jako svědkové Vaší práce a jako skromní Vaši spolupracovníci na roli učitelské uctivě Vám blahopřáli k dosažení mezníku, z něhož je už aspoň zhruba výsledky Vašeho života a Vaší práce vidět. Přejeme Vám z celého srdce, abyste se z nich těšil dlouhá léta v plném zdraví a v plné spokojenosti. V Moravských Budějovicích 13. ledna 1938: profesori stát. reálného gymnázia. F. JECH, *Pamětní kniha města II.*, s. 478.

²¹⁶ TAMTÉŽ, s. 280.

²¹⁷ Prvním čestným občanem města byl jmenován v roce 1916 první okresní hejtman hrabě Marschall. V roce 1917 se stal čestným občanem města spisovatel Alois Jirásek. V roce 1930 bylo uděleno čestné občanství prezidentu republiky T. G. Masarykovi, který krátce předtím městečko navštívil. 1936 se stal čestným občanem ředitel reálného gymnázia dr. Josef Fišer za své zásluhy o ústav a za svou práci na vypsání dějin Moravských Budějovic. V roce 1938 jmenovalo město svým čestným občanem světově proslulého indologa Vincence Lesného, profesora Filozofické fakulty Karlovy univerzity a rodáka z Komárovic, který se ujímal zástupců města při jejich častých intervencích v Praze. Dne 15. června 1936 byl jmenován čestným občanem prezident dr. Edvard Beneš, který navštívil město 17. června 1936. J. JANÁK – R. FIŠER a kol., *Dějiny*, s. 234.

jmenován čestným občanem města již 15. června 1936, dva dny před svou návštěvou města.

Diplom o čestném občanství mu předala tříčlenná delegace. O významu Josefa Fišera jistě svědčí, že byl jedním z jejích členů.²¹⁸ Josef Fišer o průběhu návštěvy učinil podrobný zápis do Pamětní knihy Mor. Budějovic, ve kterém vylíčil, jak celá schůzka s prezidentem proběhla.²¹⁹ Podle této zprávy se dostala delegace k prezidentovi dopoledne v deset hodin. Prezident měl přesně vymezený čas na každou návštěvu. Delegace se setkala s poměrně vřelým přijetím: „*Pan president převzal diplom, položil jej na stůl a znovu předstoupiv před deputaci v delším proslovu srdečně poděkoval za udělení čestného občanství. Zdůraznil, že udělování čestného občanství jest v demokratickém státě nejvyšší ctí.*“²²⁰ Prezident Beneš pak údajně hovořil s deputací města o vážnosti tehdejší situace. Promluvil podrobně o zásadách československého demokratického státu, které je třeba obhájit za všech okolností i přes komplikovanou mezinárodní i vnitrostátní situaci. Rovněž prohlásil, že je třeba, aby země byla připravena: „*Učiníme, co je v naší moci, abychom dosáhli míru s našimi Němci, avšak vše má jen své meze. Jsme ochotni mluvit s nimi i o jakési autonomii, například ve školství, ale nikdy ne o autonomii územní.*“²²¹ Po svém proslovu se prý živě zajímal o diplom, který mu delegace přinesla a dal si vysvětlit význam kreseb, které byly na něm zobrazeny.²²² Prezident Beneš diplom pochválil a vyzval deputaci, aby se s ním posadila ke stolu. Josef Fišer byl poté vybídnut, aby prezidenta Beneše informoval o úkolech města, zvláště o nutnosti dostavby budovy státního reálného gymnázia a o umístění vojenské posádky v Mor. Budějovicích.²²³ Josef Fišer předal prezidentovi dvě písemná memoranda o dostavbě

²¹⁸ Delegace vyslaná 27. dubna 1938 na Pražský hrad byla tříčlenná. Skládala se ze starosty města Felixe Buriana, městského tajemníka Knesla a ředitele gymnázia Josefa Fišera. F. JECH, *Pamětní kniha II.*, s. 254.

²¹⁹ TAMTĚŽ, s. 255.

²²⁰ TAMTĚŽ.

²²¹ TAMTĚŽ.

²²² Diplom kreslil a psal Jakub Ptáčník, který byl profesorem reálného gymnázia v Mor. Budějovicích.

²²³ Prezident Beneš mluvil poměrně dlouho o vojenské posádce v městečku Mor. Budějovice: „Pokud se vojenské posádky týče, vím, že do Moravských Budějovic přišel hraničářský prapor č. 3, neboť dal souhlas generálnímu štábu, aby provedl novou dislokaci vojska na jižní Moravě za účelem dohlídky na prováděná opevnění na hranici Rakouska, respektive Německa. O definitivním umístění vojenské posádky v Moravských Budějovicích nemohu sice ihned dát závazného prohlášení, neboť musím učinit to předmětem jednání v generálním štábu. Mohu však říci již teď, že velmi pravděpodobně

gymnázia a o umístění vojenské posádky. Edvard Beneš jednal s delegací podle Fišerova zápisu v Pamětní knize města Mor. Budějovic zcela neoficiálně a zajímal se o mínění moravskobudějovického obyvatelstva na nastávající politickou situaci. Především ho zajímalo, co si myslí obyvatelstvo o možné válce: „*A nyní bych měl zase já k vám otázku. Když půjdu totiž bezprostředně do styku se zástupci obyvatelstva, zajímá mě, co lidé, jež zastupuji, říkají. Co u vás lidé říkají? Myslí, že bude válka?*“²²⁴ Na tento dotaz byl prezident delegací ubezpečen, že v Mor. Budějovicích a okolí jsou lidé v tomto směru klidni a věří, že se vše vyřeší bez válečného konfliktu. Prezident byl s odpovědí spokojen: „*Pan prezident byl spokojen s mentalitou našeho lidu a v dlouhém hovoru s deputací se rozpovídal znovu přátelsky a srdečně o vnější vnitrostátní i zahraniční situaci.*“²²⁵ S delegací hovořil velmi dlouho a nedbal na upozornění tajemníka dr. Drtiny, že již další deputace čeká. Pokračoval v přátelské debatě, až teprve o 11 hodině se s účastníky jednotlivě a velmi srdečně stiskem ruky rozloučil.²²⁶

Návštěva prezidenta Beneše byla událostí neobvyklou a završila v podstatě Fišerovu kariéru ředitele. Na konci školního roku 1938 se totiž rozhodl nemocný a unavený Fišer funkci ředitele gymnázia opustit.

III.2 Na odpočinku

Dne 17. 1. 1938 požádal ředitel Fišer o penzionování.²²⁷ Byl již unaven vyčerpávající prací spojenou s gymnáziem a navíc ho trápilo nemocné srdce. Ve funkci ředitele gymnázia byl více jak sedmadvacet let. Na odpočinek odcházel 31. 7. 1938. Za svého nástupce navrhoval Fišer nejstaršího příslušníka učitelského sboru

posádka v městě zůstane, neboť Moravské Budějovice jsou důležitým strategickým místem, takže nějaký vojenský útvar jest tam dle mého názoru nutný.“ F. JECH, *Pamětní kniha II.*, s. 254.

²²⁴ TAMTÉŽ.

²²⁵ TAMTÉŽ.

²²⁶ TAMTÉŽ.

²²⁷ Ministr školství a národní osvěty Fišerově žádosti o trvalý odpočinek vyhověl. Zprostil ho činné služby a se zřetelem k devětačtyřicetileté službě vyměřil Josefu Fišerovi na základě uvedeného vynesení a v dohodě se zemským finančním ředitelstvím v Brně podle služební pragmatiky výslužné, které činilo ročně 49.200 K. SOkA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 34. kart. 3.

profesora Františka Šindeláře,²²⁸ vynikajícího malíře, který kreslil většinu obrázků, které doplňovaly Fišerovy články a publikace. Šindelář ředitele Fišera často zastupoval, když si bral dovolenou, aby se mohl věnovat badatelské činnosti a navštívit některý z archivů v Praze nebo v Brně. Později se Šindelář zastupování ředitele vzdal ve prospěch mladšího profesora Jecha. Podle Fišera byl Šindelář ideálním nástupcem. Gymnázium znal naprosto dokonale, protože na něm s menším přerušáním působil od jeho založení.²²⁹ František Šindelář byl výtečným pedagogem, který na gymnáziu vyučoval matematiku a fyziku. Šindelář se však stal Fišerovým nástupcem jen v prvním pololetí školního roku 1938 - 1939, čímž se jako senior učitelského sboru cítil přirozeně dotčen. Od druhého pololetí byl ředitelem ustanoven Jan Malý, který byl gymnáziu v Budějovicích přidělen jako profesor ze státního učitelského ústavu ve Spišské Nové vsi na Slovensku, kde byl ředitelem.²³⁰

Ředitel Fišer zůstal i ve výslužbě ve městě Mor. Budějovice, protože ho k městu vázala řada povinností. Celé léto ale trávil v rodném Klenčí u Domažlic, kde zdědil domek po rodičích. Do Klenčí, ke kterému ho vázaly vzpomínky na mládí, se chtěl jednou natrvalo vrátit. Navíc v tomto malém městečku stále žili Fišerovi přátelé a příbuzní, především pak dvě Fišerovy mladší sestry s rodinami.

Fišer taktéž plánoval, že se v penzi bude konečně věnovat více historickému bádání, na které se mu předtím stále nedostávalo tolik času, kolik by chtěl. Archivy v Brně a Praze navštívil naposledy v březnu roku 1938, tedy ještě ve funkci ředitele.²³¹ Měl mnoho nasbíraného materiálu, který chtěl nyní jen v klidu zpracovat.

Josef Fišer prožíval svoji penzi ve velmi napjaté době druhé světové války. Nastalou situaci snášel poměrně těžce. Jak napsal v nekrologu Josefa Fišera, který

²²⁸ František Šindelář (1887 – 1947) byl malíř a spisovatel. Psal fejetony a přispíval do ročenek gymnázia. Používal pseudonym František Šilar. Napsal například cestopis Putování po Sicílii. V. NEKUDA – J. JANÁK a kol., *Moravskobudějovicko. Jemnicko*, s. 488.

²²⁹ František Šindelář působil od 16. 9. 1911 v Mor. Budějovicích, od 1. 4. do 31. 8. 1919 v Trnavě na Slovensku, pak opět v Mor. Budějovicích. Josef KAPINUS, *Prof. František Šindelář padesátníkem*, *Západomoravská kulturní revue* 1, 1937, s. 45.

²³⁰ Jmenování Jana Malého ředitelem bylo odůvodněno tím, že je třeba umístit někde ředitele, kteří museli opustit Slovensko. R. FIŠER – J. JANÁK a kol., *Dějiny*, s. 304.

²³¹ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 43, kart. 3.

vyšel v roce 1946 v Časopise Matice moravské, Jindřich Šebánek,²³² Josef Fišer mu několikrát důvěrně sdělil, že se obává zatčení gestapem. Přesto se ani po odchodu do penze nepřestával podílet na veřejném životě obce. Byl velmi činorodým člověkem, který se ani přes svoji nemoc a stáří nedokázal veřejné práce zcela vzdát. Stále zůstával členem obecního zastupitelstva a řady veřejných spolků, mnohým předsedal.

III.3 Úmrtí „vzorného syna Chodska“

V roce 1944 Josef Fišer náhle zemřel. Ve světě stále zuřila druhá světová válka. Předvánoční čas alespoň trochu vytrhoval obyvatelstvo Moravských Budějovic od nelehkých válečných starostí. Ráno 18. prosince se ulicemi města nesla smutná zvěst, že Josef Fišer, zaopatřen svátostmi umírajících, zemřel v 1 hodinu v noci na srdeční selhání.²³³ Ještě v noci k němu musel být povolán lékař, protože se mu přitížilo. Přispěchavší lékař však mohl konstatovat pouze smrt. Josef Fišer, který byl po celý svůj život katolíkem, se podle své ženy, která u něj do poslední chvíle byla, ještě asi hodinu před smrtí modlil: „*Můj Ježíši, odpuštění a milosrdenství pro zásluhy tvých ran! Sladké srdce Pany Marie buď mojí spásou! Ježíši, Maria, Josefe, Vám poručím život a duši svou.*“²³⁴ Podrobný zápis o úmrtí a pohřbu Josefa Fišera zanechal v Pamětní knize města Mor. Budějovice František Jech.²³⁵ Díky jeho zápisu a několika článkům v místním tisku, které o Fišerově pohřbu informovaly, máme přesnou představu o průběhu pohřbu.

V době smrti bylo Josefu Fišerovi nedožitých 67 let. Přes nemoc srdce, která mu vše ztěžovala, se stále aktivně zajímal o politické i kulturní dění ve městě. Když se nedlouho před smrtí jeho nemoc zhoršila a musel ulehnout na lůžko, vzkázal zástupcům městského úřadu, aby nesvolávali městskou radu, dokud se nevrátí. Tak jako dříve pravidelně a rád chodíval do ředitelny gymnázia, tak pravidelně a rád

²³² J. ŠEBÁNEK, *Dr. Josef Fišer*, ČMM 66, 1946, s. 84.

²³³ F. JECH, *Pamětní kniha II.*, s. 256.

²³⁴ TAMTÉŽ.

²³⁵ TAMTÉŽ.

navštěvoval jako penzista městskou radnici. Josef Fišer měl hodně plánů a velké množství nedokončené vědecké práce, vše však zhatila jeho nečekaná smrt.

O úmrtí Josefa Fišera informovali veřejnost tištěnými „cedulami“ jménem všeho příbuzenstva, ředitelství a profesorského sboru reálného gymnázia jeho manželka Filipa a městská rada v Mor. Budějovicích.²³⁶ Fišerova velká podobenka byla vystavena s ukázkami jeho literárního díla ve výkladní skříni knihkupectví Silvestra Tally. Výstavka u Tallů, jak poznamenal kronikář František Jech do Pamětní knihy města, „velmi se líbila, navštívili ji četní návštěvníci a poptávka po Fišerových spisech byla veliká.“²³⁷ Městská rada zaslala oznámení o Fišerově smrti již 18. prosince 1944 redakcím Moravského slova, Moravských novin a Lidových novin v Brně a redakcím Národní politiky, Venkova a Lidových listů v Praze.²³⁸ Tyto listy a řada dalších regionálních i odborných časopisů přinesly zprávy o Fišerově smrti a oceňovaly jeho záslužnou pedagogickou a veřejnou činnost.

Mor. Budějovice si svého občana vážily natolik, že mu městská rada po dohodě s pozůstalou manželkou a syny vystrojila tak důstojný a veřejný pohřeb, jak to jen okupační poměry dovolovaly. Přípravy na pohřeb čestného občana města Mor. Budějovice a Nimpšova byly složité. Organizací pohřbu pověřila městská rada svého zástupce profesora Františka Jecha, který sepsal přesný „pořad“ pohřbu, podle kterého se postupovalo. Pořad pohřbu nalezneme ve Fišerově pozůstalosti.²³⁹

Bylo rozhodnuto, že pohřeb proběhne ve čtvrtek 21. prosince o půl třetí. Smuteční průvod měl vycházet z budovy reálného gymnázia. V budově gymnázia se právě neučilo, protože žáci měli vánoční prázdniny. Vánoční prázdniny se nakonec díky transportům s německým obyvatelstvem, jež muselo opustit své bydliště před postupující frontou a bylo ubytováno ve školní budově, prodloužily na neurčito.²⁴⁰

²³⁶ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 114, kart. 24.

²³⁷ F. JECH, *Pamětní kniha II*, s. 150.

²³⁸ Ve Fišerově pozůstalosti se nachází kopie oznámení o úmrtí Josefa Fišera adresovaná redakcím novin a časopisů. SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 114, kart. 24.

²³⁹ TAMTÉŽ.

²⁴⁰ Kvůli transportům tzv. „národních hostů“ musela být vyklizena část školních budov. Ubytování transportů podstatně omezilo výuku ve školách. Vánoční prázdniny byly prodlouženy na neurčito a učitelům byla přikázána pracovní povinnost. Vyučování ve všech moravskobudějovických školách bylo úplně zastaveno ve druhé polovině dubna. SOKA Třebíč, pob. M. B., f. Gymnásium, kronika ústavu 1940 – 1945, i. č. 115; R. DVORÁK–J. JANÁK, *Dějiny*, s. 269.

Ostatky Josefa Fišery byly do gymnázia přenesena den před pohřbem, ve středu 20. prosince o půl čtvrté odpoledne. V den pohřbu zakrýval krásný Machův reliéf ve štítě gymnázia, který nechal vytvořit ředitel Fišer jako vzpomínku na vznik samostatného československého státu, černý prapor. Do gymnázia měli při pohřbu přístup pouze pozůstalí, studenti gymnázia, profesorský sbor, zástupci úřadů, města, spolků a absolventi gymnázia. Prostá rakev Josefa Fišera spočívala na zdobeném katafalku v záplavě světél a věnců v chodbě gymnázia proti hlavnímu vchodu. Kolem rakve utvořili profesoři čestnou stráž. S připomenutím Fišerových zásluh a poděkováním mrtvému vystoupil správce reálného gymnázia profesor Josef Máchal. Nikdo tehdy netušil, že se budova gymnázia, odkud smuteční průvod vycházel, za pár měsíců změní na lazaret.²⁴¹

Venku před budovou gymnázia již čekal připravený sbor hasičů, hudba, úřady a u parku, který s gymnáziem sousedil, se k průvodu přidal špalír občanů. Při převozu mrtvého šli před rakví dva ministranti se svícemi, za rakví sbor farářů – Karel Onuca a Jan Bula, bohoslovci z brněnského Petrova, Antonín Horák, farář z Hostimi, Josef Špát, farář ze Želetavy, Hynek Buš, farář z Častohostic, Břetislav Lautbach, kaplan z Mor. Budějovic a děkan Josef Opletal. Pak následovala manželka Filipa se synem Pavlem a jeho ženou, paní Indrová, manželka bývalého starosty Indry s dcerou, starosta Novotný, profesorský sbor gymnázia, zástupci úřadů, žactvo a ostatní obyvatelstvo.²⁴² Průvod se ubíral s rakví do farního kostela, do kterého Fišer za svého života rád chodíval. Žáci reálného gymnázia zazpívali po církevních obřadech tklivou píseň „Už mě koně vyvádějí“ a průvod pokračoval z kostela na místní hřbitov, kde byl zemřelý uložen k „věčnému odpočinku“.

Na hřbitově se rozloučil s Fišerem bývalý moravskobudějovický kazatel a děkan jaroměřického děkanství Josef Opletal, který se během svého působení ve městě s Fišerem často stýkal. Josef Opletal vyzvedl ve svém projevu obětavou a vzácnou práci zesnulého, kterou vykonal pro blaho vlasti, města, kraje, za což mu jménem všech složil nad otevřeným hrobem dík. Na závěr pohřbu hasičská hudba zahrála píseň „Zasviť mi ty slunko zlaté.“

²⁴¹ F. JECH, *Pamětní kniha II.*, s. 279

²⁴² TAMTÉŽ.

Jech, který pracoval s Fišerem ve škole i mimo školu a měl hodně příležitostí poznat jeho povahu i jeho práci, se rozloučil s mrtvým přítelem v „Časopise společnosti přátel starožitností.“²⁴³ Článek tady uveřejněný poté Jech doslova přepsal do Pamětní knihy města Mor. Budějovic, *neboť nekrolog ten celkově charakterizuje zesnulého a časopis není všeobecně znám.*²⁴⁴

Moravskobudějovická městská rada vzpomenula na svého zemřelého člena Dr. Josefa Fišera na schůzi dne 29. prosince 1944 povstáním všech přítomných. Úřadující radní Antonín Švanda poté pronesl projev, ve kterém sdělil, „že město Josefu Fišerovi vypravilo čestný pohřeb jako zakladateli a organizátorovi obecního reálného gymnázia, který také psal o dějinách města a vůbec jinak se zasloužil o město.“²⁴⁵ Podle poznámek ve Fišerově pozůstalosti činil účet městského pohřebního ústavu 4.270 K., hasičská hudba stála 3.000 K.²⁴⁶ Městská rada jednohlasně schválila vypravení čestného pohřbu a usnesla se objednat u městského fotografa Friče snímky z pohřbu. Fotografie byly věnovány Krajinskému muzeu v Mor. Budějovicích, ve kterém byly uloženy všechny Fišerovy práce, ze kterých bohužel více jak polovina zůstala v rukopise.²⁴⁷

²⁴³ F. JECH, *Dr. Josef Fišer*, Časopis společnosti přátel starožitností 5, 1943, s. 138.

²⁴⁴ TÝŽ, *Pamětní kniha II.*, s. 304.

²⁴⁵ TAMTÉŽ, s. 305.

²⁴⁶ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 114, kart. 24.

²⁴⁷ F. JECH, *Pamětní kniha II.*, s. 305.

IV. JOSEF FIŠER JAKO PEDAGOG

První pedagogické zkušenosti získal Josef Fišer jako asistent geologického ústavu při Českém učením technickém. Tehdy byl nucen převzít některé povinnosti svého nadřízeného profesora Jahna. Fišer začal vést samostatně většinu Jahnových přednášek a cvičení. Dalším místem, které mělo vliv na Fišerův profesní rozvoj, bylo matiční gymnázium v Zábřehu, na kterém strávil Josef Fišer devět let. Nejdůležitějším a také posledním místem, na kterém Josef Fišer působil jako pedagog, se stalo gymnázium v Mor. Budějovicích. Gymnáziu zůstal Fišer věrný dlouhých sedmadvacet let. A to i přesto, že původně považoval „ředitelování“ na gymnáziu jen za dočasnou záležitost a uvažoval, že se vrátí zpět do Zábřehu nebo odejde do Brna, aby byl blíže rodině své ženy Filipy. V jeho pozůstalosti se nachází dvě žádosti o přeložení na jednu střední školu v Brně.²⁴⁸ Žádosti o přeložení podal Fišer v letech 1926 a 1931. Svoji první žádost zdůvodnil potřebou snadnějšího vydržování staršího syna, který právě dokončil gymnázium, na vysoké škole. Josef Fišer se odvolával také na své historické bádání, při kterém potřeboval navštěvovat archivy v Brně a v Praze, přičemž mu podle jeho žádosti dojíždění do těchto značně vzdálených měst činilo velké potíže a odvádělo ho od práce ředitele.

Jedním z rozhodujících důvodů, které Fišera vedly k podání první žádosti o přeložení, byl však ve skutečnosti nevděk některých místních obyvatel a především pak studentů gymnázia. V roce 1925 se rozhořela na gymnáziu aféra se studentským almanachem, který zesměšňoval profesorský sbor a gymnázium. Almanach dokonce vyšel tiskem, díky čemuž se stala celá záležitost veřejnou.²⁴⁹ V almanachu přirovnali studenti gymnáziu „k místu pro otročení lidí a brlohu“.²⁵⁰ Celou záležitostí se zabýval zemský školní inspektor, okresní hejtman i široké obyvatelstvo města Mor. Budějovic a okolí. Věc se dostala také na pořadí jednání obecního zastupitelstva v Mor. Budějovicích, které studentský almanach jednomyslně odsoudilo. Josefa Fišera se sice osobně útoky studentů netýkaly, byly namířeny proti jiným profesorům,

²⁴⁸ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 49, kart. 5.

²⁴⁹ Almanach vydal tiskař Jahoda ve Znojmě poté, co ho odmítl vydat tiskař v Mor. Budějovicích.

TAMTÉŽ.

²⁵⁰ TAMTÉŽ.

přesto v něm celá záležitost vyvolala velké rozčarování, které vyústilo v podání žádosti o přeložení. Od svého záměru upustil Fišer teprve tehdy, když ho o to požádali rodiče studentů, kteří byli autory almanachu. Rodiče projevíli gymnáziu i jeho profesorskému sboru důvěru.²⁵¹

Během svého působení v Mor. Budějovicích Fišer někdy pochyboval, zda má jeho práce smysl. Vadilo mu především, že i po letech pilné a poctivé práce, kterou gymnáziu věnoval, stále někteří v budoucnost gymnázia nevěřili. A to i přesto, že se během jeho „služby“ maličké gymnázium, které mělo na svém počátku jen dvě třídy umístěné v provizorní budově, rozrostlo na 14 tříd ve 4 budovách. Trvalo dlouhá léta, než se dočkal uznání a chvály. Dokladem úspěchu Fišerových pedagogických a organizačních schopností však byla celá řada nabídek k vedení dalších škol, které dostal.²⁵²

Přesto všechno lze usuzovat, že byl ředitel Fišer velmi váženým a oblíbeným pedagogem. Ve Fišerově pozůstalosti se nachází mnoho dopisů a pohlednic od jeho bývalých žáků, kteří na něj s láskou vzpomínali. Podle této korespondence lze vyvozovat, že Josef Fišer působil jako opravdový odborník, který oplýval přirozenou autoritou. Výborně ovládal látku, kterou vyučoval a svoje žáky pro ni dokázal vsutku nadchnout. Svým žákům byl také důvěrným rádčem. Zároveň byl i citlivým pedagogem, který nebyl lhostejný k osudům svých žáků a měl pochopení pro jejich problémy. Z korespondence vyplývá, že se žáci dosti často uchýlovali ke svému bývalému řediteli o pomoc při hledání budoucího uplatnění.²⁵³ Fišer jim občas pomáhal díky svým známostem na „vyšších“ místech. Nejvíce dopisů a pohlednic od svých bývalých žáků obdržel Josef Fišer při příležitosti svého velkého životního výročí – šedesátých narozenin. Mezi gratulanty, kteří si na Fišera vzpomněli s blahopřáním, byl i národohospodářský badatel profesor Josef Macek, který působil jako řádný profesor na Vysoké škole obchodní v Praze a po své emigraci do USA v

²⁵¹ TAMTÉŽ.

²⁵² TAMTÉŽ.

²⁵³ TAMTÉŽ, inv. č. 48, kart. 4.

roce 1948 také na univerzitě v Pittsburghu.²⁵⁴ Josef Macek patřil mezi Fišerovy první žáky na zábřežském gymnáziu. V lístku adresovaném řediteli Fišerovi oceňoval Macek jeho pedagogické schopnosti: „*Myslím, že ti z Vašich žáků, kteří se dali na vědeckou dráhu, vzpomínají dnes na Vás jako na prvního svého učitele, který nám podával vzdělání středoškolské takovým způsobem, že jsme začali tušit, co je to věda – to velké, nekonečné dobrodružství v hledání pravdy. Vaší první hodinou přírodopisu byli jsme – bez nadsázky řečeno – omráčeni. Já jménem třídy jsem se Vás šel ptát „kde je to v knize“, nebo odkud se to máme učit“. Vy jste se na mne podíval přes cvikr takovým zvláštním pohledem – byl v tom úžas spojený s tichou soustrastí – pokrčil jste rameny a odešel jste. Ale brzy jsme Vám přišli na chuť a dnes meminisse juvat.*“²⁵⁵

K počtě prvního ředitele gymnázia v Mor. Budějovicích byla dokonce v roce 1926 založena nadace dr. Josefa Fišera, která byla určena sirotkům a chudým žákům.²⁵⁶

Na gymnáziu v Mor. Budějovicích vyučoval Josef Fišer krasopis, těsnopis, přírodopis a latinu. Spravoval technologické a přírodopisné sbírky a spolu s profesorem Trnkou vedl gymnazijní orchestr. K jeho povinnostem ředitele samozřejmě patřilo také předsednictví v různých maturitních komisích. Ve Fišerově

²⁵⁴ JUDr. Josef Macek (1887–1972) byl politik a publicista. Pocházel z chudé dělnické rodiny ze Zábřehu. Po maturitě na zábřežském gymnáziu studoval filozofii a práva na univerzitě v Praze. Po doktorátu práv v roce 1911 nastoupil nejprve jako profesor ekonomie na obchodní akademii v Praze, po převratu 1918 pak byl jmenován přednostou oddělení pro pozemkovou reformu na ministerstvu zemědělství. V roce 1926 se stal řádným profesorem Vysoké školy obchodní v Praze, na níž se po roce 1945 stal i děkanem. Řadu let byl vedoucím redaktorem a kmenovým příspěvovatelem časopisu Naše doba, revue pro vědu, umění a život sociální. S T. G. Masarykem, K. Čapkem, F. Peroutkou a dalšími demokratickými intelektuály patřil mezi slavné „Pátečníky“. 1948 byl stalinisty obviněn z obhajoby kapitalismu. 1949 emigroval do USA, kde se stal profesorem na univerzitě v Pittsburghu. Pokračoval zde ve vědecké práci a přispíval do vysílání rozhlasové stanice Svobodná Evropa. Po roce 1961 žil na odpočinku v kanadském Vancouvru, kde také zemřel. *Zábřeh – 750 let*, s. 80.

²⁵⁵ Dopis je datován 13. 1. 1938. SOkA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, kart. 4, inv. č. 48.

²⁵⁶ Mezi nadace moravskobudějovického gymnázia patřila především nadace notáře Palliardiho pro žáka, který je ateistou nebo jeví zájem o archeologii. Nadace Palliardiho byla založena vdovou M. Palliardiovou. Další nadací gymnázia byly: nadace profesorského sboru pro vynikající chudé žáky, nadace českého knihkupce Františka A. Urbánka z Prahy a jeho choti Růženy pro 2 nejlepší chudé žáky, nadace inženýra Isidora Reicha, rodáka moravskobudějovického, železničního rady ve Znojmě pro žáky československé národnosti, syny a dcery železničních zřízenců v obvodu od Ctudružic k Hornímu Újezdu.

pozůstalosti se nachází desítky dopisů dokládající předsednictví v maturitních komisích v různých městech republiky.²⁵⁷

IV.1 Správce gymnazijní knihovny

Ředitel Fišer nesl taktéž odpovědnost za gymnazijní knihovnu. Knihovna byla na začátku vzniku gymnázia odkázána zcela na dary různých veřejných institucí a soukromých osob.²⁵⁸ Díky ředitelově péči se původně skromná knihovna rozrostla o další výtisky z oblasti historie, literatury, přírodopisu, ale i vlastivědy.²⁵⁹ Mnohé knihy pocházely z Fišerovy vlastní knihovny, protože obec Mor. Budějovice neměla na rozšiřování knihovny dostatek prostředků. Za tímto účelem Josef Fišer často nelitoval při nákupu knih vlastních finančních prostředků.²⁶⁰

Velkým přínosem a obohacením byly pro gymnazijní knihovnu výtisky z osobní knihovny spisovatele Otokara Březiny, básníka z nedalekého města Jaroměřic nad Rokytou.²⁶¹ Ten 25. března 1929 zemřel²⁶² a ve své závěti²⁶³ odkázal profesorské a žákovské knihovně gymnázia značnou část svých knih. Ředitel Fišer, který se

²⁵⁷ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 108, kart. 23.

²⁵⁸ K institucím, které darovaly gymnazijní knihovně v Mor. Budějovicích knihy, patřily např. archiv Královského města Dvora Králové, Zemský výbor království českého, Královská společnost nauk v Praze, Matice Moravská v Brně, Moravská muzijní společnost, Rektorát české techniky v Praze, Městská rada v Semilech, Městská rada v Čáslavi, Městská rada v Písku. Vedle veřejných dárců zde byla i řada dárců soukromých. J. FIŠER, *Knihovna reálného gymnázia*, in: Osmnáctá výroční zpráva státního reálného gymnázia v Mor. Budějovicích za školní rok 1929 – 1930, Mor. Budějovice 1930, s. 5.

²⁵⁹ TAMTÉŽ, s. 6.

²⁶⁰ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer inv. č. 48, kart. 4.

²⁶¹ Otokar Březina (1868 - 1929) byl esejista a básník. Jeho vlastní jméno bylo Václav Jebavý. Narodil se v Počátkách u Telče, v rodině ševce. Navštěvoval měšťanskou školu v Počátkách a poté absolvoval reálku v Telči. Po maturitě nastoupil jako učitel v Jinošově u Náměště nad Oslavou. Poté složil učitelské zkoušky pro obecné školy. Od r. 1888 učil v Nové Říši, kde také napsal většinu svých děl. V roce 1901 odešel jako učitel měšťanské školy do Jaroměřic nad Rokytou. Zde učil nejprve na chlapecké a poté na dívčí měšťance. Od r. 1919 byl na tvůrčí dovolené. Několikrát byl navrhován na Nobelovu cenu za literaturu. Podrobněji viz V. NEKUDA – J. JANÁK, *Moravskobudějovicko. Jemnicko*, s. 475 – 476.

²⁶² Pohřbu se 28. března zúčastnili ředitel gymnázia, členové profesorského sboru i žactvo z okolí. K rakvi zemřelého položil ředitel za ústav věnec. J. FIŠER, *Pohřeb Otokara Březiny*, in: Devatenáctá výroční zpráva státního reálného gymnázia v Mor. Budějovicích za školní rok 1930 – 1931, Mor. Budějovice 1930, s. 7.

²⁶³ Závěť uveřejnil ředitel Fišer v plném znění v jedné z výročních zpráv gymnázia. TAMTÉŽ, *Závět Otokara Březiny*, s. 2.

s básníkem osobně znal,²⁶⁴ byl vybrán, aby spolu s okresním školním inspektorem Matějem Lukšů,²⁶⁵ správcem básnickovy závěti a ředitelem dívčí školy provedl soupis básnickovy pozůstalosti. Spolu s Fišerovou ženou Filipou, profesorem Jechem, který byl Březinovým blízkým přítelem, odborným učitelem Ladislavem Matějkou, učitelem Janem Kaláskem a také učitelkami Marií Hesovou, Růženou Kopeckou, Julií Vyhnálkovou a sochařem Jaroslavem Krůlou, „kteří pomáhali po 1 půldnu“²⁶⁶ pak sepsali inventář básnickovy knihovny, kterou gymnázium zčásti přebíralo. Inventář básnickovy knihovny sepsali ve čtyřech exemplářích. Knihovna umístěná v 9 skříních měla 3033 čísel o 4229 svazcích (i s neúplnými knihami a časopisy).²⁶⁷ Z Březinovy osobní knihovny získalo gymnázium 1000 svazků.²⁶⁸ Díky tomu se knihovna rozrostla o další hodnotné knihy.

O pár měsíců později gymnázium uspořádalo slavnost, při které odevzdal dojatý ředitel Fišer oficiálně knihovnu profesorskému sboru a žákům. Měl při této příležitosti projev, ve kterém zdůraznil význam Březiny pro gymnázium: „*Březina svým odkazem ukázal, jak hodnotil střední školu, jak mu záleželo na mládeži Českomoravské vysočiny a na jejím vzdělání. Mnohé žáky osobně znal, viděl je vyrůstat zrovna od kolébky, znal jejich dětské a mladické radosti a školní bolesti ze styku s nimi a jejich rodiči, radil, těšil, poučoval, povznášel, pomáhal mladým, nezkušeným, právě tak jako dospělým, profesorům a rodičům. Není divu, že chtěl zanechat důstojnou památku právě mladému pokolení a jeho učitelům v kraji, v němž strávil skoro celou druhou polovinu života.*“²⁶⁹

²⁶⁴ Josefa Fišera seznámil s Březinou František Jech, Březinův osobní přítel a autor řady studií o básníkovi.

²⁶⁵ Matěj Lukšů (1868 – 1931) byl ředitelem chlapecké školy v Jaroměřicích nad Rokytnou a osobním přítelem básníka Otokara Březiny. Pocházel z Třeštic u Telče. Na telečskou reálku nastoupil roku 1881. Brzy se zde seznámil s vynikajícím studentem Václavem Jebavým, později básníkem Otokarem Březinou. Po studiu se znovu sešli v Nové říši, kde byl Lukšů v letech 1889 – 1896 podučitelem. Díky Březinovi se dostal Lukšů v roce 1906 na chlapeckou školu v Jaroměřicích. Na chlapecké škole se stal Lukšů 1918 ředitelem, o rok později byl jmenován inspektorem. Z pozůstalosti M. Lukšů vyšla v roce 2004 publikace „Z rozhovorů s Březinou“ (z let 1899 – 1929). Oldřich MAREK, *Nový soupis osob*, s. 74.

²⁶⁶ J. FIŠER, *Knihovna*, s. 6.

²⁶⁷ TAMTÉŽ.

²⁶⁸ TAMTÉŽ.

²⁶⁹ F. JECH, *Pamětní kniha II*, s. 375.

Josef Fišer poté navrhl, aby se uctila památka jaroměřického básníka zřízením nadace Otokara Březiny. Nadace vznikla již v roce 1929, založila ji Gymnazijní matice. Nadace podporovala především chudé žáky s vynikajícím prospěchem.²⁷⁰

²⁷⁰ 6. května 1929 byl Gymnazijní maticí jednomyslně odsouhlasen návrh Ph.Dr. Josefa Fišera, aby byl k uctění památky Otokara Březiny zřízen podpůrný fond Otokara Březiny pro žáky státního reálného gymnázia v Mor. Budějovicích. Základem fondu se stalo dosavadní spolkové jmění, které bylo získáno úsporami za osmnáct let od založení reálného gymnázia a Gymnazijní Matice. Toto jmění dosáhlo ke dni 1. července 1929 částky 20. 149.57 K. Z úroků fondu byli podporováni podle návrhu profesorského sboru výhradně chudí žáci s vynikajícím chováním i prospěchem. Podpory byly udělovány zpravidla nejméně po 100 K. a to v den jmenin zemřelého mistra (28. září). Poprvé byly podpory uděleny 28. září 1930. F. JECH, *Dr. Josef Fišer*, s. 4.

V. JOSEF FIŠER V OČÍCH SVÝCH SOUČASNÍKŮ

Josef Fišer se stal v průběhu času významnou a svým okolím respektovanou osobností. Svědčí o tom nejen množství blahopřání k jmeninám či narozeninám, která každoročně dostával od svých známých i různých institucí, ale i nabídky k předsednictví některých spolků a organizací.²⁷¹ Fišer stál v čele deseti spolků a stal se také vícekrát členem městského zastupitelstva. Byl dokonce několikrát zvolen do městské rady.

Jak napsal Fišerův přítel František Jech, Fišerův názor měl v jeho okolí obrovskou váhu. Býval rádcem řady starostů města. Ti ho navštěvovali často také u něj doma, aby s ním probrali problémy obce. Fišer jim radil i například v hospodářských záležitostech, přestože mu vzdělání v této oblasti naprosto chybělo. Fišer měl dle Jecha otevřenou povahu a nikdy neodmíтал žádosti o pomoc.²⁷²

O Fišerově významu pro jeho okolí rovněž svědčí, že byl požádán jaroměřickým sochařem Josefem Kapinusem,²⁷³ aby mu seděl modelem. Tím se zařadil Josef Fišer k dalším známým regionálním osobnostem, jejichž podobizny Kapinus vytvářel. Josef Kapinus je autorem podobizen Františka Bílka, Jana Zahradníčka, Vincence Lesného²⁷⁴ a dalších. S žádostí, aby mu Fišer seděl modelem, se na něj obrátil sochař v dopisech několikrát: „*Tak mě napadá, že mám zamluvenou Vaši Tvář a rád bych ji udělal, jak nejkrásněji dovedu. Vždyť už se mě lidé na ni ptali. Jsou to ti, kteří si váží Vaší práce a ctí Vás jako pilného našeho regionálního badatele a vědce. Kdybyste nechtěl sedět i kvůli mně, který mám tentýž vztah k Vaší osobě, musíte to udělat kvůli těm všem ostatním...*“²⁷⁵ Kapinus vytvořil Fišerovu

²⁷¹ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 48, kart. 4.

²⁷² F. JECH, *Dr. Josef Fišer*, s. 2.

²⁷³ Josef Kapinus (1968 – 1900) byl sochař, ilustrátor, grafik a vlastivědný spisovatel. Narodil se v Lázu u Moravských Budějovicích. Je autorem podobizen řady osobností regionu - Františka Bílka, Jana Zahradníčka, Vincence Lesného, Josefa Fišera atd. Ilustroval také několik regionálních knih, mimo jiné i Jakuba Demla. Po 2. světové válce vytvořil několik památníků obětem fašismu. V regionálních periodících vycházely některé jeho studie věnované regionálním památkám. E. JENERÁL, *Soupis biografí*, s. 65.

²⁷⁴ Vincenc Lesný (1882 – 1953) byl profesorem Karlovy univerzity a ředitelem Orientálního ústavu. Přispíval například do časopisů *Archiv orientální*, *Besedy času*, *Čas*, do *Lidových novin*. Překládal z indických jazyků. V. NEKUDA – J. JANÁK a kol., *Moravskobudějovicko. Jemnicko*, s. 481.

²⁷⁵ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 48, kart. 4.

bystu v roce 1927.²⁷⁶ Ta se do dnešní doby nachází v muzeu Otakara Březiny v Jaroměřicích nad Rokytnou.

V neposlední řadě svědčí o Fišerově významu i prosba od Městského muzea v Domažlicích, které ho v roce 1933 požádalo o životopis, fotografii a ukázky díla, aby je mohlo zveřejnit.²⁷⁷ Muzeum rozšiřovalo tehdy při muzejních sbírkách „*koutek významných rodáků, krajanů, příznivců a osob, které na Chodsku žili, zde působili, nebo o kraji svém hovoří.*“²⁷⁸ Koutek významných rodáků, krajanů, příznivců a osob měl být dokladem vyspělosti domažlického kraje. Pro Josefa Fišera byla nabídka muzea jistě vyznamenáním.

Významným pramenem k posouzení Fišerova důležitosti pro okolní společnost je taktéž kondolence k jeho úmrtí.²⁷⁹ Většina kondolencí není určena rodině, ale městské radě a gymnáziu v Mor. Budějovicích. V mnohých kondolencích adresovaných gymnáziu je vyjádřena lítost nad smrtí „*vašeho ředitele,*“ přestože byl Josef Fišer od roku 1938 na odpočinku.²⁸⁰ Fišerova smrt vyvolala reakci celé řady různých veřejných institucí a významných osobností, ale i různých odborných historických a regionálních novin a časopisů. Nekrology vyšly mimo jiné v Časopise Společnosti přátel starožitností nebo v Časopise Matice moravské. Tím se stal osobností, o jejímž životě se dozvěděla i širší veřejnost. Vše nejlépe vystihuje nekrolog od Františka Jecha: „*Činnost Františka Fišera byla v našem městě všestranná a hluboká a založení reálného gymnázia, jež uvedl v život, znamená důležitý mezník v dějinách nejen našeho města, ale i kraje. Památka jeho bude v nich žítí trvale a jasně: své neobyčejné, nadprůměrné schopnosti věnoval zcela a obětavě kulturnímu rozkvětu malého západomoravského města a chudého, zanedbaného kraje, do něhož přišel mlád a v němž pracoval nepřetržitě až do své smrti, čtyřiatřicet let. Měl dostatek vůle, energii a obětavosti... I na smrtelném svém loži projevoval zájem o vše, co se děje v městě, v kraji, na bojišti, a přál si vroucně, aby jeho národ, střežený kdysi Chody, z krvavého zápasu vyšel šťastně.*“²⁸¹

²⁷⁶ F. JECH, *Dr. Josef Fišer*, s. 4.

²⁷⁷ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 48, kart. 4.

²⁷⁸ TAMTÉŽ.

²⁷⁹ TAMTÉŽ, inv. 114, kart. 24.

²⁸⁰ TAMTÉŽ.

²⁸¹ F. JECH, *Dr. Josef Fišer*, s. 4.

VI. DÍLO

Fišerovo historické dílo je poměrně rozsáhlé. A to i přesto, že se Fišer začal věnovat historickému bádání ve zralém věku a jeho předčasná smrt mu nedovolila dokončit vše, co měl původně v plánu. Bibliografii Fišerových článků a děl uveřejnil jako první profesor Jech v časopise *Od Horácka k Podyjí*.²⁸² Stalo se tak při příležitosti Fišerových šedesátých narozenin. Tehdy čítala Fišerova tvorba třiatřicet titulů, včetně tří prací na přírodovědecká témata.²⁸³ Šedesátým rokem však Fišerova tvorba nekončí, svoje články publikoval i po odchodu na odpočinek. S novou bibliografií jeho prací přišel po Fišerově smrti Gracián Chaloupka. Celkový počet titulů stanovil na šestatřicet.²⁸⁴

Knižně vyšly během Fišerova života pouze dvě historické publikace – „*Geschichte der Juden in Mährisch Budwitz*“²⁸⁵ a „*Chrám sv. Jiljí*“.²⁸⁶ Ačkoliv si Josef Fišer přál, aby se dalším jeho pracím dostalo knižního vydání, zemřel příliš brzy, než mohl tuto svoji touhu realizovat. Ostatní práce uveřejnil v různých novinách a časopisech. Mnohdy se jedná o kratičké články v rozsahu jedné nebo dvou stran. Josef Fišer přispíval svými články o historii nejen do dnes již obtížně dostupného místního tisku, ale i do renomovaných historických časopisů. Jeho příspěvky o historii vycházely nejprve od roku 1912 ve výročních zprávách gymnázia. Od roku 1925 pak přispíval Josef Fišer krátkými zprávami z „minulosti města“ do Zpravodaje městské spořitelny v Mor. Budějovicích a od roku 1926 psal pravidelně do časopisu *Od Horácka k Podyjí*. Jednalo se o tehdy nejvýznamnější regionální časopis, který vycházel na Moravskobudějovicku. Časopis vznikl v roce 1923 ve Znojmě. Vycházel nejprve pod názvem *Podyjí*. Od roku 1924 nesl název *Od Horácka k Podyjí*. Mezi jeho zakladatele a

²⁸² F. JECH, *Ředitel Dr. Fišer*, *Od Horácka k Podyjí* 14, 1938, č. 5, s. 5.

²⁸³ J. FIŠER, *Kraj žuly a povaha sousedních hornin u Vltavy nad Svatojánskými proudy*, *Věstník české společnosti nauk* 1900, 1901, s. 1 – 52; F. SLAVÍK – J. FIŠER, *Datolit pod Lišticí u Berouna*, *Věstník české společnosti nauk*, 1902, s. 53 – 100. Práce vyšla v roce 1903 rovněž v německém překladu v časopise *Zentralblatt für Mineralogie*. Práce uveřejnil Fišer během svého studia přírodních věd na Filozofické fakultě a v době, kdy působil jako asistent geologického ústavu při České technice v Brně.

²⁸⁴ G. CHALOUPKA, *Ředitel dr. Josef Fišer jako historik*, *Vlastivědný věstník moravský* 22, 1970, s. 351 – 353.

²⁸⁵ J. FIŠER, *Geschichte der Juden in Mährisch Budwitz*, Brno 1929.

²⁸⁶ TÝŽ, *Chrám sv. Jiljí, Farní chrám sv. Jiljí v Mor. Budějovicích*, Mor. Budějovice 1933.

hlavní redaktory patřili mimo jiné učitel Stanislav Marák²⁸⁷ nebo archeolog František Vidomec.²⁸⁸ Do časopisu přispívala celá řada známých i méně známých historiků. Mezi ty významnější patřil například historik Ladislav Hosák.

Se svými příspěvky k dějinám Mor. Budějovic a okolí se stal Josef Fišer záhy známým i za hranicemi moravskobudějovického okresu. Postupně začal některé své práce publikovat ve význačnějších historických časopisech. Jednalo se o Časopis Matice Moravské,²⁸⁹ Časopis pro dějiny venkova²⁹⁰ nebo Časopis společnosti přátel starožitností.²⁹¹ Fišerovy práce dále vyšly v Sokolském památníku a v Almanachu studentského kroužku v Jaroměřicích nad Rokytnou.

Ze všech prací, které Josef Fišer napsal, však byla publikována jen asi polovina. Ostatní práce zůstaly v rukopisech a poznámkách, které jsou v současné době uloženy v pobožce Státního okresního archivu Třebíč v Mor. Budějovicích. Sem byly přeneseny ze Západomoravského muzea v Třebíči. Podle dochovaných poznámek a přípravných prací lze usuzovat, že se Josef Fišer připravoval na sepsání vlastivědy bývalého moravskobudějovického okresu a současně i na sepsání podrobných dějin města Mor. Budějovice. Jak je zřejmé z děkovných dopisů ve Fišerově pozůstalosti, Josef Fišer hojně rozesílal svoje díla různým vysokým školám i důležitějším osobnostem. Nechával pro tyto účely vyrábět separátní výtisky.²⁹²

²⁸⁷ Stanislav Marák (1873 – 1937) byl spisovatel, nakladatel, pedagog. Narodil se v Příboru. Po absolvování gymnázia a učitelského ústavu působil jako pedagog nejprve v Jemnici, v Mor. Budějovicích a poté se stal ředitelem měšťanky v Jevišovicích. Po roce 1918 organizoval české školství na Znojemsku. Byl propagátorem kulturního života na Znojemsku, aktivním členem pěveckých spolků a sdružení, zasloužil se o zřízení kina a stavbu sokolovny. Vedle toho byl činný i vydavatelsky. Vydával naučné časopisy, mimo jiné i pozdější známý vlastivědný časopis *Od Horácka k Podyjí*. Je autorem několika děl, např. „Znojemsko“ nebo „Hejtmanství Moravsko-budějovické.“ Řada jeho prací zůstala v rukopisech. František GOLDHAMMER, *Zemřel učitel a organizátor*, *Od Horácka k Podyjí* 14, 1938, č. 4, s. 35 – 37.

²⁸⁸ František Vidomec (1878 – 1975) byl učitel a archeolog. Byl žákem Jaroslava Palliardiho, se kterým dlouhou dobu spolupracoval. E. JENERÁL, *Soupis biografii*, s. 97.

²⁸⁹ Časopis Matice moravské vycházel od roku 1869. Jeho redaktorem byl mimo jiné Jindřich Šebánek (1900 – 1977).

²⁹⁰ Časopis pro dějiny venkova byl meziválečným časopisem. Redigoval jej J. Kazimour (1881-1933). Jeho spolupracovníkem a dlouholetým redaktorem Časopisu byl archivář Václav Černý (1894-1962), agrární historik a ředitel Zemědělského archivu ministerstva zemědělství z roku 1940.

²⁹¹ Časopis byl založen v roce 1893. V době, kdy do něj Josef Fišer přispíval, byl jeho hlavním redaktorem Josef Pelikán. Od roku 1963 je časopis vydáván Národním muzeem ve spolupráci se Společností přátel starožitností.

²⁹² SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 49, kart. 5.

Hodnocení Fišerova díla v této diplomové práci není naprosto vyčerpávající, je zaměřeno jen na důležitější články a práce. Podrobný přehled Fišerova díla je uveden v Bibliografii v závěru diplomové práce.²⁹³

VI.1 Vydané práce

VI.1.1 Díla zabývající se moravskobudějovickým okresem

První příspěvky, které se zabývaly historií města Mor. Budějovice, vycházely, jak již bylo zmíněno, ve výročních zprávách reálného gymnázia. Fišer s Jechem v nich otiskli několik pramenů k dějinám města a napsali několik kratších historických příspěvků.²⁹⁴

1926 pak vyšel první krátký příspěvek v regionálním časopise *Od Horácka k Podyjí* nazvaný „Mor.Budějovičtí a dluhy Zdeňka z Valdštejna.“²⁹⁵ V článku popsal Fišer těžkosti obce Mor. Budějovice s dluhy, které zbyly po Zdeňkovi z Valdštejna poté, co byl jako jeden z účastníků českého stavovského povstání zatčen a odsouzen. Zdeněk z Valdštejna²⁹⁶ byl jedním z devětatvaceti moravských direktorů a komorník krále Fridricha Falckého. Na rozdíl od svého předchůdce byl v Budějovicích velmi oblíbeným, vedl však natolik nákladný společenský život, že tím nadměru zatížil obecní rozpočet. Při psaní článku vycházel Josef Fišer z pramenů moravskobudějovického archivu a z pramenů uložených v Zemském archivu v Praze. Inspiraci našel rovněž v díle Bohuslava Balbína a Bartoloměje Poprockého.²⁹⁷

²⁹³ Viz Příloha č. 1.

²⁹⁴ Viz kapitola III.4

²⁹⁵ J. FIŠER, *Mor.Budějovičtí a dluhy Zdeňka z Valdštejna*, *Od Horácka k Podyjí* 4, 1927, č. 1, s. 101 – 107.

²⁹⁶ Valdštejnové odkoupili město od Lichtenburků v roce 1576. Zdeněk z Valdštejna zdědil město po svém strýci Hynkovi z Valdštejna v roce 1596. V roce 1621 byl zatčen v Jihlavě. O rok později byl odsouzen ke ztrátě cti, statků a hrdla. Jeho rozsáhlé statky byly zabaveny. Trest smrti byl zmírněn na doživotní žalář na Špilberku, ale zde již 24. června 1623 zemřel. Novým majitelem města se stal rod Schaumburků. R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 125.

²⁹⁷ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, kart. 8, inv. č. 71.

Ve stejném roce vyšel v časopise Od Horácka k Podyjí článek „Památka M. Jana Husa v městských knihách m.b.“²⁹⁸ Josef Fišer v něm vylíčil ohlas husitství v Mor. Budějovicích. V článku otiskl všechny příspěvky z městských knih, v kterých se vyskytuje datum označené památkou mistra Jana Husa.

V letech 1927 – 1928 vycházela ve stejném časopise pravidelně práce „Mor. Budějovice ve sporu s Rudolfem Jindřichem ze Schaumburka v druhé polovině 17. století“.²⁹⁹ Fišer v ní popsal spor probíhající mezi městem a jeho vrchností Rudolfem Jindřichem ze Schaumburka³⁰⁰ a následky, které spor pro město měl. Mezi městskými poddanými a jejich vrchností probíhal spor kvůli opakovaným pokusům vrchnosti zpochybnit právní platnost všech městských privilegií.³⁰¹ Josef Fišer kladl vznik sporu již do roku 1649, tedy brzy poté, co Rudolf Jindřich ze Schaumburka převzal správu panství a města: „*Spor začal, když chtěla vrchnost městu omezovati privilegia před čtyřmi stoletími nabytá, a trval do roku 1677, kdy byl vynesena rozsudek, ale ukončen byl teprve r. 1695.*“³⁰² Celá záležitost byla uzavřena až v roce 1695. Hrabě se již ukončení sporu nedožil.³⁰³

V roce 1931 publikoval Fišer bohatě komentované staré budějovické kroniky. Dílo nazval „Kronika zvaná Chudánkova a jiné dochované paměti města Moravské Budějovice“.³⁰⁴ Práce byla nejprve publikována v devatenácté a dvacáté výroční zprávě gymnázia a poté vyšla jako samostatné dílo. Fišer dospěl k názoru, že kronika

²⁹⁸ J. FIŠER, *Památka M. Jana Husa v městských knihách m.b.*, Od Horácka k Podyjí 3, 1926, č.10, s. 153 – 160.

²⁹⁹ TÝŽ, *Mor. Budějovice ve sporu s Rudolfem Jindřichem ze Schaumburka ve 2. polovině 17. století. Příspěvek k dějinám a místopisu měste Mor. Budějovic*, Od Horácka k Podyjí 5, 1928, č. 3 s. 17 – 21, 49 – 54, 91 – 100, 129 – 141; 6, 1929, č. 4, s. 13 – 17, 38 – 43, 82 – 89.

³⁰⁰ Schaumburkové vlastnili město v letech 1626 – 1736. Schaumburské století nepatří v dějinách města ke šťastným obdobím náboženské a hospodářské prosperity. Prvním majitelem byl Hanibal ze Schaumburka. Rudolf Jindřich ze Schaumburka byl prvním z rodu, kdo se ve městě usadil. Do historie města se však zapsal jako bezohledná, nemilosrdná vrchnost, nadřazující okamžitý peněžní zisk nad promyšleným hospodařením. R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 127.

³⁰¹ J. FIŠER, *Moravské Budějovice ve sporu*, s. 38.

³⁰² TAMTÉŽ, s. 50. Fišer používá v textu místo pojmu spor pojem třenice.

³⁰³ Zemřel v lednu roku 1687 a jeho tělo pohřbili ve Znojmě, zatímco srdce bylo uloženo v Mor. Budějovicích u sv. Jiljí. TAMTÉŽ, s. 40.

³⁰⁴ TÝŽ, *Kronika tak zvaná Chudánkova a jiné dochované paměti města Mor. Budějovic I. Kronika tak zvaná Chudánkova*, in: Devatenáctá výroční zpráva státního reálného gymnázia v Mor. Budějovicích za školní rok 1929 – 1930, Mor. Budějovice 1930, s. 5 – 55. TÝŽ, *Kronika tak zvaná Chudánkova a jiné dochované paměti města Mor. Budějovic II., Dvoje Paměti ze sbírky Pešínovy*, in: Dvacátá výroční zpráva státního reálného gymnázia v Mor. Budějovicích za školní rok 1930 – 1931, Mor. Budějovice 1931, s. 29 – 96.

z roku 1727, která se doposud připisovala faráři Chudánkovi, vznikla na výzvu moravského historiografa rytíře Hofferera, a že autorem nebyl Chudánek, ale spíše městský syndikus³⁰⁵ Matyáš Pospíšil. Ve druhé části práce se zabýval dvěma budějovickými kronikami z Pešiny sbírky a to kronikou Dr. Josefa Sekuria z let 1609 – 1624 a anonymní kronikou z let 1597 – 1620. Obě tyto kroniky mají místní význam. V předmluvě k Sekuriově kronice shromáždil a zpracoval Josef Fišer bohatý materiál k historii rodiny budějovického primátora Volganga Sekuria Plzeňského, pozdějšího emigranta. Fišer se také zabývá stykem Dr. Josefa Sekuria s blouznivcem Mikulášem Drábíkem. Využil přitom materiály týkající se procesu s Drábíkem uložené v Národním muzeu v Praze.

V jednom čísle časopisu *Od Horácka k Podyjí* uveřejnil Fišer v letech 1931 – 1932 studii *Úmrtnost na Budějovicku a Jemnicku za hladu roku 1772*.³⁰⁶ Podle matrik z uvedeného území tu podal statistický přehled o úmrtí v 21 farnostech v letech 1761 – 1780. Úmrtnost v hladovém roce byla dvakrát až čtyřikrát větší než v letech ostatních. Příčinou zvýšené úmrtnosti byly hlad a epidemie.

Ve Zpravodaji městské spořitelny uveřejnil 1933 drobný článek „Osud majetku mor. budějovického primátora Matouše Millera 1609 - 1613“.³⁰⁷ V krátkém článku se zmiňuje o rozvoji města za primátorství³⁰⁸ Matouše Milera³⁰⁹ a rovněž o osudu bohatého majetku, který primátor nashromáždil.³¹⁰ Vycházel přitom z údajů nalezených v gruntovní knize z roku 1597.³¹¹

Fišerově pozornosti neunikly některé stavební památky moravskobudějovického okresu. Roku 1929 vyšla práce „Stavba mor.budějovického zámku v letech 1666 –

³⁰⁵ Syndikus byl v tehdejší době zplnomocněný zástupce nebo představitel.

³⁰⁶ J. FIŠER, *Úmrtnost na Budějovicku a Jemnicku za hladu roku 1772*, *Od Horácka k Podyjí* 9, 1932, č. 5, s. 2 – 7.

³⁰⁷ TÝŽ, *Osud majetku mor. Budějovického primátora Matouše Milera 1609 – 1613*, Zpravodaj městské spořitelny v Mor. Budějovicích, březen 1933, s. 5.

³⁰⁸ Městskou radu dosazovala vrchnost z nejspokojnějších měšťanů. Primátoři byli v čele rady po celé její funkční období a měli naprosto suverénní a vedoucí postavení v samosprávě. R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 92.

³⁰⁹ Matouš Miler se do města přistěhoval v roce 1598. Primátorem se stal v letech 1609 – 1613. Mezi jeho zásluhy patřilo například vybudování městského vodovodu. J. FIŠER, *Osud majetku*, s. 6.

³¹⁰ Milerovy majetkové poměry přibližuje závěť, kterou dal sepsat v roce 1615. Svě ženě a malému synkovi Václavovi odkazuje dům ve městě, chalupu, stodolu, chlévy a pozemky v úhrnné ceně 1500 zlatých. R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 93.

³¹¹ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 80, kart. 10.

1672“.³¹² Budovu zámku dal ve městě vystavět Rudolf Jindřich ze Schaumburka. Schaumburk se rozhodl postavit si sídlo na rozhraní mezi Dolním a Horním rynkem a nebral při tom žádné ohledy na vlastnická práva města ani jeho obyvatel.³¹³ Fišer ve své práci detailně rozebral celý postup při stavbě zámku. Věnoval se také důkladné topografii města v 16. a 17. století.

V roce 1931 následoval v ročence Městské spořitelny v Mor. Budějovicích článek „Kaple a letohrádek na hoře sv. Víta u Moravských Budějovic“,³¹⁴ ve kterém věnoval Josef Fišer pozornost historii zříceniny, jež byla tradicí označována za zbytky tehdejší kaple. Podle pramenů zjistil, že na zmíněném místě stávala skutečně kaple spolu s poustevnou. Roku 1677 ji založil Rudolf Jindřich ze Schaumburka.³¹⁵ Padla však za obět josefínským reformám a na jejím místě dal vystavět jaroměřický pán Dominik Kounic – Rittberk Questenberk³¹⁶ roku 1789 letohrádek. Trosky na hoře sv. Víta jsou tedy pozůstatky letohrádku a nikoliv kaple. Josef Fišer vylíčil velmi podrobně historii stavby kaple, osudy poustevníků a vystavění letohrádku. Podal také nástin českého poustevnictví. Využil přitom materiálu, který našel v jaroměřickém zámeckém archivu. V archivu našel také vyobrazení bývalé kaple a poustevny ze 17. století, které k článku připojil společně ještě s jedním vyobrazením z 18. století, které převzal z tribunálních akt (Acta finita) zemského archivu v Brně. Zejména druhé vyobrazení je významným pramenem pro poznání krajinného rázu na počátku 18. století.

V tomtéž roce uveřejnil Fišer v Památníku sletu Sokolské župy plukovníka Švece v Moravských Budějovic stať „Mor. Budějovický hrad – panský dvůr – sokolovna.“ Fišer v práci řešil především otázku stavební formy centra

³¹² J. FIŠER, *Stavba zámku m.budějovického v letech 1666 – 1672*, in: Osmnáctá výroční zpráva státního reálného gymnázia v Mor. Budějovicích za školní rok 1928 – 1929, Mor. Budějovice 1929.

³¹³ Rudolf Jindřich ze Schaumburka při prosazení svých stavebních záměrů zabral nejprve v roce 1666 městské radě její radnici. Nevybíravým způsobem připojil o rok později k původní radnici ještě dva měšťánské domy, Richterův a Májův. O něco později, při stavbě hospodářských budov v roce 1671, přišel na řadu ještě dům Václava Krause. J. FIŠER, *Stavba moravskobudějovického zámku*, s. 34.

³¹⁴ J. FIŠER, *Kaple a letohrádek na hoře sv. Víta u Moravských Budějovic*, in: Ročenka městské spořitelny v Mor. Budějovicích za rok 1930, Mor. Budějovice 1930, s. 5 - 14.

³¹⁵ Rudolf Jindřich ze Schaumburka vystavěl zároveň s kaplí i kapličky křížové cesty. TAMTÉŽ, s. 15.

³¹⁶ Dominik Ondřej Kounic – Rietberk – Questenberk (1740 - 1812) se po smrti svého otce a bratra Kryštofa Arnošta 1797 stal nejstarším potomkem moravské kounicovské větve a hlavou rodu. Z Jaroměřic přesídlil na Slavkov. 1780 přesídlil do Vídně. Pracoval v zahraničním úřadě. Bydlel na Dorotheagasse v paláci, v němž 1812 zemřel. A. PLICHTA, *Jaroměřicko II.*, s. 154.

moravskobudějovické provincie, připomínané poprvé v roce 1231³¹⁷ a její vývoj. Podle jeho názoru byl tímto centrem zeměpanský hrad situovaný na území dnešního města. Hrad dle pramenů, které Fišer našel, vyhořel při požáru v roce 1532 a zůstal již pustý. Ke stejnému názoru došli na základě Fišerovy práce a interpretace písemných pramenů i další historikové jako Gracián Chaloupka,³¹⁸ Ladislav Hosák³¹⁹ a Zdeněk Láznička.³²⁰ Poněkud střízlivější stanovisko zaujal Václav Richter,³²¹ který předpokládá, že v Budějovicích stával v 1. polovině 13. století jako středisko zeměpanského velkostatku a provincie pouze zeměpanský dvorec s farním kostelem sv. Jiljí. Richter konstatoval, že nelze vyloučit pravěké stáří hradiště.³²² Na základě Fišerovy uveřejněné práce vystavěla údajně budějovická vrchnost na místě hradu v letech 1657 – 1676 panský dvůr a roku 1929 – 1930 zde byla zbudována sokolovna a proto je možno toto místo velmi dobře lokalizovat.³²³

V roce 1933, u příležitosti svěcení chrámu a zvonů kostela sv. Jiljí v Mor. Budějovicích, vydal farní úřad pamětní brožuru Farní chrám sv. Jiljí v Moravských Budějovicích. Pro tuto brožuru napsal Josef Fišer stať Stavebně historický vývoj farního kostela³²⁴ a dalších staveb v Mor. Budějovicích.³²⁵

³¹⁷ V roce 1231 je připomínána pouze budějovická provincie a ani v dalších písemných pramenech, které se týkají Mor. Budějovic před polovinou 13. století se nikde o hradě nehovoří. Až v roce 1417 se v listině na právo odúmrti dané Budějovicím jejich zástavními pány bratry Janem a Smilem z Lichtenburka objevují dva zajímavé pomístní názvy – „Neunstiff“ a „Burgstal“. Druhé toponymum označuje zřejmě místo, kde stával původní hrad. J. FIŠER, *Mor. budějovický hrad*, s. 72; Srov. Jan SEDLÁK, *Moravské Budějovice*, Brno 1970, nestr. (s. 2)

³¹⁸ G. CHALOUPKA, *K počátkům města Mor. Budějovic*, Vlastivědný věstník moravský, 1950, s. 154 – 155.

³¹⁹ L. HOSÁK, *Historický místopis země Moravskoslezské*, Praha – Brno 1938, s. 156. TÝŽ, *Přehled historického místopisu Moravy a Slezska v období feudalismu do roku 1848. Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960 I.*, Ostrava 1967, s. 165. TÝŽ, *K počátkům měst*, s. 118.

³²⁰ Z. LÁZNIČKA, *Moravská města*, s. 59.

³²¹ Václav RICHTER, *Vyšetření, jak vznikala moravská města*, BMD IX, 1970, s. 145.

³²² J. FIŠER, c.d., *Mor. Budějovický hrad*, s. 75. srov. L. HOSÁK, *Přehled historického místopisu*, s. 164.

³²³ Před stavbou sokolovny v letech 1929 – 1930 byl na severní straně patrný příkop a údajně zde byly právě při výstavbě tohoto objektu zjištěny stopy po hradě. Řádná dokumentace odkrytých stop po hradu však neexistuje. Podle Fišera byl z původního zdiva nalezen kus ostění okna, které bylo zazděno v ohradní zdi dvora jižním směrem pod sýpkou a dva kusy kamenných veřejí. Zjištěny byly také sklepní prostory vylámané v rule vedoucí od středu dvora směrem jižním pod sýpkou. J. FIŠER, *Mor. Budějovický hrad*, s. 74; Srov. R. FIŠER – J. JANÁK, *Dějiny*, s. 52.

³²⁴ Písemné prameny jednoznačně dokládají, že nejpozději ve třicátých letech 13. věku stál ve městě kostel, který byl centrem farního obvodu. Kostel ve městě poprvé dokládají dvě listiny Václava I. z roku 1240. V první stojí, že český panovník dává kostelu patronátní právo. J. FIŠER, *Farní chrám*, s. 17.

Mezi další stavby moravskobudějovického okresu, kterým věnoval pozornost, patří Kostel sv. Jana Křtitele v Lukově a kostel sv. Jakuba v Jakobově. Obzvláště jej zaujal také románský kostelík sv. Barbory v Častohosticích a památky v okolí Hostimi.

Josef Fišer se zajímal taktéž o otázku židovského osídlení v Mor. Budějovicích. V roce 1926 vyšel Fišerovi ve vlastivědném sborníku *Od Horácka k Podyjí* článek „Z památek po Židech moravskobudějovických.“³²⁶ Ředitel Fišer byl prvním regionálním historikem, který se problematikou moravskobudějovických Židů podrobněji zabýval.³²⁷ K tématu se Fišer poté vrátil ještě statí *Geschichte der Juden in Mährisch Budwitz*,³²⁸ kterou napsal pro knihu *Die Juden und Judengemeinden Mährens in Vergangenheit und Gegenwart*,³²⁹ jež vyšla v Brně v roce 1928. Fišer v ní popisuje vývoj židovského osídlení ve městě, majetkové poměry, židovskou kulturu, zvyky, vztah Židů k tehdejšímu životu a jejich vyhnání z města. Židé byli podle Fišera vyhnáni v roce 1564.³³⁰ Josef Fišer si rovněž klade otázku, kdy vlastně Židé do Mor. Budějovic přišli. Nenašel na ni přesnou odpověď, ale v Moravských zemských deskách našel zprávu z roku 1386. Dle tohoto zápisu koupil Žid Jakub z Mor. Budějovic od znojenských Židů Rachyma a Lazara a brněnských Židů Raichlina a Chawlina ves Dunajovice se všemi nemovitostmi a příslušenstvím. Velmi zajímavou část díla tvoří kapitoly o vztahu husitů a Židů, o vybití židů apod. Z židovských

³²⁵ V brožuře se nachází dále stať „Stavitelé chrámů“, zachycující vývoj moravskobudějovické farnosti a životopis brněnského biskupa Josefa Kupky, který kdysi zastával funkci moravskobudějovického kaplana. Obojí napsal František Jech.

³²⁶ J. FIŠER, *Z památek po židech mor. Budějovických v 16. století*, *Od Horácka k Podyjí*, roč. 3, č. 8, 1926, s. 117 – 123.

³²⁷ Okrajově se zabýval židovskou problematikou František Jech ve své práci „Obrázky z dějin Moravských Budějovic“, vydaných jako součást výroční zprávy Městské spořitelny v roce 1925. Nejobsáhlejší dílo zabývající se židovskou problematikou moravskobudějovického okresu vydal v roce 1987 historik Emil Jenerál.

³²⁸ V českém překladu „Dějiny Židů v Moravských Budějovicích“.

³²⁹ V českém překladu „Židé a židovské obce na Moravě v minulosti a přítomnosti“.

³³⁰ Příčinou vypovězení Židů z města bylo zřejmě rostoucí množství dluhů obyvatel města, zejména u židovských obchodníků. Židé museli odejít i přes prosby o přímluvu u císaře. Dosáhli jen půldruhého roku odkladu k opuštění města. 1774 se do města vrátili. J. FIŠER, *Geschichte der Juden*, s. 130. Podle jedné pověsti, kterou zaznamenal Ondřej František Chudánek, museli Židé opustit město proto, že tam zavlekli mor. J. FIŠER, *Kronika*, s. 35.

památek se dle ředitele Fišera nejdéle udržely židovská synagoga³³¹ a židovský hřbitov.³³²

Postupem doby zaměřil Fišer svou pozornost na zbytek tehdejšího moravskobudějovického okresu, například na osudy pustých a nově založených osad. V příspěvku nazvaném „Kdy zpusťla ves Trpičovice?“³³³ uveřejněném v roce 1930 v časopise od Horácka k Podyjí dokázal, že Trpičovice, ale i jiné blízké pusté osady zanikly jako následky třicetileté války a nikoli jako následky morové epidemie, jak se předtím tvrdilo.³³⁴ Naproti tomu ve statí „Založení vsi Nimpšova na panství novosyrovického u Mor. Budějovic roku 1785“,³³⁵ vydaném v Ročenke městské spořitelny v Budějovicích na rok 1930, doložil Fišer jako příklad raabizace na novosyrovickém panství hrabat Nimpšů. Obec Nimpšov, kterou překvapil Fišerův zájem o její historický původ, mu udělila v roce 1930 čestné občanství.³³⁶ Josef Pelikán, redaktor Časopisu přátel starožitností, napsal o jeho práci do tohoto časopisu recenzi.

V neposlední řadě orientoval Fišer svoji pozornost na město Jaroměřice nad Rokytnou. V roce 1932 vyšly v Almanachu studentského kroužku v Jaroměřicích nad Rokytnou „Paměti jaroměřického varhaníka a rektora Jana Růžičky 1716 – 1782“.³³⁷ Fišer tu otiskl a kriticky okomentoval fragmentární kroniku jaroměřického kůru a jaroměřické školy, jak jí sepsal jaroměřický rektor Jan Růžička jednak podle

³³¹ Synagoga existovala dle zápisů v městských knihách od druhé třetiny 16. století. Nejstarší zápis je z roku 1537. 1554 se objevuje jméno rabína Jakoba. Pro situování synagogy a vzhled nám však chybí jakékoliv zprávy. J. FIŠER, *Geschichte der Juden*, s. 129.

³³² Židovský hřbitov byl ve městě založen na počátku 2. třetiny 16. století. Nejstarší písemné zprávy o něm jsou z roku 1580. Po vyhnání Židů z města v roce 1564 upadal. Pozemek se nacházel ve vlastnictví obce. 1785 odkoupil pozemek, na kterém se hřbitov nacházel, měšťan Václav Knesl na skladování dřeva. V roce 1871 se naposledy v úředních listinách o prodeji pozemků hovoří o „židovském hřbitovu“. Novodobý židovský hřbitov byl ve městě založen až 1908, do té doby byli zesnulí pohřbíváni například v Třebíči. První pohřeb v Budějovicích proběhl v květnu 1909. Pochování jsou zde i Židé z nejbližšího okolí – Jaroměřic nad Rokytnou, Hostimi a Blížkovic. J. FIŠER, *Geschichte der Juden*, s. 128; Srov. E. JENERÁL, *Moravskobudějovičtí židé*, Mor. Budějovice 1987, s. 45; Srov. *Památce moravskobudějovických Židů*, Mor. Budějovice 2006.

³³³ J. FIŠER, *Kdy zpusťla ves Trpičovice?*, Od Horácka k Podyjí 7, 1929, č.3, s. 130 – 146.

³³⁴ Josef Fišer prokázal, že Trpičovice zanikly již v letech 1633 – 1634 jako následek válečných útrap a nikoliv až za moru v roce 1770, jak se doposud v literatuře uvádělo.

³³⁵ TÝŽ, *Založení vsi Nimpšova na panství novosyrovického u Mor. Budějovic roku 1785*, in: Ročenka městské spořitelny v Mor. Budějovicích na rok 1930, Mor. Budějovice 1930, s. 1 – 16. V roce 1930 vyšlo též jako samostatný otisk.

³³⁶ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 45, kart. 3.

³³⁷ J. FIŠER, *Paměti jaroměřického varhaníka a rektora Jana Růžičky 1716 – 1782*, in: Almanach studentského kroužku v Jaroměřicích nad Rokytnou, Brno 1932.

vyprávění jiných osob, jednak podle vlastních zážitků. Jan Růžička, rodák z Pacova, přišel do Jaroměřic nad Rokytinou v roce 1738 na sklonku slavné barokní kultury jaroměřického zámku za vlády Jana Adama z Questenberka (1678 – 1752).³³⁸ Nejprve byl preceptorem rektora Jana Svídy, pak přijal varhanictví v kostele po varhaníkovi Jakubovi Míčovi,³³⁹ bratru hraběcího komorníka a skladatele Františka Míči. Růžičkovy paměti popisují slavnou jaroměřickou barokní dobu a končí rokem 1771. Paměti se do značné míry zabývají finančními a organizačními otázkami týkajícími se kůru a školy. Najdeme zde také občas zmínky o hraběti Janu Adamovi z Questenberka a rodu Míčů. Paměti ukazují hudební spojitost Jaroměřic s Brnem. V pramenech o kůru sv. Jakuba v Brně se objevuje jméno Dominik Klofan. Basista téhož jména působil i v Jaroměřicích za Jana Adama Questenberka. Paměti dosvědčují totožnost obou Klofanů, neboť podle nich odešel Dominik Klofan v roce 1774 do Brna. Na začátku díla je Fišerův podrobný úvod, který předkládá cenný přehled o vývoji jaroměřické školy a osobních poměrů tamějších učitelů. Jedná se bezesporu o cenný příspěvek k dějinám barokní hudební kultury Jaroměřic nad Rokytinou. Josef Fišer byl vůbec prvním, kdo se „Paměťmi“ začal zabývat.

Další tři Fišerovy příspěvky týkající se města Jaroměřice nad Rokytinou vyšly v roce 1939 v Jaroměřickém památníku.³⁴⁰ Jedná se o příspěvky nazvané „Chrám sv.

³³⁸ Jan Adam z Questenberka (1678 – 1752) se narodil roku 1678 ve Vídni. Měl sice aristokratický titul, ale pocházel z měšťanského rodu. "Hraběte" mu udělil císař, když mu bylo osmnáct let. Za zásluhy jeho dědečka. Děda Gerhardt byl válečný dvorský rada, který prokázal cenné služby císařům Matyášovi i Ferdinandovi II. Kromě toho stál pevně za Albrechtem z Valdštejna. Dědeček Gerhardt záhy po Bílé hoře získal rozsáhlé statky, ke kterým patřilo i panství Jaroměřice nad Rokytinou. Snažil se sice, jak mohl, ale české prostředí mu nikdy moc neříkalo. Svůj hlavní cíl spatřoval v hromadění majetku. Jeho syn Jan Antonín měl stejný cíl. Teprve vnuk Jan Adam, který se ujal dědictví prostřednictvím poručníka ve věku osmi let, začal projevovat ještě jiné zájmy. Po ukončení studií na pražské jezuitské universitě v roce 1696, se vydal Jan Adam na tříletou cestu Nizozemím, Francií, Anglií a Itálií a potom se usídlil v Jaroměřicích nad Rokytinou. Za Jana Adama z Questenberka se stal jaroměřický zámek jednou z nejmohutnějších staveb tohoto druhu nejen u nás, ale v celé Evropě. Jan SEDLÁK, *Jaroměřice na Rokytinou. Státní zámek, město a památky v okolí*, Praha 1972, s. 66.

³³⁹ Jakub Míča (1693 – 1742) byl od roku 1729 varhaníkem, ale již v roce 1939 musel svoji službu kvůli onemocnění, které mu způsobilo nadměrné pití, opustit. Vladimír HELFERT, *Hudební barok na českých zámcích. Jaroměřice za hraběte Jana Adama z Questenberka*, Praha 1916, s. 110. Některé Helfertovy údaje se později ukázaly jako nesprávné. Helfert dosti zběžně prošel jaroměřické zámecké archiválií, které tehdy byly ještě uloženy na zámku a vytěžil z nich údaje o zámecké kapele. Viz A. PLICHTA, *Jaroměřicko I.*, s. 13.

³⁴⁰ Jaroměřický památník vyšel u příležitosti 200. výročí posvěcení chrámu sv. Markéty a 10. výročí smrti Otokara Březiny. Oslavy 200. vysvěcení chrám sv. Markéty proběhly v červnu 1939 pod protektorátem a za osobní účasti brněnského biskupa Josefa Kupky.

Markéty, panny a mučednice v Jaroměřicích n. Rok³⁴¹, „Ostatní církevní stavby“³⁴² a „Patronát, duchovní pastýři, farnost a farníci“³⁴³. V práci „Chrám sv. Markéty,³⁴⁴ panny a mučednice v Jaroměřicích n. Rok.“ popsal Fišer historii vzniku barokního chrámu. Rozepsal se přitom i o kostele, který byl předchůdcem chrámu sv. Markéty a stál na stejném místě: „Původní chrám sv. Markéty stál na témž místě, kde stojí nynější chrám, vystavěný v první třetině XVII. století uprostřed hřbitova vedle zámku, s nímž byl spojen. V historii zámku jsou důležité tři období: 1. původní chrám až do požáru roku 1631, 2. chrám opravený po požáru do počátku XVII. století, 3. nynější ze základu přestavěný chrám ve slohu barokovém...“³⁴⁵ V práci se věnuje také architektuře barokního chrámu sv. Markéty, jeho vnitřnímu vybavení a okrajově pak také malířské výzdobě kostela.³⁴⁶ Zaměřil se tu taktéž na osobnost hraběte Jana Adama z Qustenberku, který je zakladatelem chrámu. Obzvláštní pozornost věnoval jeho náboženskému cítění. Dle Fišera musel mít hrabě jednoznačně kladný vztah k náboženství, což dokazuje jednak jeho bohatá knihovna plná náboženských knih a náboženská výzdoba jeho pokojů, jednak jeho peněžité příspěvky jaroměřickým servitům a jeho vztah k náboženským ostatkům. Ve druhém příspěvku otištěném v památníku, který nese název „Ostatní církevní stavby“, vylíčil Fišer na padesáti stranách historii dalších drobnějších památek, které se nacházely nebo dodnes nacházejí v městečku Jaroměřice. V centru Fišerova zájmu bylo například Sousoší svaté trojice,³⁴⁷ které nechal vytesat v roce 1716 hrabě Jan Adam z Questenberku, kaple sv. Josefa postavená jaroměřickým stavitelem Jiřím Gravanim, špitál a kapli svaté Kateřiny,³⁴⁸ jaroměřickou faru, která stála v městě „od věků do roku 1736“,³⁴⁹

³⁴¹ J. FIŠER, *Chrám sv. Markéty v Jaroměřicích nad Rokytnou*, in: Josef Kapinus, Jan Podveský (edd.), *Jaroměřický památník, Jaroměřice nad Rokytnou 1939*, s. 9 – 86.

³⁴² TAMTĚŽ, *Ostatní církevní stavby*, s. 95 - 136.

³⁴³ TAMTĚŽ, *Patronát, duchovní pastýři, farnost a farníci*, s. 137 – 194.

³⁴⁴ Svatá Markéta pocházela z Antiochie a byla dcerou patriarchy pohanů. Během dospívání se nechala pokřtít. Jejím atributem je drak, ale také palmová mučednická ratolest a kříž.

³⁴⁵ J. FIŠER, *Chrám sv. Markéty*, s. 9.

³⁴⁶ Výzdobě chrámu sv. Markéty se věnuje v jednom svém díle rovněž Josef Kapinus. J. KAPINUS, *Fresková výzdoba děkanského chrámu sv. Markéty v Jaroměřicích n. Rok.*, Jaroměřice nad Rokytnou 1934.

³⁴⁷ Sousoší sv. trojice tvoří sochy znázorňující sv. Karla Boromejského, sv. Rocha a sv. Šebestiána. Sousoší stojí na náměstí před jaroměřickým zámkem.

³⁴⁸ Špitál přijímal zestárlé občany. Existoval dávno před rokem 1382, ale neví se, kdy a kým byl přesně založen. Při špitále byla postavena kaple sv. Kateřiny. J. FIŠER, *Ostatní církevní stavby*, s. 42.

³⁴⁹ TAMTĚŽ, s. 67.

či jaroměřický hřbitov.³⁵⁰ Zvláštní pozornost pak věnoval především klášteru servitů, který vznikl v Jaroměřicích v roce 1679.³⁵¹ Fišer popsal příchod servitů do Jaroměřic, jejich bohatou činnost i definitivní zánik kláštera: „*Nejsmutnější dni nastaly mnichům jaroměřickým dnem 18. září 1784, když přijela do Jaroměřic komise v čele s hejtmánem Kaldschmidtem, aby provedla zrušení kláštera.*“³⁵² Třetí příspěvek nacházející se v Jaroměřickém památníku, který nese název „Patronát, duchovní pastýři, farnost a farníci“, obsahuje informace o farnosti v Jaroměřicích, jedné z nejstarších na Moravě a jejích farnících. Nachází se tu také podrobné informace o farářích jaroměřické diecéze. Fišer vychází z údajů Řehoře Volného a z údajů obsažených v jaroměřické kronice. Zmiňuje rovněž v tehdejší době nejnovější výsledky bádání z vatikánského archivu, díky kterému byla zjištěna nová jména jaroměřických pastorů. Na základě zmíněných pramenů, knihy a vlastního bádání sestavil Fišer přehled o všech známých farářích diecéze. Jako prvního uvádí kněze Vojslava.³⁵³

V Jaroměřickém památníku uveřejněném v roce 1939 nalezneme dále příspěvky od malíře Josefa Kapinuse a historiků Jana Podveského a Františka Jecha. Josef Kapinus přispěl do Jaroměřického památníku pracemi „Projekt stavby zámku a kostela“ a „Jaroměřické baroko“, březinolog František Jech se rozepsal o Otokarovi Březinovi a hudbě na jaroměřickém zámku a Jan Podveský se zabýval osudy sv. Markéty, panny a mučednice, jíž byl chrám sv. Markéty v Jaroměřicích zasvěcen.

Při hledání pramenů k pracím pro Jaroměřický památník došlo k situaci, se kterou se ředitel Fišer bohužel setkával docela často. Josef Fišer požádal při hledání pramenů o pomoc Aloise Plichtu,³⁵⁴ který působil jako archivář a vlastivědný

³⁵⁰ První jaroměřický hřbitov se rozkládal kolem kostela. 1631 byl založen nový hřbitov za horním rynkem. TAMTÉŽ, s. 73.

³⁵¹ Řád servitů založilo roku 1233 sedm vznešených a bohatých florentských kupců. Schválen byl roku 1249. Do Jaroměřic povolal servity v roce 1675 Jan Antonín z Questenberka. Nechal jim vystavět klášter, jehož stavba byla dokončena v roce 1679. Mezi servity vynikli někteří jako malíři, hudebníci, stavitelé, básníci. Podrobněji viz A. Plichta, *Jaroměřicko I.*, s. 77.

³⁵² Zavření kláštera bylo výsledkem josefínských reforem. J. FIŠER, *Ostatní církevní stavby*, s. 57.

³⁵³ Vojslav byl utopen majitelem panství Smilem z Lichtenburku. TAMTÉŽ, s. 86.

³⁵⁴ Alois Plichta (1905 – 1993) byl archivářem, vlastivědným spisovatelem a právníkem v Brně. Narodil se v Šebkovicích. Studoval gymnázium v Moravských Budějovicích a poté práva na Karlově univerzitě. Přispíval do časopisu Tvar, který spoluzakládal a řídil. Kromě toho publikoval i v dalších časopisech, například Umění nebo Vlastivědný věstník moravský. Redigoval sborníky, publikoval v časopisech, cestoval. Bylo vydáno také několik jeho knižních publikací, např. „Kostely a kaple

pracovník v Brně. Alois Plichta, který se sám podrobnou historií Jaroměřic zabýval, se obrátil na svého známého archiváře a obecního tajemníka Janíčka v Jaroměřicích. Ten archiv města pořádal a věděl, co v něm je. Archivář Fišerovi oznámil, že seznam spisů, které od něj požaduje už město nevlastní. V roce 1873 zdejší městská rada pro nedostatek místa na radnici prodala všechny „staré papíry“ – tak se říkalo archiváliím - firmě J. F. Kubeš v Třebíči na balení a tehdy pravděpodobně byly odvezeny do Třebíče a zničeny i spisy, které Josef Fišer hledal.³⁵⁵

VI.1.2 Práce přesahující regionální zaměření

Josef Fišer postupně rozšiřoval pole svého bádání i na problémy týkající se dějin Moravy jako celku. Sem patří zejména jeho dnes nejvíce oceňovaná práce z moravských hospodářských dějin „Lánové vizitace na Moravě v 17. století“, která vycházela nejprve od roku 1932 v Časopise Matice Moravské.³⁵⁶ Problémem se již před Fišerem zabývali František A. Slavík a Jan Heidler, ale spolehlivý obraz obou vizitací podal teprve Josef Fišer, přičemž poukázal i na vážné omyly svých předchůdců. Položil tu základ moravského berního systému po třicetileté válce. Fišer řešil mimo jiné i otázku pojmu „moravského lánu“, ukázal, že je to jednak skutečná polní míra různé velikosti, ale i berní jednotka, na kterou jsou převáděni též řemeslníci, výčepníci, Židé a podobně.

Další významnou prací přesahující Fišerovo původní úzké regionální zaměření jsou „Selské nepokoje na Moravě v roce 1775,“³⁵⁷ uveřejněné v Časopise pro dějiny venkova. V práci se zabýval poměry na 23 panstvích. Fišer se pokoušel osvětlit, jaký

velkomeziříčské“, „Jaroměřicko“, „Tajemství času“ (o Jakubovi Demlovi). Zemřel 29. října 1993 v Brně. E. JENERÁL, *Soupis biografí*, s. 69.

³⁵⁵ Ve 20. letech vydával tento časopis Okresní osvětový výbor pro Znojmo a okolí. Jeho hlavním redaktorem byl Stanislav Marák. Mezi zakladatele časopisu patřil také František Vidomec, žák Jaroslava Palliardiho.

³⁵⁶ J. FIŠER, *Lánové vizitace na Moravě v 17. století*, ČMM 56, 1932, s. 59 – 100, 389 – 431, 57, 1933, s. 158 – 179. Recenzi zabývající se „Lánovými vizitacemi“ uveřejnil Jaroslav Novotný v ČsČH. Jaroslav Novotný, *Lánové vizitace na Moravě*, ČsČH 40, 1934, s. 166.

³⁵⁷ J. FIŠER, *Selské nepokoje na Moravě roku 1775*, Časopis pro dějiny venkova 22, 1935, č. 1, s. 49 – 64; č. 2, s. 155 – 171.

byl ohlas českého selského povstání na Moravě.³⁵⁸ Využil přitom prameny guberniální registratury zemského moravského archivu. Nepokoje na Moravě propukly podle Fišera většinou z nesprávného domnění sedláků, že byl zrušen robotní patent z roku 1738 a pro kruté jednání panských úředníků. Vzpoury měly vesměs mírný průběh, bouřlivěji probíhala vzpoura pouze na panství v Lesonicích,³⁵⁹ na kterém vládly velmi bezúspěšné podmínky hned po třicetileté válce.³⁶⁰ O historii selské vzpoury v Lesonicích se rozepsal Fišer nejpodrobněji.

VI.2 Nevydané práce

Více jak polovina Fišerových prací zůstala v rukopise. Poznámky se bohužel nezachovaly v kompletním stavu. Staly se předmětem „zájmu“ některých badatelů, kteří si je přivlastnili.

Kromě hotových děl připravených k vydání a nedodělaných článků a prací najdeme v pozůstalosti opisy celé řady pramenů, které hodlal Fišer zřejmě vydat. Fišer strávil v archivech opravdu velmi mnoho času a poctivě opisoval všechny podle něj důležité listiny. Některé jeho poznámky jsou v němčině, francouzštině nebo latině, kterou Fišer výborně ovládal. Mezi nevydanými pracemi nalezneme také značné množství výpisků z odborných časopisů k historii.

Nevydané poznámky, které se nachází ve Fišerově pozůstalosti, jsou poměrně rozmanité. V jeho pozůstalosti nalezneme například studijní materiál o procesu s knězem Mikulášem Drábíkem. Drábík³⁶¹ pocházel z měšťanské rodiny a pravděpodobně byl spolužákem Jana Amose Komenského na přerovské bratrské

³⁵⁸ Selským povstáním se předtím zabýval historik Rudolf Dvořák. R.DVOŘÁK, *Poslední robotní vzpoura na Moravě roku 1821*, Brno 1907.

³⁵⁹ Lesonické panství vlastnil od roku 1772 František hrabě Nadásdy, syn věhlasného vojevůdce a maršála Marie Terezie. Byl manželem jedné z dcer Karla Rudolfa Aichpichla, předchozího vlastníka.

³⁶⁰ Roku 1672 tam stálo jen 48% domů. Lánici a pololánici museli robotovat s potahem po všechny dny v týdnu a od sv. Jiří do sv. Václava ještě jednou osobou pěší na ruční práce. Čtvrtníci a chalupníci robotovali ručně po tři dny v týdnu. Všichni museli kromě toho odvádět peněžitou činži, platy z kopanin a luk, desátek, drůbež, vejce, lískové oříšky, smrže, kmín, pšádlo. Josef Fišer, *Selské nepokoje*, s. 55.

³⁶¹ Nazýval se též Drábik, latinsky Drabicius.

škole. Oba byli ve stejnou dobu, v roce 1616, vysvěceni na kněze.³⁶² Josef Fišer se zaměřil na průběh procesu vedeného s Mikulášem Drábíkem. Ten byl jako osmdesátiletý stařec popraven před branami dnešní Bratislavy. Důvodem byla jeho „protipapežská a protihabsburská proroctví“.

Fišer orientoval svoji pozornost také na první Wallisy vládnoucí v Mor. Budějovicích.³⁶³ Wallisové byli dalším z rodů vlastnicích město. Před nimi patřilo město rodu Schaumburků. Wallisové vlastnili zámek a další nemovitosti až do roku 1928, kdy vše zdělila hraběnka Anna Marie Schaffgotschová, rozená Salmová.³⁶⁴

Ve Fišerově pozůstalosti zůstala taktéž řada nevydaných poznámek týkajících se dějin města Jaroměřic nad Rokytnou.³⁶⁵ Zabýval se především prameny uloženými v Zámeckém archivu v Jaroměřicích. Josef Fišer se zaměřil například na poddanství na jaroměřickém panství a na robotní vzpuru vypuknuvší v roce 1821.³⁶⁶ Předmětem jeho zájmu se staly také jaroměřické matriky, jaroměřický děkanát a v neposlední řadě historie školství v Jaroměřicích a v okolních obcích patřících k jaroměřickému panství.

Školství bylo tématem, kterým se Fišer poměrně intenzivně zabýval. Jeden celý karton ve Fišerově pozůstalosti je zaplněn poznámkami o historii škol v okrese. Zabýval se rovněž dějinami tereziánské reformy a jejím ohlasem na Moravskobudějovicku.

Dále se v jeho pozůstalosti nachází spousta drobných studií, které naznačují Fišerovu snahu o zachycení dějin celého okresu. Jde například o studijní materiály ke

³⁶² Drábík se stal správcem sboru jednoty bratrské ve Valašském Meziříčí a po bělohorské porážce našel útočiště v povážské Lednici. Od konce třicátých let míval "vidění", při nichž prorokoval zkázu Habsburků a papežské stolice, osvobození českého národa a návrat exulantů do vlasti. Jeho vrstevníci, včetně členů jednoty bratrské ho označovali za člověka ničemné povahy, lakotného vyděrače peněz, vrtkavého a mstivého opilce. V nepřičetném stavu míval rozličná vidění, která oznamoval jako neomylná proroctví světu. Drábík nakonec zaplatil za svá protihabsburská a protipapežská proroctví a jejich šíření životem. SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 101, kart. 21.

³⁶³ Wallisům prodala panství v roce 1736 hraběnka Marie Anna z Klenového. Novým majitelem se stal František Václav Wallis, tajný rada, komorník, generál, polní maršál, plukovník pěšího pluku a velící generál v knížectví sedmihradském. TAMTÉŽ, inv. č. 102, kart. 9.

³⁶⁴ Hraběnka byla majitelkou až do roku 1945. R. FIŠER – J. JANÁK a kol., *Dějiny*, s. 189.

³⁶⁵ SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 86, kart. 13.

³⁶⁶ 1821 vypukla v Jaroměřicích robotní vzpouza, která zachvátila postupně i značnou část znojemského kraje.

kostelům, kaplím, hřbitovům, konfiskovaným statkům,³⁶⁷ farním matrikám, nekatolickým a katolickým duchovním a lékařům v Budějovicích a studijní materiály k moravskobudějovickým katastrům. Najdeme zde i výpisky týkající Jemnice a jejího soudního okresu a městečka Vratěním, Hostimi, Jakubova a výpisky z dějin několika malých obcí jemnického okresu.³⁶⁸

Ve Fišerově pozůstalosti se nachází odhadem asi 50 svazků nevydaných a vydaných poznámek. Mnozí autoři článků zabývajících se Fišerovým dědictvím litovali nezveřejnění Fišerovy pozůstalosti a doporučovali souhrnné nebo alespoň částečné vydání jeho prací. Jediným, kdo se toho však zatím odvážil, byl Fišerův žák Gracián Chaloupka. Chaloupka publikoval z Fišerovy pozůstalosti „Velkostatek Nové Syrovice v době bělohorské“.³⁶⁹ Měl v úmyslu navázat na Josefa Fišera a dokončit vlastivědu moravskobudějovického soudního okresu. Ale i jemu bylo dokončení práce znemožněno. Zemřel 22. září 1976.³⁷⁰

³⁶⁷ Jedná se o výpisy z fondu Archivu pražského hradu o konfiskovaných statcích na Moravskobudějovicku. SOKA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 106, kart. 22.

³⁶⁸ V pozůstalosti se nachází historie těchto obcí: Jiratice, Kostníky, Lomy, Louka, Lovčice, Lubnice, Merhartice, Mlad'oňovice, Oponěšice, Ostojkovice, Pálovice, Pivonice, Plavčovice, Police, Polička, Psáře, Rácovice, Slavíkovice, Radotice, Třebelovice, Třebětice, Újezdec, Zbraslavice. TAMTÉŽ, kart. 20, inv. č. 98.

³⁶⁹ J. FIŠER – G. CHALOUPKA, *Velkostatek Nové Syrovice v době bělohorské*, Vlastivědný věstník moravský 17, 1965, s. 168 – 182.

³⁷⁰ E. JENERÁL, *Soupis osob*, s. 124.

ZÁVĚR

Na základě prostudovaných pramenů a literatury jsem se pokusila vytvořit portrét PhDr. Josefa Fišera. Jeho přínos pro město Mor. Budějovice a okolí byl značný. Je nutné na něj pohlížet v první řadě jako na pedagoga a ředitele gymnázia. Funkci ředitele moravskobudějovického gymnázia vykonával dlouhých sedmadvacet let. Kromě toho, že byl oblíbeným středoškolským pedagogem, však působil i ve veřejném životě města Mor. Budějovice a byl aktivním členem řady spolků. Jeho veřejná práce byla rovněž velmi záslužná a rozhodně ji nelze podceňovat.

V neposlední řadě vynikl i jako regionální historik, jemuž vděčí bývalý moravskobudějovický okres za přiblížení svých dějin. Je obdivuhodné, že při poctivé pedagogické i veřejné práci, stihl Josef Fišer nashromáždit tolik archivního materiálu a sepsat takové množství spisů. Po Fišerovi zbylo obdivuhodné historické dílo, přestože byl historikem amatérem. Jeho vědecké založení mu nedovolilo v tomto amatérismu setrvat. Vlastní pílí si osvojil potřebné znalosti historické metody. Přestože nebyl studovaným historikem, nýbrž přírodovědcem, dosáhl pozoruhodných úspěchů a jeho práce byly přijímány vesměs s uznáním. Trvalo velmi dlouhou dobu, vlastně až do roku 1995, než na Fišera navázal kolektiv historiků, kteří znovu sepsali dějiny města Mor. Budějovice. Čerpali přitom hojně z Fišerových drobných prací.

V dnešní době zůstává Josef Fišer bohužel poněkud ve stínu svého známějšího kolegy, historika a březinologa, Františka Jecha. Souvisí to jistě do značné míry s tím, že zatímco Jechovy práce jsou spíše populárně naučné, tedy určené pro širší veřejnost, Fišer se zabýval problémy mnohem hlouběji, podrobněji, což bylo na úkor čtivosti a zábavnosti některých jeho prací. Jeho práce byly určeny spíše pro odborníky. Přesto na něj město Mor. Budějovice a jeho obyvatelé nezapomněli. V roce 2004 si město i regionální tisk připomněly 60. výročí jeho úmrtí. Při této příležitosti byla zmíněna jeho záslužná činnost, kterou pro město vykonal.

Tato diplomová práce usiluje v první řadě o objektivní zachycení životních osudů a historické tvorby Josefa Fišera. Je v ní také zmínka o Fišerově člancích a dílech, které nikdy nevyšly tiskem. Tyto práce jsou uloženy ve Fišerově osobním fondu. Jedná se především o práce zachycující dějiny moravskobudějovického

okresu, které napovídají, že měl Josef Fišer v úmyslu napsat vlastivědu celého moravskobudějovického okresu. Charakteristika a hodnocení Fišerova díla v této diplomové práci vycházely z komplexního pohledu na jeho historickou tvorbu a netýkaly se detailnějších obsahových rozborů. Pro zachycení Fišerovy historické tvorby bylo použito zejména tématické a chronologické hledisko. V diplomové práci bylo užito přímé metody jako správného postupu historického bádání. O biografické metodě zde nelze hovořit. Život jedince je zde vylíčen pouze s cílem vyložit jeho život ve všech souvislostech.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY:

Prameny:

SOkA Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, fond Josef Fišer.

SOkA Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, fond František Jech.

SOkA Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, fond Gymnázium Moravské Budějovice.

Archivní pomůcky:

NOVÁČKOVÁ, E., *Josef Fišer. Inventář fondu uloženého v SOkA Třebíč*, Třebíč 2000.

Literatura :

BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M., *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960 XII.*, Brno 1990.

BARTUŠEK, S., *Jak v Budějovicích bejvávalo*, Moravské Budějovice 2004.

BINDER, H.– KŘIVOHLAVÁ, B.– VELEK, L. (edd.), *Místo národních jazyků ve výchově, školství a vědě v habsburské monarchii 1867 – 1918*, Praha 2003.

BLÁHOVÁ, K.– PETRBOK, V. (edd.), *Vzdělání a osvěta v české kultuře v 19. století*, Praha 1997.

BUDÍNSKÝ, J., *Morava za války. Ze vzpomínek na domácí odboj*, Brno 1936.

ČERMÁKOVÁ, M., *Regionální osobnosti, výběr*, Třebíč 1995.

DVOŘÁK, R., *Dějiny Moravy*, Brno 1906.

GEBHART, J., - KUKLÍK, J., *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996

HANZALOVÁ, J., *Soupis osobních písemných pozůstalostí a rodinných archivů v České republice*, Praha 1997.

HELPERT, V., *Hudební barok na českých zámcích. Jaroměřice za hraběte Jana Adama z Questenberka (+ 1752)*, Praha 1916.

- HOSÁK, L. - ŠRÁMEK, R., *Místní jména na Moravě a ve Slezsku I.*, Praha 1970.
- HOSÁK, L., *Přehled historického místopisu Moravy a Slezska v období feudalismu do roku 1848. Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960 I.*, Ostrava 1967.
- HOSÁK, L., *Historický místopis země Moravskoslezské*, Praha – Brno 1938.
- INDRA, F. (ed.), *Sborník vlastivědných statí o politickém okrese Moravskobudějovickém*, Moravské Budějovice 1927.
- JANÁK, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. – DOBEŠ, J., *Dějiny správy v českých zemích. Od počátku státu po současnost*, Praha 2005.
- JECH, F., *Obrázky z dějin Moravských Budějovic*, Moravské Budějovice 1925.
- JECH, F., *Soupis osob literárně, vědecky neb umělecky činných, které se v okrese mor. budějovickém narodily, neb v něm žily*, Moravské Budějovice 1927.
- JECH, F., *Nástin dějin Moravskobudějovicka a Jemnicka*, Moravské Budějovice 1927.
- JECH, F., *Činnost Společnosti Ot. Březiny v Jaroměřicích n. Rokytinou v prvním pětiletí*, Jaroměřice nad Rokytinou 1935.
- JENERÁL, E., *Moravskobudějovičtí židé*, Moravské Budějovice 1987.
- JENERÁL, E., *Soupis biografí z Moravskobudějovicka*, Moravské Budějovice 1994.
- JINDRA, Z., *První světová válka*, Praha 1984.
- KÁRNÍK, Z., *České země v éře první republiky (1918 – 1938) I*, Praha 2000.
- KŘIVSKÝ, P., *Literární pozůstalost. Jindřich Šimon Baar (1867 – 1925)*, Praha 1976.
- KUBÍČEK, J., *Bibliografie novin a časopisů na Moravě a ve Slezsku v letech 1918 – 1945*, Brno 1989.
- KUBÍČEK, J., - BEDNÁŘOVÁ, V. – DVOŘÁKOVÁ, J., *Bibliografie okresu Třebíč*, Brno 1986.
- KUBÍČEK, J. – RIEDL, M., *Bibliografie periodik Jihomoravského kraje*, Brno 1990.
- KUTNAR, F. – MAREK, J., *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 1997.
- LÁZNIČKA, Z., *Moravská města*, Brno 1948.

LEŽÁK, L., *Moravskobudějovicko v odboji v letech 1938 – 1945*, Moravské Budějovice 1997.

MAREK, O., *Nový soupis osob vědecky nebo umělecky činných, které se v bývalém okrese moravskobudějovickém narodily nebo v něm žily*, Moravské Budějovice 1985.

OLIVOVÁ, V., *Dějiny první republiky*, Praha 2000.

OLIVOVÁ, V., *Československé dějiny 1914 – 1939 I.*, Praha 1991.

Památce moravskobudějovických Židů, Moravské Budějovice 2006.

PLICHTA, A., *Jaroměřicko. Dějiny Jaroměřic nad Rokytnou a okolí*, I. II., Třebíč 1994.

RŮŽIČKA, Z., *100 let gymnázia Zábřeh*, Zábřeh 1996.

SEDLÁK, J., *Moravské Budějovice*, Brno 1970.

SEDLÁK, J., *Jaroměřice nad Rokytnou. Státní zámek, město a památky v okolí*, Praha 1972.

SMUTNÝ, B., *Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě: Dačicko, Jemnicko, Slavonicko, Telčsko*, Dačice 2000.

ŠEDIVÝ, I., *Češi, české země a velká válka (1914 – 1918)*, Praha 2003.

TEPLÝ, F. – BAAR, Š. J., *Klenčí, městečko na Chodsku*, Praha 1909.

TEPLÝ, F., - BAAR, Š. J., *Chodsko*, 1926.

TEPLÝ, F., *Ze života J. Š. Baara*, Praha 1937.

VOŠÁHLÍKOVÁ, P., *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.*, Praha 1996.

WURMOVÁ, M., *Soupis moravských novin a časopisů z let 1848 – 1918*, Brno 1955.
Zábřeh – 750 let, Zábřeh 2004.

Diplomové práce:

KARPIŠKOVÁ, L., *Politické dějiny Moravských Budějovic v letech 1848 – 1918* (Diplomová práce), FF MU Brno, Brno 1995.

ŠVEJDOVÁ, M., *Dějiny Jaroměřic nad Rokytnou v letech 1918 – 1938* (Diplomová práce), FF MU Brno, Brno 1996.

VALOVÁ, E., *Spolkový život v Moravských Budějovicích v letech 1848 – 1918* (Diplomová práce), FF MU Brno, Brno 1994.

Články z periodik a sborníků:

- BOUDAR, F., *Politická orientace západní Moravy*, Západní Morava 6, 1929, s. 100 – 109.
- DOLEŽEL B., *Život a dílo Františka Jecha*, Naším krajem 1, 1990, č. 2, s. 36 – 39.
- DOLEŽEL B., *Dr. Josef Fišer*, Naším krajem 3, 1991, č. 2, s. 45.
- FILIPOVÁ, M., *Národní výbory na Moravskobudějovicku v roce 1918*, Vlastivědný zpravodaj, 1965, č. 3, s. 11 – 14.
- GOLDHAMMER, F., *Zemřel učitel a organizátor*, Od Horácka k Podyjí 14, 1938, č. 4, s. 37 – 39.
- CHALOUPKA, G., *Za ředitelem dr. Josefem Fišerem*, Vlastivědný věstník moravský 10, 1955, s. 27 – 29.
- CHALOUPKA, G., *Ředitel dr. Josef Fišer jako historik*, Vlastivědný věstník moravský 22, 1970, s. 351 – 353.
- HÁJEK, Z., *Josef Fišer*, Naše věda 24, 1946, s. 106.
- HOSÁK, L., *K počátkům měst na jihozápadní Moravě*, Historica 15, 1964, s. 118.
- KVÍZ, J., *St. Marák a Moravské Budějovice*, Od Horácka k Podyjí 14, 1938, č. 4, s. 37 – 39.
- JECH, F., *Dr. Josef Fišer, první ředitel moravskobudějovického gymnázia*, Kulturní zpravodaj jihozápadní Moravy I., č. 2, 1938, s. 1-5.
- JECH, F., *Dílo Dra Josefa Fišera*, Od Horácka k Podyjí 14, 1938, č. 4, s. 81 – 83.
- JIČÍNSKÁ, L., *K 60. výročí úmrtí Josefa Fišera*, Západní Morava 8, 2004, s. 239 – 240.
- JIČÍNSKÝ, P., *Tucet desetiletí od narození Františka Jecha a tři desítky let jeho moravskobudějovického kronikaření*, Západní Morava 8, 2004, s. 241 – 242.
- NOVÁČKOVÁ, E., *K 40. výročí úmrtí Františka Jecha, významného vlastivědného pracovníka a regionálního historika*, Západní Morava 4, 2000, s. 213 – 214.
- NOVÁK, J., *Hospodářsko – politická situace Moravskobudějovicka v 80. a 90. letech minulého století*, Zpravodaj Mor. Budějovice 1976, leden, s. 6 – 7.
- NOVOTNÝ, J., *Lánové vizitace na Moravě v 17. století*, ČČH 40, 1934, s. 6.
- PELIKÁN, J., *Josef Fišer*, Od Horácka k Podyjí 14, 1938, č. 3, s. 81-83.

POLÁČEK, L., *Příspěvek k poznání počátků Moravských Budějovic*, Vlastivědný věstník moravský 41, 1989, s. 218.

JECH, F., *Josef Fišer*, Časopis Společnosti přátel starožitností 46, 1938, s. 61-62.

SMETANOVÁ, L., Čtenářsko – pěvecký a ochotnický spolek Budivoj v Mor. Budějovicích – Zrození, život a zánik, Západní Morava 3, 1999, s. 5 - 9.

SVOBODA, J., *K významnému výročí našeho města*, Zpravodaj Mor. Budějovice, 1981, únor, s. 15 – 17.

ŠEBÁNEK, J., *Dr. Josef Fišer, nekrolog*, ČMM 66, 1946, s. 84.

ŠUSTA, B., *František Jech. Historik a zakladatel Krajinského muzea*, Od Horácka k Podyjí 1, 2001, č. 3, s. 1 – 2.

UHLÍŘ, J., *O přítomnosti a budoucnosti muzea v Moravských Budějovicích*, Zpravodaj Mor. Budějovice 1978, leden, s. 15.

VIGNATIOVÁ, J., *Jaroslav Palliardi – padesát let od smrti*, Vlastivědný věstník moravský 24, 1974, s. 94.

Internetové adresy:

<http://cs.wikipedia.org>

SEZNAM ZKRATEK:

apod. a podobně

atd. a tak dále

b. m. bez místa

b. r. bez roku

ČMM Časopis Matice moravské

čsl. československý

f. fond

inv. č. inventární číslo

kart. Karton

M. B. Moravské Budějovice

např. například

nar. narozen/a

nestr. nestraněno

pob. pobočka

resp. respektive

s. strana

sign. signatura

SOA Státní oblastní archiv

SOkA Státní okresní archiv

srov. Srovnej

tzv. tak zvané

viz. podívej na

VVM Vlastivědný věstník moravský

SEZNAM PŘÍLOH

Textové přílohy

Příloha č. 1: Bibliografie prací Josefa Fišera.

Příloha č. 2: Seznam časopisů a sborníků, ve kterých Josef Fišer publikoval.

Obrazové přílohy

Příloha č. 3: Josef a Anna Fišerovi v roce 1894 (SOkA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 111, kart. 24).

Příloha č. 4: Josef Fišer ve svém učitelském kabinetu v Zábřehu v roce 1903. Fišerův autoportrét (TAMTÉŽ).

Příloha č. 5: Josef Fišer před rodným domem v Klenčí v roce 1938 (TAMTÉŽ).

Příloha č. 6: Ředitel Fišer při hospitaci na gymnáziu v Moravských Budějovicích v roce 1920 (TAMTÉŽ).

Příloha č. 7: Josef Fišer jako řečník při pohřbu starosty Josefa Indry v roce 1935 (TAMTÉŽ).

Příloha č. 8: Profesorský sbor moravskobudějovického gymnázia v roce 1915. Profesorský sbor v roce 1936 (TAMTÉŽ).

Příloha č. 9: Pohřeb Josefa Fišera 21. prosince 1944 (TAMTÉŽ).

Příloha č. 10: Fišerův pomník na hřbitově v Moravských Budějovicích (Osobní archiv autora).

Příloha č. 11: Chrám sv. Jiljí v Moravských Budějovicích. Náměstí v Moravských Budějovicích (TAMTÉŽ).

Příloha č. 12: Výkaz o studiu na vysoké škole (SOkA Třebíč, pob. M. B., f. J. Fišer, inv. č. 3, kart. 1).

Příloha č. 13: Dopis od laboranta Stanislava Růžka z roku 1901 (TAMTÉŽ, inv.č. 48, kart. 4).

Příloha č. 14: Dopis od Jindřicha Šimona Baara z 25. února 1909 (TAMTÉŽ).

- Příloha č. 15: Lístky z první světové války adresované Josefu Fišerovi (TAMTÉŽ).
- Příloha č. 16: Přání k jmeninám od historika Rudolfa Dvořáka (TAMTÉŽ).
- Příloha č. 17: Průkaz člena spolku Budivoj. Průkaz zakládajícího člena Matice moravské v Brně (TAMTÉŽ, inv. č. 1, kart. 1).
- Příloha č. 18: Vysvědčení o absolvování archivního kurzu v Praze. (TAMTÉŽ, inv. č. 109, kart. 23).
- Příloha č. 19: Doklad o jmenování Josefa Fišera konzervátorem Státního památkového úřadu v Brně (TAMTÉŽ, inv. č. 110).
- Příloha č. 20: Blahopřání k šedesátinám od Společnosti přátel starožitností čsl. v Praze (TAMTÉŽ, inv. č. 113, kart. 24).
- Příloha č. 21: Blahopřání k šedesátinám od Společnosti Otokara Březiny v Jaroměřicích nad Rokytnou (TAMTÉŽ).
- Příloha č. 22: Blahopřání k šedesátinám od Dr. Josefa Macka (TAMTÉŽ).
- Příloha č. 23: Stránka z Fišerova rukopisu o rodu Valdštejnů v Mor. Budějovicích (TAMTÉŽ, inv. č. 72, kart. 9).
- Příloha č. 24: Kondolence k úmrtí Josefa Fišera od Společnosti přátel starožitností (TAMTÉŽ, inv. č. 114, kart. 24).

Textové přílohy

Příloha č. 1

BIBLIOGRAFIE PRACÍ JOSEFA FIŠERA

- 1900** *Kraj žuly a povaha sousedních hornin u Vltavy nad Sv. Jánskými proudy*, Věstník české společnosti nauk 1900, 1901, s. 1 – 52.
- 1902** *Datolit pod Lišticí u Berouna*, Věstník české společnosti nauk, 1902, s. 53 – 100 (společně s Dr. Františkem Slavíkem).
- 1903** *Datolith unterhalb Lištic bei Beroun*, Zentralblatt für Mineralgie 3, 1903, s. 55 – 102.
- 1926** *Z památek po židech mor. Budějovických v 16. století*, Od Horácka k Podyjí 3, 1926, č. 8, s. 117 – 123.
Památka M. Jana Husa v městských knihách m.b., Od Horácka k Podyjí 3, 1926, č. 10, 153 – 160.
- 1927** *Budějovičtí a dluhy Zdeňka z Valdštejna*, Od Horácka k Podyjí 4, 1927, č. 7, s. 101 – 107.
Držitelé domů v M. Budějovicích r. 1587, Od Horácka k Podyjí 4, 1927, č. 7, s. 20 – 22.
- 1928** *Náš ústav v prvním desetiletí republiky*, in: Sedmnáctá výroční zpráva reálného gymnázia v Mor. Budějovicích za školní rok 1927 – 1928, Mor. Budějovice 1928, s. 11 – 21 (společně s Františkem Jechem).
Geschichte der Juden in Mährisch Budwitz. Die Juden und Judengemeiden Mährens in Vergangenheit und Gegenwart, Brno 1928.
- 1928 –**
- 1929** *Mor. Budějovice ve sporu s Rudolfem Jindřichem ze Schaumburka ve 2. polovině 17. století. Příspěvek k dějinám a místopisu města Mor. Budějovic*, Od Horácka k Podyjí 5, 1928, č. 3, s. 17 – 21, 49 – 54, 91 – 100, 129 – 141; 6, 1929, č. 4, s. 13 – 17, 38 – 43, 82 – 89.

- Stavba zámku m.budějovického v letech 1666 – 1672.* in: Osmnáctá výroční zpráva reálného gymnázia v Mor. Budějovicích za školní rok 1928 – 1929, Mor. Budějovice 1929, s. 7 – 35.
- 1929** *Z kroniky požárů v Mor. Budějovicích,* in: František JECH (ed.), Památník hasičské župy m.-budějovické, Mor. Budějovice 1929, s. 18 – 31.
- 1929** *Kdy zpusťla ves Trpičovice?,* Od Horácka k Podyjí 7, 1929, č. 4, s. 130 – 146.
- 1930** *Kronika tak zvaná Chudánkova a jiné dochované paměti města Mor. Budějovic I. Kronika tak zvaná Chudánkova,* in: Devatenáctá výroční zpráva státního reálného gymnázia v Mor. Budějovicích za školní rok 1929 – 1930, Mor. Budějovice 1930, s. 5 – 55.
- Založení vsi Nimpšova na panství novosyrovickém u Mor. Budějovic roku 1785,* in: Ročenka městské spořitelny v Mor. Budějovicích na rok 1930, Mor. Budějovice 1930, s. 1 – 16 (v roce 1930 vyšlo též jako samostatný otisk).
- 1931** *Kaple a letohrádek na hoře sv. Víta u Mor. Budějovic,* in: Ročenka městské spořitelny v Mor. Budějovicích na rok 1931, s. 5 – 14.
- Kronika tak zvaná Chudánkova a jiné dochované paměti města Mor. Budějovic II., Dvoje Paměti ze sbírky Pešínovy,* in: Dvacátá výroční zpráva státního reálného gymnázia v Mor. Budějovicích za školní rok 1930 – 1931, Mor. Budějovice 1931, s. 29 – 96.
- Knihovna Otokara Březiny při státním reálném gymnáziu v Moravských Budějovicích,* in: Dvacátá výroční zpráva reálného gymnázia v Mor. Budějovicích za školní rok 1930 – 1931, Mor. Budějovice 1931, s. 12 – 17.
- Budějovický hrad – panský dvůr – sokolovna,* in: František JECH (ed.), Památník sletu sokolské župy plukovníka Švece v Mor. Budějovicích., Mor. Budějovice 1931, s. 45 – 100.
- 1931-**
- 1932** *Úmrtnost na Budějovicku a Jemnicku za hladu roku 1772,* Od Horácka k Podyjí 9, 1932, č. 4, s. 2 – 7.
- 1932** *Paměti jaroměřického varhaníka a rektora Jana Růžičky 1716 – 1782,* in: Almanach studentského kroužku v Jaroměřicích nad Rokytnou, Jaroměřice nad Rokytnou 1932, s. 9 – 32.

1932–

1933 *Lánové vizitace na Moravě v 17. století. Kritické poznámky*, ČMM 56, 1932, s. 59 – 100, 389 – 431; 57, 1933, s. 158 – 179.

1933 *Chrám sv. Jiljí. Farní chrám sv. Jiljí v Mor. Budějovicích*, Mor. Budějovice 1933.

Osud majetku mor. Budějovického primátora Matouše Milera 1609 – 1613, Zpravodaj městské spořitelny v Mor. Budějovicích, březen 1933, s. 5 – 6.

Jsou vesnice Duchcov a Jiřetice osady zaniklé?, Od Horácka k Podyjí 10, 1933, č. 7, s. 45 – 66.

1934 *Spor pánů z Bukoviny s klášteřem perneckým o patronát hostimského kostela v 14. století*, Od Horácka k Podyjí 11, 1934, č. 5, s. 30 – 33, 59 – 60.

1935 *Soud před blízkovským rychtářem v 17. stol.*, Zpravodaj městské spořitelny v Mor. Budějovicích, únor 1935, s. 5 – 18.

Konec Bratrstva P. Marie Bolestné v M. B., Zpravodaj městské spořitelny v Mor. Budějovicích, říjen 1935, s. 3 – 4.

Selské nepokoje a Moravě roku 1775, Časopis pro dějiny venkova. 22, 1935, č. 1, s. 49 – 64; č. 2, s. 155 – 171.

1936 *Moravskobudějovičtí syndikové*, Zpravodaj městské spořitelny v Mor. Budějovicích, září 1936, s. 5 – 7.

Dvacet pět let čsl. reálného gymnázia v Mor. Budějovicích, in: Pětadvacátá výroční zpráva Státního československého gymnázia v Mor. Budějovicích za školní rok 1935 – 1936, Mor. Budějovice 1936, s. 23 – 35.

Poměry národnostní a kulturní v Mor. Budějovicích před zřízením střední školy, in: Pětadvacátá výroční zpráva Státního československého gymnasia v Mor. Budějovicích za školní rok 1935 – 1936, Mor. Budějovice 1936, s. 5 – 23.

1939 *Chrám sv. Markéty v Jaroměřicích nad Rokytnou*, in: Josef Kapinus, Jan Podveský (edd.), Jaroměřický památník, Jaroměřice nad Rokytnou 1939, s. 9 – 94

Ostatní církevní stavby, in: Josef Kapinus, Jan Podveský (edd.), Jaroměřický památník, Jaroměřice nad Rokytnou 1939, s. 95 – 136.

Patronát, duchovní pastýři, farnost a farníci, in: Josef Kapinus, Jan Podveský (edd.), *Jaroměřický památník, Jaroměřice nad Rokytnou 1939*, s. 137 – 194.

Bibliografie prací Josefa Fišera byla zpracována na základě článků:

CHALOUPKA, G., *Za ředitelem dr. Josefem Fišerem*, *Vlastivědný věstník moravský* 10, 1955, s. 27 – 29.

JECH, F., *Dílo Dra Josefa Fišera*, *Od Horácka k Podyjí* 14, 1938, č. 4, s. 81 – 83.

Příloha č. 2

SEZNAM ČASOPISŮ A SBORNÍKŮ, VE KTERÝCH JOSEF FIŠER PUBLIKOVAL:

Almanach studentského kroužku v Jaroměřicích nad Rokytnou

Časopis Společnosti přátel starožitností

Časopis Matice Moravské (ČMM)

Časopis pro dějiny venkova (ČDV)

Od Horácka k Podyjí

Jaroměřický památník

Památník hasičské župy moravskobudějovické

Výroční zprávy gymnázia v Moravských Budějovicích

Zpravodaj městské spořitelny

Obrazové přílohy

Příloha č. 3

Josef a Anna Fišerovi v roce 1894.

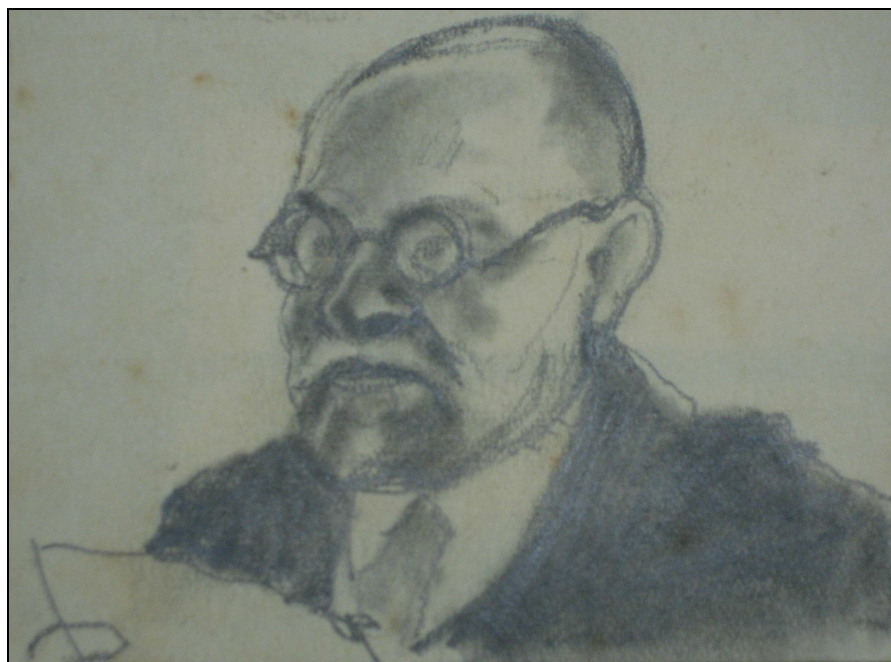

Příloha č. 4

Profesorský kabinet Josefa Fišera v Zábřehu.

Fišerův autoportrét.

Příloha č. 5

Josef Fišer před rodným domem v Klenčí v roce 1938.

..

Příloha č. 6

Ředitel Fišer při hospitaci na gymnáziu v Moravských Budějovicích v roce 1920.

Příloha č. 7

Josef Fišer jako řečník při pohřbu starosty města Josefa Indry.

Příloha č. 8

Profesorský sbor moravskobudějovického gymnázia v roce 1915

Profesorský sbor v roce 1937.

Příloha č. 9

Pohřeb Josefa Fišera 21. prosince 1944.

Příloha č. 10

Fišerův pomník na hřbitově v Moravských Budějovicích.

Příloha č. 11

Chrám sv. Jiljí v Moravských Budějovicích.

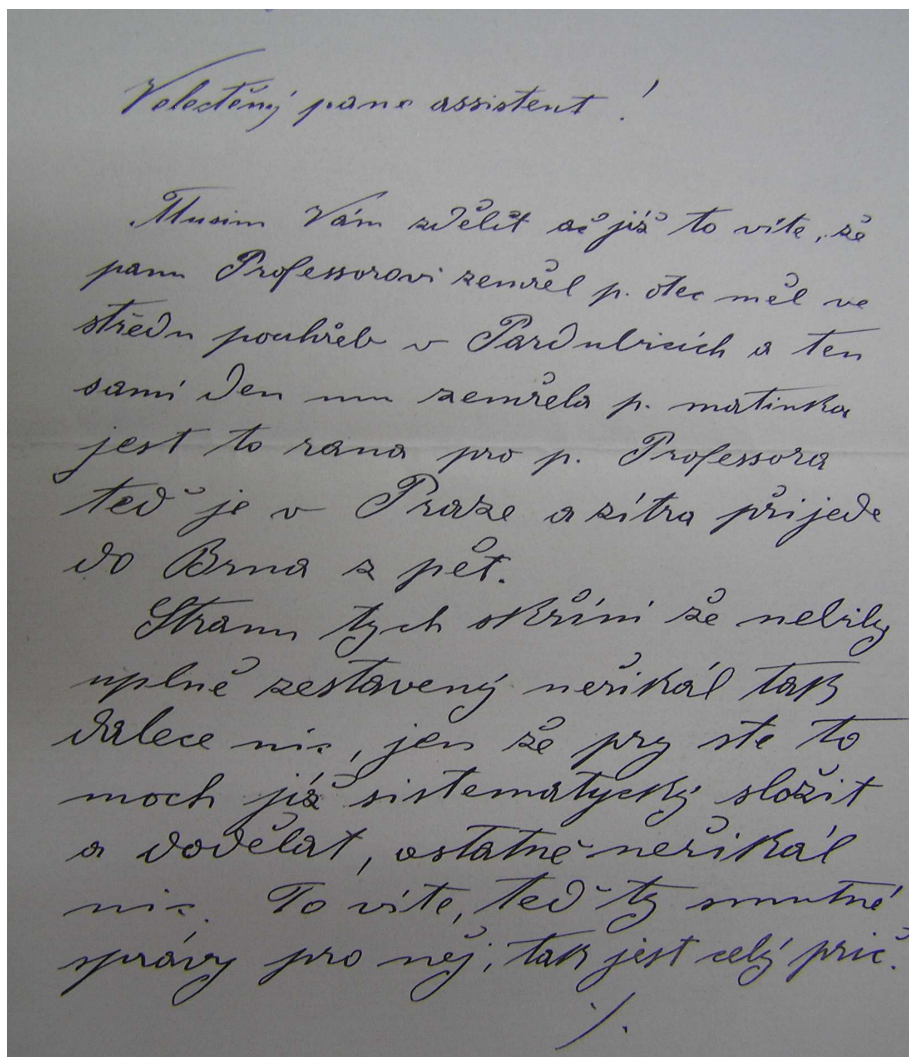

Náměstí v Moravských Budějovicích.

Příloha č. 13

Dopis od laboranta Stanislava Růžka z roku 1901.

Voledněj pane assistant!

Musim vám sdělit ať já to víte, že
pam Professorovi zemřel p. otec měl ve
střední poukřel v Pardubicích a ten
samí den um zemřela p. matinka
jest to rana pro p. Professora
teď je v Praze a zítra přijede
do Brna a pět.

Stran těch strání se melily
uplně zastavenj nežítal tak
dále nic, jen se pry ste to
moch já systematicky složit
a dočelat, ostatně nežítal
nic. To víte, teď ty smutné
správy pro něj; tak jest celý pře.
/.

Příloha č. 14

Dopis od Jindřicha Šimona Baara z 25. února 1909.

Můj obřadný pozdrav profesore,
„post hoc discriminatio rerum“ konečně je monografie Klenci - celá. Ale dalo to práce! Něč mi - joviolám to upřímně - slovkát se mi chtělo hodně všech po léta shromážděný materiál do ohně a spát si kličně slát svoje belletrie - ale vzhledy mi evsi říkalo, že nemajíšemo-li to my - že už to nestluče pak nikolo - a tak jsem zase jeholil po archivech a opíral, až pustky byly. Však určilš. Děkovat ti za tvoji práci neobkují, myslim, že ol'ku ale mne také nenáobíš a nečikáš - jex to jsi svoji študii nepasal pro mne ale pro - své publik'ce.
Práce tvoje - respektive vaše - se mi líbí. Je to zcela tak, jak jsem si to

proklamoval - přeinoje to ovšem trochu
sně - ale také věcně, objektivně a přece
populárně. Nemí třeba na tom měni-
ti ani čárky.

Knihovních 10 separátní otiskování
a nastu Tobě a již kniha zcela vyjela
pauze Ti 5 vyliční gratis - knihárna
mi je přála.

U slostomů děkujeme všem, kteří
nám (Věpřimu a mně) při práci pomohli -
Tebe tedy výstavně neuvědomě -
jesto bude práce tvoje poutěpráma
"U. Fizek" -

My si nové naolebí olobu obra se adm-
címe, ale než "x mlknu do cela" - mu-
sim Ti ještě říci, jak jsem se vždy svolně
usmíval titulů "vysoc olizky ný pan" -
Který's mi tak olizledně obámal. My jsme
se abiziti sobě narva jem - ač vlastně
nevím proč - a snad již už napomněl
jak jsem se vždy parmíval všem kly -
ke ným a klauřým titulům, jest si liolé
lhuč. Pa kolesi kolyzi i literárně sest.

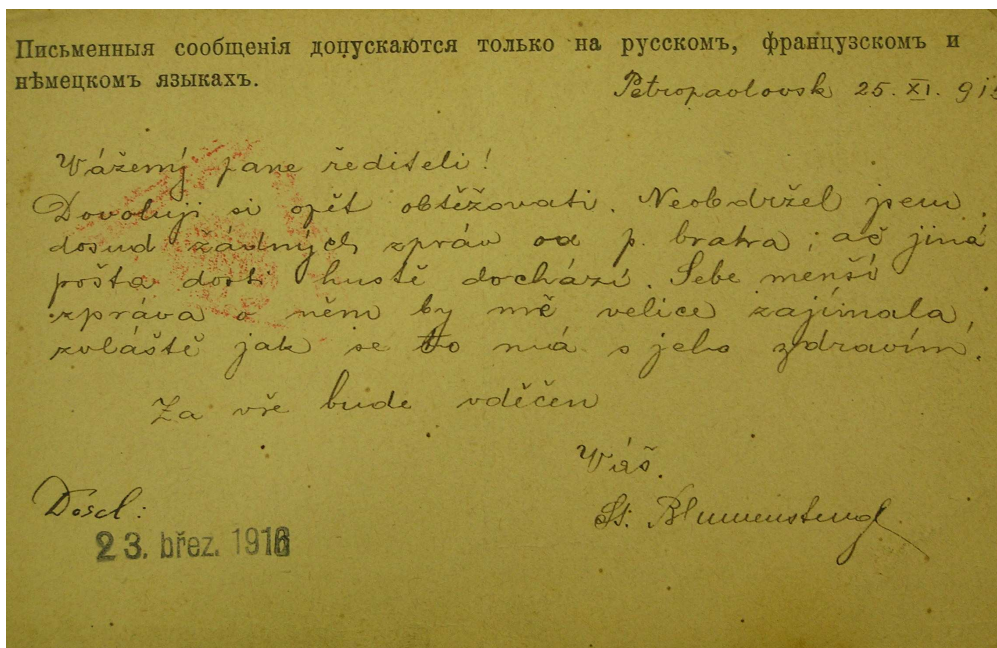
hal jsem kavalér společenské neupří-
mosti - řecké - lži. Myšlim, že na x nej-
člověk i ve svých zcela konvenčních
má si pamatovat přímou a prostou.
Odpuť mi luhu profesorskou - čes-
li - kapucínskou rouchu a buďte-li
psát netěly - tak pis je „paměť fari-
ři“ a svému upřímnému příteli
a krajanu

J. J. Boravovi.

V Kloboučích (Čechy) 25/11. 09.

Příloha č. 15

Pohledy z první světové války adresované Josefu Fišerovi.

27. října 1915.

Slovutný pane učitel,
před jsem Vám již několikrát, z pole
obotněl jsem se školy vyřízení, ale
jak se věci mají, nevím, kolik ještě
zobruďte několik dní trvat, než
mne propustí. Z cesty - ze Lvova - dám
zprávu telegrafickou. Toto vše již píši
po třetí a doufám, že jeden z mých
dopisů přece obdržíte. K. Doma z mých
12 listků obotněli ku př. jen 2. Sem
jde pošta dobře. Vážený zdravím J. Kovár

K. k. Landwehrinfanterieregiment Brünn Nr. 14.

Absender:
Odesílatel:
Nadawca:
Посиляючий:
Mittente:
Pošilatel:
Pošiljač:
Presentator:

Feldpostkorrespondenzkarte.

Kovář,
Jos. Kovár,
Ltr 14. III. Feld-
Kompanie
Feldpost 100.

Slovutný pane
p. n. Josef Fiser,
učitel v. gymnasia
Mähr. Bratwitz

Mähren

Příloha č. 16

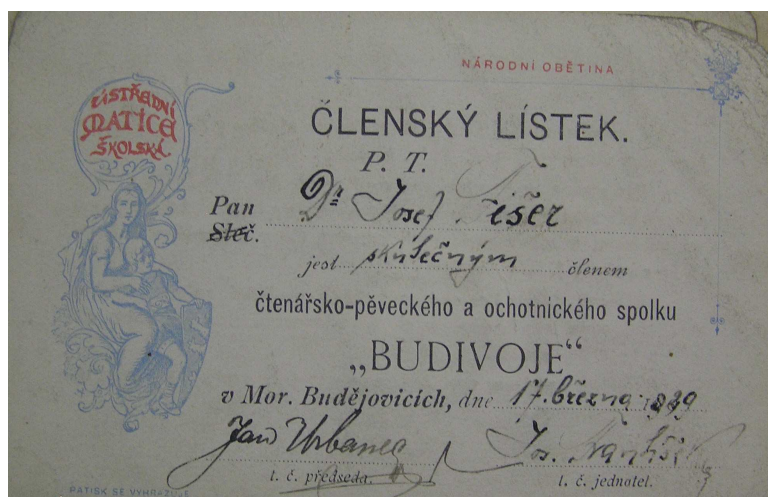
Přání k jmeninám od historika Rudolfa Dvořáka.

✱ Blahý pane kolego! Srdce má přání všeho dobrého
k vašim jmeninám! Tohle vše navážu. Hejnal
bez otázky, odháněl včelky (4) uvozlil, 5. samost do
Krausova. Z kal. vojáka Rucera je v Lublno
při lehké službě, Schüler v Lippin (Týžden),
Jasoluck z vojáka tu a tam podle L. L. je
při v. C. ohrazen, pak poslední jmen. Kři-
stian je prvoltn lehké službě v Praze.
S přátelským pozdravením Kři-
stian 7/1916.

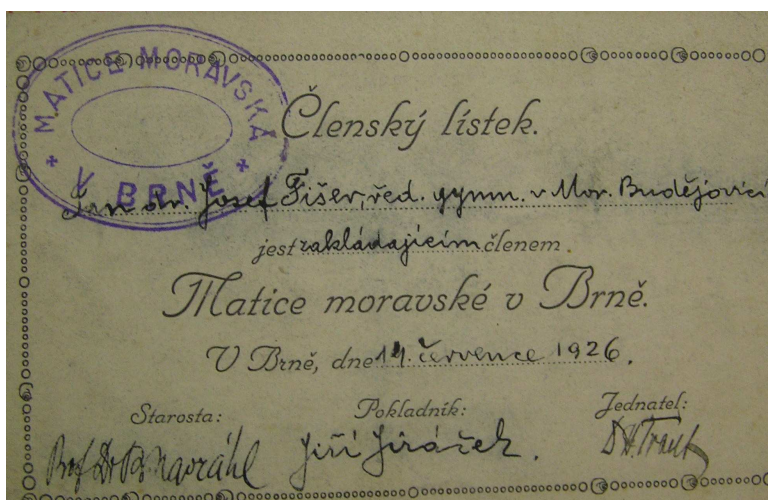
C. k. gymn. ředitel
Rudolf Dvořák,
dopis. člen. Král. Ces. Spol. Nauk.

Příloha č. 17

Průkaz člena spolku Budivoj.

Průkaz zakládajícího člena Matice moravské v Brně.

Příloha č. 18

Vysvědčení o absolvování archivního kurzu v Praze ve dnech 30. března – 1. dubna 1931.

Frekventační vysvědčení.

Pan Dr. Josef Fišer,
Slečna profesor stát. reál. gymnasia v Mor. Budějovicích,

zúčastnil(a) se ve dnech 30., 31. března a 1. dubna 1931 archivního kurzu v Praze, pořádaného Československou archivní společností a Ústředním spolkem československých profesorů pro středoškolské profesory historie.

Poslouchal(a) tyto přednášky:

Profesor Komenského university Dr. JOSEF BOROVIČKA:
Vývoj a stav našich archivů (1 hod.)

Profesor Komenského university Dr. VÁCLAV CHALOUPECKÝ:
Slovenské archivnictví (1 hod.)

Zemský archivní rada Dr. BEDŘICH JENŠOVSKÝ:
O patrimoniální správě (2 hod.)
O fondech českého zemského archivu (1 hod.)

Státní archivní rada a docent Karlovy university Dr. JAR. PROKEŠ:
Otázka skartování písemností (1 hod.)

Vrchní státní archivní komisař Dr. FRANTIŠEK ROUBÍK:
Pokyny pro pořádání archivů (3 hod.)
O fondech archivu ministerstva vnitra (1 hod.)

Profesor Karlovy university a archivář hlavního města Prahy
Dr. VÁCLAV VOJTÍŠEK:
O městské správě (2 hod.)

Zúčastnil(a) se všech odpoledních archivních exkursí.

V PRAZE dne 27. dubna 1931.

Václav Vojtíšek
předseda.

Dr. J. Fišer

ČESKOSLOVENSKÁ ARCHIVNÍ SPOLEČNOST

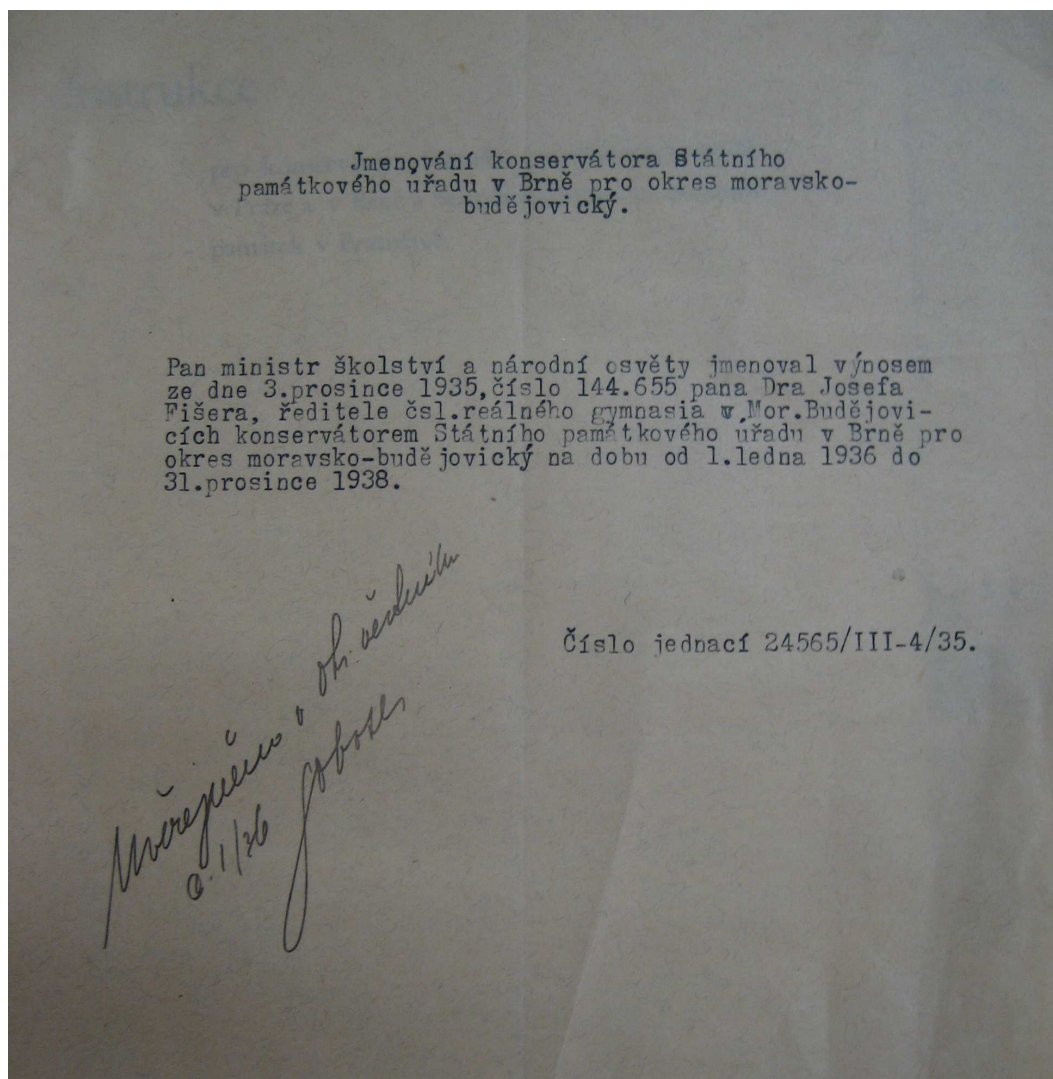
Bedřich Jenšovský
jednatel.

ÚSTŘEDNÍ SPOLEK
ČESKOSL. PROFESSORŮ
V PRAZE.

Dr. Jar. Prokeš
jednatel.

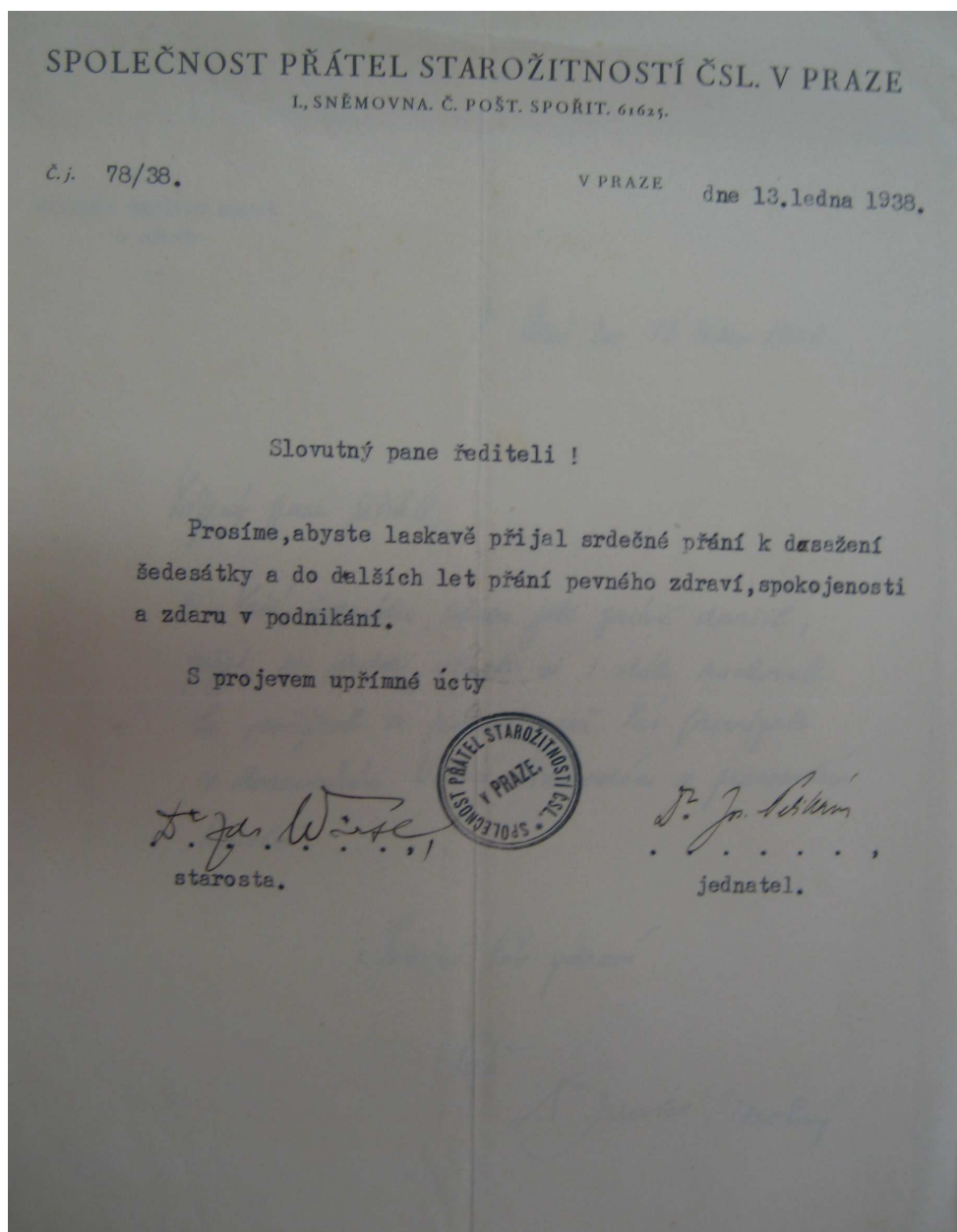
Příloha č. 19

Doklad o jmenování Josefa Fišera konzervátorem Státního památkového úřadu v Brně.

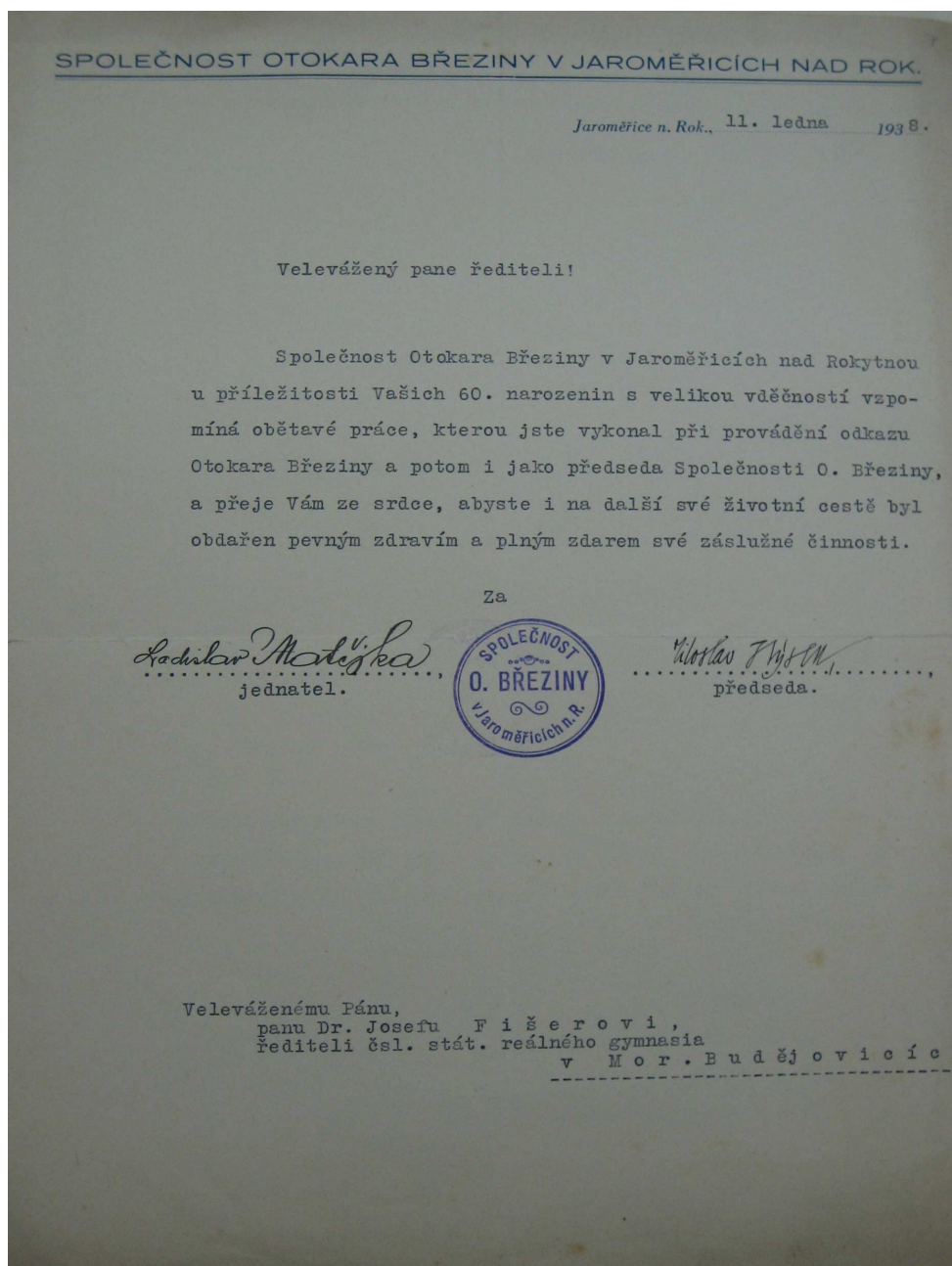
Příloha č. 20

Blahopřání k šedesátinám od Společnosti přátel starožitností čsl. v Praze.

Příloha č. 21

Blahopřání k šedesátinám od Společnosti Otokara Březiny v Jaroměřicích nad Rokytnou.

Stránka z Fišerova rukopisu o rodu Valdštejnů v Mor. Budějovicích.

vyjedoval k vobodušnému umění letovním
a oddání byl: měl proceploně Petra body enje
potom se dventi. dce svého, byl a
maraboblos mori, mužie v the svého
17 let na vovie císaředy Ferdinanda stá
u kterých to propter singulare, vichles
byl u veliké počce: s m jel na se
do Francie, potom šel v pvelter k Pomer
toho jména čestnému kapezi, gme vyhled s pome
Frickem z Helfenštejn, s pome z reglarský čim
velice slavným.

Když císař Ferdinand z r. 1564 na sv.
Jakoba, vřel se do státi a jako státi mezi jinými
Halle, bratry státi k pome a the pome dnoho rok
od císaři Maximiliana, za pome soudu ze svého
maraboblos mori, podán, kterýžto rok hned stý
císařem z mome pome v je Augustam Vindobon
na svém vyjel mužie v počtu 40 koni. Potom po
2 dcery císařské jedru králi hispanickému, který
francúzmu zasoubení vypravěl, od kterého ze
angl. stie pome. a tam od královny Alžbety z velkou
kosti byl.

R. 1573 pojaly manželka pome Katerina La-
imacta z kvestatu, dceru pome Jany z kve
stata a pome Anny z Peshovic, která pome
dceru Annicku, která je 4 letá z r. 1573.

R. 1580 za nejvyššího sudího maraboblos mori
vyšlome a ve 2 letech na kaje nauray, který
kterýžto je v kvestatu čar pome dnoho rok
ale na mome nejvyššího kvestatní zůstal.

R. 1593 byl tedy ještě živ, když bylo vydáno "pome"
Pom Henrych z Helfenštejn r. 1593 a syny:
Kvarta, který s mome z r. 1593 se pome, který
toho čar v vobodušném jméni pome v čestném
pome nobilit, ex quo optima pome olim est pome

Příloha č. 24

Kondolence k úmrtí Josefa Fišera od Společnosti přátel starožitností.

